

МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙДЫН
ТУШААЛ

2024 оны 04 сарын 18 өдөр

Дугаар 24

Улаанбаатар хот

Дүрэм батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1.“Гал түймэр унтраах дүрэм”-ийг нэгдүгээр хавсралт, “Хууль тогтоомж, стандартаар тодорхойлогдоогүй гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд ашиглагдах нэр томъёоны тодорхойлолт”-ыг хоёрдугаар хавсралтаар, “Гал түймэр унтраасан тухай нотломж”-ийг гуравдугаар хавсралтаар, “Дуудлага мэдээллийн хуудас”-ыг дөрөвдүгээр хавсралтаар, “Хүн хүч, хэрэгслийн тооцоог”-г тавдугаар хавсралтаар, “Мэдээлэл болон захирамжийн тооцоо”-г зургадугаар хавсралтаар, “Гал түймэр унтраах аврах ангиудын гал түймрийн дуудлагаар гарах дараалал, хүч нэмэгдүүлэн ажиллах”-ыг долдугаар хавсралтаар, “Албан тушаалтны таних тэмдэг”-ийг наймдугаар хавсралтаар, “Дуугүй дохио”-г есдүгээр хавсралтаар тус тус баталсугай.

2.“Гал түймэр унтраах дүрэм”-ийг мөрдөн ажиллахыг Онцгой байдлын ерөнхий газрын дарга, хошууч генерал Г.Ариунбуянд үүрэг болгосугай.

3.Тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайдын ахлах зөвлөх бөгөөд Ажлын албаны дарга Б.Мөнх-Оргилд даалгасугай.

4.Энэхүү тушаал гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Шадар сайдын 2016 оны 53 дугаар тушаалыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД

С.АМАРСАЙХАН

0024100111

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24 дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралт

**ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ ДҮРЭМ
НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ**

**ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ, АВРАХ АНГИ, ХЭСГИЙН ГАЛ ТҮЙМЭР
УНТРААХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА**

**Нэгдүгээр бүлэг
Нийтлэг үндэслэл**

Энэ дүрмийн зорилго нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын үед гал түймэр унтраах, эрэн хайх, аврах ажиллагаа болон гал түймэр унтраах дадлага сургалт зохион байгуулахтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

1. “Гамшгаас хамгаалах тухай”, “Галын аюулгүй байдлын тухай” Монгол Улсын хууль болон тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан эрх зүйн бусад акт, энэ дүрмийг удирдлага болгоно. Онцгой байдлын байгууллагын албан хаагч хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

2. Гал түймэртэй тэмцэх, унтраах ажиллагааг гал түймэртэй тэмцэх нэгж /цаашид анги гэх/ болон Эрэн хайх, аврах нэгж, мэргэжлийн ангийн бие бүрэлдэхүүн тус тус хэрэгжүүлнэ.

3. Гал түймэртэй тэмцэх, унтраах үйл ажиллагаандаа хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаж, гал сөнөөгч, аврагчдын амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, иргэдийн амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг авран хамгаалах үүргийг хүлээж, өргөсөн тангарагтаа үнэнч ажиллах зарчмыг баримтална.

4. Гал түймэртэй тэмцэх, унтраах үйл ажиллагааны явцад гал унтраах удирдагч (ангийн захирагч буюу салааны захирагч) нь нөхцөл байдлыг мэргэжлийн дагуу үнэлж, үйл ажиллагааг удирдлагаар ханган хяналт тавьж ажиллана.

5. Гал унтраах удирдагч нь ажлаа дээд шатны холбогдох албан тушаалтанд шууд хариуцан тайлагнана.

Хоёрдугаар бүлэг

Гал түймэр унтраах бэлэн байдал

6. Гал түймэр унтраах ажиллагааны бэлэн байдлыг хангах үндэс нь томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүний дадлага, сургалтын төлөвлөлт, зохион байгуулалтын арга хэмжээ болно.

7. Дадлага сургалт нь хувь хүний хөгжил, хууль эрх зүйн мэдлэг, мэргэжлийн ур чадвар, бие бялдар, сэтгэл зүйн бэлтгэл, автомашин техник, багаж, хэрэгслийн ашиглалт, бэлэн байдлыг хангахад чиглэнэ. Дадлага сургалт нь дараах ангилалтай байна. Үүнд:

- 7.1. Танхимын (Бие бүрэлдэхүүний, томилгоот ээлжийн онолын сургалт)
- 7.2. Танхимын бус
- 7.3. Дадлагын (Өдөр тутмын дадлага сургалт, Тархалтын сургалт, Тактикийн сургалт)
- 7.4. Бусад (Зайн, Цахим)
- 7.5. Гал түймэр унтраасан тухай ярилцлага
8. Дадлага сургалтыг дараах хугацаанд зохион байгуулна:
  - 8.1. Энэ дүрмийн 7.1, 7.2, 7.4-д заасан сургалтыг эрх бүхий албан тушаалтны баталсан тушаалаар батлагдсан сургалтын төлөвлөгөөгөөр онолын хэлбэрээр;
  - 8.2. Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын тушаалаар батлагдсан зааврын дагуу салаа, тасаг, бүлэг өдөр тутмын дадлага сургалтыг томилгоот ээлж бүрд, тархалтын сургалтыг сард нэг удаа, Гал түймэр унтраах, аврах анги тактикийн дадлага сургалтыг улиралд нэг удаа;
  - 8.3. Энэ дүрмийн 7.5-ыг хоёрдугаар хавсралтад зааснаар гал түймрийн голомтод 1 цагаас дээш ажилласан, иргэний амь нас хохирсон, улсын онц чухал болон стратегийн ач холбогдол бүхий объектод гарсан гал түймэрт үүрэг гүйцэтгэсний дараа;

Гуравдугаар бүлэг

Анги, хэсгийн гал түймэр унтраах

үйл ажиллагаа, хүч, техник хэрэгсэл

9. Гал түймэр унтраах ажлыг зохион байгуулахад энэхүү дүрмийг баримтлан шаардлагатай нэмэлт хүн хүч, техник хэрэгслийг холбогдох хууль тогтоомжид зааснаар дайчилж болно.
10. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны хүн хүч хэрэгсэлд:
  - 10.1. Улсын агаарын хөлөг, аврах болон гал унтраах тусгай тоноглол бүхий автомашин, техник, галт тэрэг, механизм, /өөрөө явагч хэрэгсэл/ шүхэр, нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж /дрон/, гал түймэр унтраах автомат тоног төхөөрөмж, бусад гар багаж хэрэгсэл;
  - 10.2. Байгууллага, аж ахуйн нэгжийн ус тээвэрлэх автомашин, зөөврийн гал түймэр унтраах хэрэгсэл болон бусад техник, тоног төхөөрөмж гал унтраах зориулалтаар ашиглаж болох автомашин;
  - 10.3. Гал түймэр унтраах бодис /ус, хөөс, нунтаг, хий, бусад/;
  - 10.4. Мэдээллийн болон холбооны хэрэгсэл /богино долгионы станц, төрөл бүрийн мэдээ дамжуулах хэрэгсэл/;
  - 10.5. Инженерийн усан хангамж, усан сан, байгууллагын дотор усан хангамж багтана.
11. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн гүйцэтгэх үүрэг, хамгаалж байгаа объектын технологийн горим орон нутгийн онцлог байдлаас хамааран энэхүү бүлэгт

заагдаагүй гал түймэр унтраах бусад төрлийн автомашин, техникийг холбогдох хууль, дүрэм журмын дагуу ашиглаж болно.

Гал түймрийн дуудлагаар гарах, очих

12. Гал түймэр гарсан тухай дуудлагыг хүлээн авсан томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүн нь гал түймэр гарсан газар Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрмийг мөрдлөг болгон очих үүрэгтэй. Үүнд:

12.1. Дуудлагыг хүлээн авсан алба хаагч /дуудлага хүлээн авагч/ нь гал түймэр гарсан газрын хаягийг энэ дүрмийн гуравдугаар хавсралтад заасан загварын дагуу хүлээн авч анги, тасаг, хэсгийг гаргах түгшүүрийн дохиог ажиллуулж мэдэгдэнэ.

12.2. Гал түймрийн дуудлага авсан түгшүүрийн дохиогоор бие бүрэлдэхүүн шуурхай цуглаж, хамгаалах тусгай хувцас, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгслийг бүрэн өмсөж автомашинд суусны дараа, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг мөрлөж ажиллагаанд бэлдэнэ. Дээрх ажиллагаанд салааны захирагч хяналт тавина.

12.3. Ой, хээрийн гал түймрийн дуудлага авмагц тогтоосон хугацаанд томилогдсон бүрэлдэхүүн бэлэн байдлыг хангаж, хамгаалах тусгай хувцас, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгслийг бүрэн өмсөж, багаж хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдлыг хангуулан хаягийн дагуу дуудлагаар гарна.

13. Гал түймэр гарсан газарт очих замд ахалж яваа алба хаагч нь удирдлагын төвийн холбогдох албан тушаалтан, гал түймэр унтраах, аврах ангийн дуудлага хүлээн авагчтай байнга холбоо барих үүрэгтэй.

14. Томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүн гал түймрийн дуудлагаар явах үед гал түймэр унтарсан буюу гараагүй гэсэн мэдээ хүлээн авсан тохиолдолд удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж байгаа болон дээд шатны албан тушаалтанд мэдэгдэж буцах шийдвэр өгөөгүй бол дуудлага өгсөн газар заавал очих үүрэгтэй.

15. Гал түймрийн дуудлагаар явах замд ахалж яваа албан тушаалтан нь өөр гал түймэр гарч байвал нөхцөл байдлыг үнэлж, мотопомп, хөөрөгтэй нэг автомашиныг уг гал түймрийг унтраах үүрэг өгч, гал түймэр гарсан газрын хаяг, гаргасан шийдвэрийг дуудлага хүлээн авагчид нэн даруй мэдэгдэнэ. Хэрэв өөр автомашин байхгүй нэмэлт анги шаардлагатай бол зохион байгуулалтаар хангаж байгаа болон дээд шатны албан тушаалтанд мэдэгдэнэ.

16. Дуудлагаар явах үед нэгдүгээр автомашинд гэмтэл гарч зогсоход цувааны бүх автомашин зогсож, гал түймэр унтраах удирдагч /цаашид гал унтраах удирдагч гэнэ/-ийн шийдвэрээр хөдөлгөөн үргэлжлүүлэх бөгөөд цувааны автомашинуудад гэмтэл гарсан тохиолдолд бусад нь зогсохгүйгээр хөдөлгөөн үйлдэнэ. Гал унтраах автомашин замд саатаж зогссон шалтгааныг ангийн дуудлага хүлээн авагчид нэн даруй мэдэгдэнэ.

17. Дуудлага ахалж буй гал унтраах удирдагч нь гал сөнөөгч, аврагчдын хүн нэг бүрийн хамгаалах тусгай хувцас, хэрэгсэл болон ажиллагаанд бэлтгэх үеийн бүрэн бүтэн байдлыг хянаж, бүртгэл хөтөлж баталгаажуулна.

18. Гал түймэр гарсан газарт төмөр зам, усан болон агаарын тээврээр очих үед анги, хэсгийг ахалж буй албан тушаалтны үүрэг:

24.6. Барилга байгууламжийн хийц бүтээцэд задаргаа хийж болох газар, шаардлага байгаа эсэх;

24.7. Гал түймэр унтраах байнгын тоног төхөөрөмж, тэдгээрийг ажиллуулах боломжтой эсэх;

24.8. Ойролцоо усны эх үүсвэр, тэдгээрийг ашиглах боломж, хайгуул, эргүүлийн нислэгийн явцад цагийн байдлаас хамаарч иргэдийг аврах, нүүлгэн шилжүүлэх, зэргэлдээх объектыг хамгаалах зэрэг давхар үүрэг өгч болно.

25. Гал түймрийн хайгуулын ажиллагаа, эргүүлийн нислэгийг унтраах удирдагч биечлэн эсвэл түүний томилсон алба хаагч, гал түймэр унтраах, аврах анги, нисэн ажиглагч, бүлэг, хэсгийн дарга нар удирдан гүйцэтгэнэ.

26. Гал түймрийн хайгуулын ажиллагаа, эргүүлийн нислэгийн бүрэлдэхүүнд:

26.1. Гал түймэр унтраахаар нэг тасаг, хэсэг ирсэн бол гал түймэр унтраах удирдагч, тасаг, хэсгийн дарга, холбоочин

26.2. Гал түймэр унтраахаар хоёр буюу түүнээс дээш тооны тасаг, хэсэг ирсэн бол гал түймэр унтраах удирдагч, нэгдүгээр тасаг, хэсгийн дарга, холбоочин орно.

27. Гал түймэр гарсан газар ирэхэд нэгэн зэрэг хэд хэдэн чиглэлд гал түймрийн хайгуулын ажиллагаа хийх шаардлага гарвал хайгуулын хэд хэдэн хэсгийг зохион байгуулж ажиллуулна.

27.1. Гал түймрийн хайгуулын ажиллагааны хэсэг бүрийг салааны захирагч, туслах, тасгийн даргаас доошгүй албан тушаалтан ахлах бөгөөд хоёр буюу түүнээс дээш албан хаагчийн бүрэлдэхүүнтэйгээр зохион байгуулна.

27.2. Утаа, хорт хий бүхий өрөө, тасалгаануудад амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэйгөөр хайгуул хийх бол гурав буюу түүнээс дээш алба хаагчийн бүрэлдэхүүнтэй байх ёстой.

28. Гал түймэр гарсан барилга байгууламжид иргэн байгаа тухай мэдээ авсан үед яаралтай аврах, тусламж үзүүлэхийн тулд гал түймрийн хайгуулын бүрэлдэхүүний тоог нэмэгдүүлнэ.

29. Хайгуулын аюулгүй байдлыг хангахын тулд дараах зарчмыг баримтална. Үүнд:

29.1. Гал түймрийн хайгуул хийж буй бүрэлдэхүүн дулаан мэдрэгч, аврах олс, барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийх гар багаж, энгэрийн гэрэл, холбооны хэрэгсэл, галд тэсвэртэй бүтээлэг, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг авч явах үүрэгтэй;

29.2. Гал түймэр гарсан газар очсон бие бүрэлдэхүүн нь Гал түймэр гарсан объектын онцлог, шатлагийн нөхцөл байдал, утаа харгалзахгүйгээр алба хаагчид хамгаалах тусгай хувцас, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг бүрэн өмсөж, холбооны хэрэгсэл, хий, дулаан хэмжигч, хөдөлгөөн мэдрэгч дохиолол, бусдыг болон өөрийгөө хамгаалах хэрэгсэл, барилгын хийц, бүтээцийг задлах багаж хэрэгсэл, даралттай хоолойд холбосон гал унтраах усны эсвэл хөөсний хошуу авч явна.

18.1. Автомашиныг ачих, буулгах үед аюулгүй байдал болон техникийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах, тавцан дээр автомашиныг найдвартай бэхлүүлэх;

18.2. Бие бүрэлдэхүүнийг нэг дор, өвлийн улиралд дулаан байранд байрлуулах;

18.3. Тухайн орчны цаг агаарын нөхцөл байдал, буух газрын онцлогоос хамаарч шүхэрчдийн буултын аюулгүй байдал, газардах цэг, салхины хурд, чиглэлийг найдвартай хангах;

18.4. Усан болон агаарын тээврээр зорчих үед гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашин, бие бүрэлдэхүүнийг бүрэн суусны дараа хаалт, хаалгыг бүрэн хаагдсан эсэхийг шалгах;

19. Гал түймрийн дуудлагаар гарсан анги, хэсгийн хүч хэрэгслийн тооцоог тавдугаар, мэдээлэл болон захирамжийн тооцоог зургаадугаар хавсралтад, зааснаар тус тус гүйцэтгэнэ.

Гал түймрийн нөхцөл байдлыг тодорхойлох

хайгуулын ажиллагаа

20. Хайгуулын ажиллагааг /цаашид хайгуул гэнэ/ гал түймрийн голомтод очсоноос хойш гал түймрийг бүрэн унтрааж дуусах хүртэл хугацаанд явуулна.

21. Гал түймрийн нөхцөл байдлыг тодорхойлох нь тухайн цагийн байдалд үнэлгээ өгч, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах шийдвэр гаргахад чиглэгдэнэ.

22. Хайгуулын ажиллагааны үр дүн нь гал түймрийн тархалтад нөлөөлөх, таслан зогсоох хүчин зүйлүүдэд тал бүрийн судалгаа хийж, зөв үнэлгээ дүгнэлт өгч унтраах үйл ажиллагааны зөв хувилбарыг сонгон авч бүрэн унтрааснаар хангагдана.

23. Ой, хээрийн гал түймрийн үед хайгуулын ажиллагааг агаараас тандан судлах, нислэг, нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж, хиймэл оюун ухаан, дэвшилтэт технологид суурилсан тоног төхөөрөмж, хий, дулаан мэдрэгч, илрүүлэгч зэрэг техник хэрэгслийг ашиглан зохион байгуулж болно.

24. Хайгуулын ажиллагаагаар дараах зүйлсийг тогтооно. Үүнд:

24.1. Иргэдийн байршил, тэдгээрт учирч болох аюул, аврах арга хэрэгсэл, зам гарцын байдал;

24.2. Гал түймэрт өртсөн, шатаж буй объект болон гал түймрийн голомт, тархалтын хурд, талбай, салхины чиглэл;

24.3. Унтраах үйл ажиллагаанд хүн хүч, хэрэгслийг байрлуулах бололцоотой зам гарц, чиглэлийг тогтоох;

24.4. Тэсэрч дэлбэрэх, хордуулах, хими, биологийн бодис, нуралт үүсэх, цахилгаан гүйдэл бүхий тоног төхөөрөмж, цахилгаан шугам сүлжээний байдал, хялбар авалцан асах шингэлэг байгаа эсэх;

24.5. Эд материал аврах, тэдгээрийг гал түймэр, ус, утаанаас хамгаалах шаардлага байгаа эсэх;

29.3. Утаажилт ихтэй байранд орох орцны дэргэд аюулгүй байдлыг хангах хэсгийг томилж байнгын холбоо барьж байх;

29.4. Ажиллаж байгаа бүрэлдэхүүний ээлжийг солих хэсгийг бэлтгэн, нөөцийг хангах;

29.5. Хайгуулаар тогтоосон зам гарцыг судлан тогтоох;

29.6. Шатаж буй өрөөний хаалгыг онгойлгохдоо халуун хий, дөл, тэсрэлтэд түлэгдэхээс сэргийлж хаалгыг нээмэгц холдож аюулгүй байдлаа хангах.

29.7. Хялбар авалцан асах шингэлэг, тэсэрч дэлбэрэх бодис, шатамхай хий бүхий байр, тасалгаанд ил гал хэрэглэхгүй байх.

29.8. Өндөр хүчдэл бүхий цахилгаан тоног төхөөрөмж, тэсэрч дэлбэрэх, хордуулах бодис, материал бүхий байр, тасалгаанд орохдоо эдгээр байр тасалгааг хариуцсан иргэд, техникийн албаны ажилтнуудын өгсөн зөвлөмжийн дагуу урьдчилан сэргийлэх бүхий л арга хэмжээ авсны дараа орох.

29.9. Барилга байгууламжийн хийц бүтээц, нурж унах аюулаас урьдчилан сэргийлж даацын хана дагуу явж ажил үүрэг гүйцэтгэх.

Гал түймрийн үед иргэдийг аврах

30. Аврах ажиллагааг дараах нөхцөл байдалд зохион байгуулна. Үүнд:

30.1. Иргэдэд гал түймрийн дөл, өндөр температур шууд нөлөөлсөн буюу тэдгээрийн байгаа байр, тасалгаа нь утаа болон шингэрүүлсэн шатдаг хий тархсан;

30.2. Аюулгүй бүс рүү бие дааж гарч чадахгүй болсон;

30.3. Гал түймрийн шаталт, утаа нь аврах зам гарцаар тархан аюул учруулахуйц болсон;

31. Иргэдийг аврах ажлыг унтраах үйл ажиллагаатай зэрэг явуулах бөгөөд хүн хүч, хэрэгсэл хүрэлцэхгүй нөхцөлд бүх бүрэлдэхүүнийг зөвхөн айл өрх, иргэдийг аврах ажилд оролцуулахын зэрэгцээ нэмэлт хүн хүч, хэрэгслийг дуудаж, холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудыг татан оролцуулна.

31.1. Гал түймэр нь иргэдэд илэрхий аюул учруулж, аврах зам гарц галын дөл, утаанд автагдсан, автагдах нөхцөл үүссэн байвал аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор заавал хошуугаар ус өгөх.

31.2. Унтраах удирдагч болон аврах ажлыг зохион байгуулж байгаа албан тушаалтан, тусламж үзүүлэх шаардлагатай иргэдийн биеийн байдал, тухайн нөхцөлөөс хамааран аврах ажиллагааны дэс дараалал, аргыг тодорхойлно

32. Иргэдийг аврах үндсэн аргууд:

32.1. Аврах зам, гарц галын дөл, утаагаар таслагдаж, аврах бусад аргыг хэрэглэх боломжгүй болсон үед аврагдаж буй иргэнийг барилгын гадна талын байнгын буюу зөөврийн шат, автомеханик шат, авто өргөгч, аврах олс болон аврах бусад төхөөрөмж, хэрэгслийн тусламжтайгаар харин ой, хээрийн түймрийн үед агаарын хөлгийг ашиглах;

32.2. Аюулгүй бүс, чиглэлд иргэдийг гаргах;

32.3. Өөрөө явах чадваргүй иргэнийг тэврэх, үүрэх бусад боломжтой аргаар гаргах;

32.4. Хүүхэд, өндөр настан, хүнд өвчтэй, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг аюултай бүсээс гаргахдаа аврагч, гал сөнөөгчийг дагалдуулан түүний хяналтад байнга байлгах;

33. Аврах ажиллагааг зохион байгуулахдаа арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:

33.1. Иргэдийг үймээн сандралд оруулахгүй байх арга хэмжээг авахдаа дотоодын болон бусад мэдээлэх хэрэгслийг ашиглах;

33.2. Энэ ажилд тухайн байгууллага, аж ахуйн нэгжийн ажилчин, албан хаагчид, сайн дурын туслах хүчин, мэргэжлийн албадыг татан оролцуулж болно.

33.3. Эмнэлгийн яаралтай тусламжийг ирэх хүртэл, гал түймэр унтраах, аврах ангийн бие бүрэлдэхүүний хүчээр аврагдсан иргэдэд эмнэлгийн анхан шатны тусламж үзүүлэх;

33.4. Аврагдсан иргэдийг байрлуулах газрыг урьдчилан тогтоох, сэтгэлзүйн туслалцаа үзүүлэх.

Гал түймэр унтраах тархалт

34. Гал түймэр унтраах тархалт /цаашид тархалт гэх/-ыг аврах үйл ажиллагаанд саад болохооргүй зохион байгуулах.

35. Гал түймэр унтраах тархалт гэдэг нь хүн хүч, гал түймэр унтраах бодис, техник багаж хэрэгслийг нэгтгэн төвлөрүүлж галын голомтод хүргэхэд бэлэн болгохыг хэлнэ.

35.1. Гал түймэр унтраах болон дадлага сургалт зохион байгуулах зорилгоор унтраах удирдагчийн шийдвэр, өгсөн чиглэл, норматив хугацаа болон аргачлалын дагуу тархалтыг хийж гүйцэтгэнэ.

36. Гал түймэр унтраах тархалт нь дараах үе шатаас бүрдэнэ.

36.1. Тархалтад бэлтгэх

36.2. Урьдчилсан тархалт

36.3. Бүрэн тархалт

37. Тархалтад бэлтгэх үйл ажиллагааг дараах байдлаар гүйцэтгэнэ. Үүнд:

37.1. Томилгоот ээлж нь хайгуулын ажиллагаатай нэгэн зэрэг тархалтад бэлтгэх.

37.2. Гал түймэр унтраах автомашиныг усны эх үүсвэр дээр байрлуулж (ус тээвэрлэгчтэй холбох) сорох хоолойг залган хөөрөгт ус соруулсан байх

37.3. Гал түймэр унтраах багаж хэрэгслийн бэхэлгээг тайлах

37.4. Тухайн орчин нөхцөлд зохицуулсан бусад арга хэмжээний бэлтгэлийг хангасан байх

37.5. Шүхэрчин газардмагц шүхрийг аль болох богино хугацаанд эвхэж, аюулгүй бүсэд байрлуулан, ой, хээрийн гал түймрийн тархан дэлгэрч байгаа чиглэлд арга хэмжээг зохион байгуулна.

38. Гал түймэр унтраах, аврах ажиллагаа явуулах талбайд иргэд нэвтрэх, ажиллагаанд саад учруулахаас сэргийлэх хамгаалалтын ажлыг /тууз, хаалт татах/ зохион байгуулах.

38.1.Тархалтад бэлтгэх үед гал сөнөөгч бүр амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг мөрлөсөн байна.

39. Гал түймэр унтраах автомашиныг усны эх үүсвэр дээр байрлуулахгүйгээр гал түймэр унтраах тархалтын бэлтгэлийг дараах дарааллаар хийнэ.

39.1. Хөөргийг ажлын байрлалд бэлтгэж залгасан байх.

39.2. Гал унтраах хоолойн шугамыг дэлгэж, хошууг залгаж хөөргөний даралтын тотгонд холбох.

40. Гал түймэр гарсан газар ирсэн томилгоот ээлж нь урьдчилсан тархалтыг хийхдээ гал унтраах даралтын хоолойн төв шугамыг дэлгэх чиглэлийг гал түймрийн байдалд үнэлгээ өгч, тасаг, томилгоот ээлжийг тосож угтсан хүн тархалт хийх чиглэлийг зааж өгсөн тохиолдолд гүйцэтгэж болно. Урьдчилсан тархалтыг дараах дарааллаар хийнэ. Үүнд:

40.1. Энэ дүрмийн 36 дугаар зүйлд заасан ажлыг гүйцэтгэх.

40.2. Гал унтраах хоолойн төв шугам дэлгэж, салаа бэлчрийг байрлуулан хоолой, хошуу, шат зэрэг гал унтраахад шаардагдах багаж хэрэгслийг бэлэн болгосон байх.

40.3. Ой, хээрийн түймрийн зурвасаар ус өгөх, цурав тавих бусад багаж хэрэгслийг бэлэн болгож, газар орон, цаг агаарын нөхцөл байдлыг судалсан байх.

41. Урьдчилсан тархалтыг дараах дарааллаар хийнэ. Үүнд:

41.1. Гал түймрийн нөхцөл байдалд тасаг, томилгоот ээлжийг тосож угтсан иргэний мэдээлэл зэргийг харгалзан үнэлгээ өгч, унтраах удирдагчийн тушаалын дагуу гүйцэтгэнэ.

41.2. Урьдчилсан тархалт хийх тохиолдолд энэ дүрмийн 37 дүгээр зүйлд заасныг гүйцэтгэнэ.

41.3. Гал унтраах хоолойн төв шугам /автомашинаас салаа бэлчих хүртэлх хоолойг/ дэлгэж, ус шахах тотго, салаа бэлчирт холбон ажлын шугамын хоолой, хошуу, шат зэрэг гал унтраахад шаардагдах багаж хэрэгслийг бэлэн болгосон байх.

41.4. Урьдчилсан тархалтын үед гал сөнөөгч бүр амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийн нүүрзвчийг дүрмийн дагуу заавал өмссөн байна.

41.5. Ой, хээрийн гал түймрийн үед урьдчилсан тархалтыг хийх дараалал:

41.6. Ой, хээрийн түймрийн зурвасаар ус өгөх, цурав тавих бусад багаж хэрэгслийг бэлэн болгож, газар орон, цаг агаарын нөхцөл байдлыг судалсан байх.

42. Гал түймэр гарсан газар ирмэгц гал түймрийн байдалд үнэн зөв үнэлгээ өгч, гал унтраах тархалтад бэлтгэх буюу урьдчилсан тархалт хийсний дараа бүрэн тархалтыг гүйцэтгэнэ.

43. Ой, хээрийн гал түймрийн голомтод ирсэн дарууд нөхцөл байдлыг үнэлж, багаж хэрэгслийг бэлтгэн бүлгийн ажиллах чиглэл, байрлал, дарааллыг тогтоож ажиллагааг эхлүүлнэ.

44. Гал түймэр унтраах тархалтын үед шүхэрчин аврагч болон хошуучин гал сөнөөгч нь голомтод хамгийн ойр аюулгүй байрлалыг сонгож авна.

45. Хошуучин гал сөнөөгч байрлах газраа хүрэх боломжгүй байвал барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийх замаар буюу автомеханик шат, авто өргөгч зэргийг ашиглаж болно.

46. Хошуучин гал сөнөөгч нь гал түймрийн голомтод ойртож унтраах ажиллагаа явуулах болон хайгуулын ажиллагаа явуулахад хүрэлцэхүйц гал унтраах хоолой, нөөц хоолойг авч явах ба хоолойн эвхээс нь хөдөлгөөн үйлдэхэд хялбар саад болохооргүй байна.

47. Бүрэн тархалтын үед гал сөнөөгч болон гал түймрийн голомтод ажиллах бүх алба хаагчид амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг бүрэн өмсөж, уушгины автоматыг холбож, агаар хадгалах саван дахь агаараар амьсгална.

48. Гал түймэр унтраах тархалт хийхдээ гал унтраах автомашин бусад төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг дараах байдлаар байрлуулна. Үүнд:

48.1.Нэмэлт дуудлагаар ирж буй машин техникийг байрлуулахад саад болохооргүй байх.

48.2.Шаардлагатай хэсэгт хүч хэрэгслийг богино хугацаанд төвлөрүүлэх бололцоог хангасан байх.

48.3.Гал түймэр гарсан газрын ойролцоох гудамж, замын хөдөлгөөнийг аль болох саатуулахгүйгээр хоолойн шугамын хамгаалалтыг хийх.

48.4.Нөөц машин техникийн байрлалыг гарган дараагийн гал түймрийн дуудлагад саадгүй гаргах боломжийг хангах.

48.5.Гал түймрийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан техник, хэрэгслийг шилжүүлэн байрлуулахад саад болохооргүй байлгах.

49. Гал түймрийн байдалд үнэлгээ өгч автомеханик шат болон авто өргөгч, эвхдэг шат, довтолгооны шат, гурав сунадаг шатыг барилгын давхар, дээврийн хөндий, дээвэрт байрлуулах тохиолдолд дараах нөхцөлийг хангана.Үүнд:

49.1.Довтолгооны шатыг барилгын давхарт цонх, тагт дамжин орох, гурав сунадаг, автомеханик шат болон авто өргөгчтэй хавсран хэрэглэх ба эвхдэг шатыг өрөө, тасалгаа нь дотор буюу барилгын нэгдүгээр давхарт нэвтрэн ороход ашиглах

49.2.Гурав сунадаг шатыг барилгын гадна, дотор (тухайлбал томоохон тасалгаа, байгууламж зэрэгт) ашиглах.

49.3.Шатыг гал түймрийн тархалтын үед галын дөлд хайрагдахааргүй газрыг сонгож байрлуулах.

49.4. Шатыг утаа, дөл гарч буй цонх руу сунгаж тавих шаардлага гарвал заавал усны хошуу ажиллуулж хамгаалах.

50. Шатыг байрлуулсан газраас өөр байранд шилжүүлэх шаардлага гарвал тухайн объектод үүрэг гүйцэтгэж буй бүрэлдэхүүнд урьдчилан мэдэгдэж, шатыг хаана байрлуулахыг зааж өгсний дараа гүйцэтгэнэ.

Гал түймрийг унтраах тухай

51. Гал түймрийн тархалтыг зогсоож, унтрааж дуусах ажиллагаа нь дараах нөхцөлөөр хангагдана. Үүнд:

51.1. Шатаж байгаа материалын гадаргууг хөргөх.

51.2. Шаталтын бүсэд буюу орчинд нь үл шатах хий, уур бий болгох.

51.3. Шаардлагатай хүн хүч, хэрэгслийг богино хугацаанд төвлөрүүлэн ажиллуулах.

51.4. Хошуучин гал сөнөөгч ажиллах байрлалаа хурдан эзэлж хошууг богино хугацаанд мэргэжлийн дагуу сэлгэн ажиллуулах.

51.5. Гал түймэр унтраах (ус, хөөс, нунтаг, бусад) бодисыг тасралтгүй өгөх.

51.6. Барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийх замаар тусгаарлах зай, завсар гаргах.

51.7. Ой, хээрийн түймрийг цурамд оруулснаар гал түймрийг тархан дэлгэрэх нөхцөлийг таслан зогсоох.

51.8. Ой, хээрийн түймрийг бүрэн унтрааж дууссаны дараа Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгжийн холбогдох албан тушаалтанд цурмыг хүлээлцсэн акт үйлдсэнээр түймрийг бүрэн унтраасанд тооцно.

52. Шүхэрчин болон хошуучны байрлал гэдэг нь гал сөнөөгчийн байрласан газрыг хэлнэ.

53. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны шийдвэрлэх чиглэл гэдэг нь иргэдэд аюул учруулах байдал бий болсон, тэсрэлт, дэлбэрэлт үүсэж болох, гал түймрийн тархалт идэвхтэй явагдаж байгаа буюу өөрөөр хэлбэл тухайн нөхцөлд гал түймрийг богино хугацаанд хохирол багатай унтраах чиглэлийг хэлнэ.

54. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны шийдвэрлэх чиглэлийг тодорхойлохдоо дараах үндсэн зарчмыг баримтална.

54.1. Гал унтраах ажиллагаа нь иргэдэд аюул учруулж, явуулах бололцоогүй тохиолдолд унтраах хүн хүч, хэрэгслийг аврах ажиллагааг хангахад чиглүүлэн ажиллуулах.

54.2. Гал түймрийн үед тэсэрч, дэлбэрэх аюул учирсан тохиолдолд аюулгүй байдлыг хангасны дараа уг чиглэлд /хэсэгт/ хүн хүч, хэрэгслийг төвлөрүүлж ажиллуулах.

54.3. Барилга байгууламж бүрэн шатаж зэргэлдээх объектод тархах нөхцөлд тухайн барилгаас дамжин тархах шаталт их явагдаж буй хэсэгт хүч, хэрэгслийг төвлөрүүлж ажиллуулах.

54.4. Ой, хээрийн гал түймэр нь цаг агаар, шатах материалын шинж чанараас шалтгаалан эрчимтэй тархан ойн баялаг, хот суурин газар, хүн, мал, ан амьтанд аюул занал учруулах, улсын хил давахаар тархаж шаталт явагдаж байгаа чиглэлд хүч, хэрэгслийг төвлөрүүлж ажиллах.

55. Гал түймэр унтраах ажиллагаанд төрийн болон хуулийн этгээд, иргэний техник, хүн хүч хэрэгслийг барилга байгууламжийн хийц бүтээцийг задлах, гал

түймрээс тусгаарлах, шатамхай болон тэсэрч дэлбэрэх аюултай бодис материалыг аюулгүй болгох зорилгоор хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангуулсны дараа оролцуулна.

56. Гал түймэр унтраах ажиллагаанд оролцож буй онцгой байдлын байгууллагын алба хаагч нь гал түймэр унтраах удирдагч, хэсгийн даргын зөвшөөрөлгүйгээр хариуцсан гал түймэр унтраах хэсгийг дураараа орхин явахыг хориглоно.

57. Гал түймрийг унтраахын тулд унтраах бодисыг (ус, хөөс, хий, нунтаг, бусад) ашигтай зарцуулахын зэрэгцээ дотуур болон гадна усан хангамж бусад гал түймэр унтраах байнгын тоног төхөөрөмжийг ашиглана.

57.1. Барилгын доторх гал түймрийг унтраахад хаалттай буюу цацруулагч хошуугаар гал түймэр унтраах бодисыг өгөх.

57.2. Гал түймрийн голомтод ус өгөх шаардлагагүй болсон үед усыг хаах буюу барилгын гадна тал руу хошууг гаргах.

58. Хорт хий утаа ихээр ялгарсан амьсгалахад хүнд орчинд гал түймэр унтраахад амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, утаа сорогч, гэрэлтүүлгийг хэрэглэнэ.

59. Бие бүрэлдэхүүнийг шатаж байгаа барилга байгууламжийн дээвэр, давхар дундын хучилт, тэдгээрийн дор болон нуранги, цурамд төвлөрүүлэн ажиллуулахыг хориглоно.

60. Барилгын хийц бүтээцийг задлах ажлыг дараах зорилгоор гүйцэтгэнэ.

60.1. Хүн, мал, ан амьтны амь, эд хөрөнгийг аврах боломжийг хангах.

60.2. Шаталтын далд голомтыг илрүүлэх.

60.3. Унтраах бодисыг үр ашигтай зарцуулах.

60.4. Гал түймрийн тархалтыг таслан зогсоох.

60.5. Утаа, хорт хий, хатуу, шингэн бодисыг гаргах.

60.6. Нуралтын аюулыг бууруулах.

60.7. Барилгын дотор талд нэвтрэн орох болон гал түймрийн голомтод ойртох.

61. Гал түймэр гарсан барилга, байгууламж, гэр орон сууцны цахилгаан хүчдэл бүхий шугамын утас, тоног төхөөрөмжийн гүйдлийг тэжээлийн эх үүсвэрээс салгасны дараа гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг явуулна.

62. Гал түймрийн дөл, тархах нь цаашид иргэний амь нас, эд материалд нөлөөлөх аюулгүй, байгаа хүн хүч, хэрэгслээр гал түймрийг бүрэн унтраах бололцоотой болсон, ой, хээрийн түймрийг цурамд бүрэн оруулснаар гал түймрийн тархалтыг зогсоосонд тооцож болно. Шаталтыг бүрэн зогсоосноор гал түймэр унтарсанд тооцно.

63. Гал түймэр дээр гүйцэтгэх тусгай үйл ажиллагаа тусгай үйл ажиллагаанд иргэдийг аврах, амьсгалахад хүнд орчинд ажиллах, утаа зайлуулах, хийц бүтээц

задлах, цахилгаан тоног төхөөрөмжийг салгах, гал түймрийн голомт, аврах зам гарцыг гэрэлтүүлэх, илүүдэл уснаас хамгаалах ажлууд орно.

64. Амьсгалахад хүнд орчинд ажиллах:

64.1. Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах хэсгийг (хэсгийн даргыг оролцуулан) нэг төрлийн төхөөрөмжтэйгөөр гурваас таван алба хаагчийн бүрэлдэхүүнтэй зохион байгуулж, шаардлагатай тохиолдолд (аврах ажиллагаанд) унтраах удирдагчийн шийдвэрээр хэсгийн бүрэлдэхүүнийг хоёроор нэмэгдүүлэх.

64.2. Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах хэсгийн дарга нь аюулгүй байдлыг хангах хэсэгтэй байнгын холбоотой байж түүгээр дамжуулан нөхцөл байдал болон үйл ажиллагааны талаар гал түймэр унтраах удирдагч, хэсгийн дарга, шалган зааварлах хэсгийн дарга нарт илтгэж байх.

64.3. Барилгын газар доорх давхар, их талбайтай хонгилд хайгуул хийх, унтраах үед нэгэн зэрэг хоёроос доошгүй хэсгийг ажиллуулна. Энэ тохиолдолд мэргэжлийн өндөр бэлтгэлтэй, амьсгалахад хүнд орчинд ажиллаж байгаа бие бүрэлдэхүүнд богино хугацаанд ямар ч тусламж үзүүлж чадах чадвартай хэсгийг аюулгүй байдлыг хангах хэсэгт байрлуулна.

64.4. Удаан хугацаагаар үргэлжилсэн болон томоохон гал түймрийг унтраах, мөн амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийн хэд хэдэн хэсэг ажиллаж байгаа үед Онцгой байдлын байгууллагын хэмжээнд амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах үед дагаж мөрдөх дүрмийн 2 дугаар бүлэгт заасан шалган зааварлах хэсгийг ажиллуулна.

65. Байр, өрөөнүүдийг гэрэлтүүлэг хангалтгүй байвал гэрэл холбооны автомашиныг ашиглана.

66. Аврах зам гарцыг гэрэлтүүлэх.

67. Тэсэрч дэлбэрэх бодис материалтай өрөөг цонхны гадна талаас гэрэлтүүлнэ. Энэ төрлийн өрөөнд шаталт явагдаж байгаа тохиолдолд зөөврийн хамгаалалттай гэрэлтүүлэг ашиглах.

68. Утаажилт ихтэй болон их хэмжээний талбай бүхий өрөө, байранд өндөр хүчин чадалтай зөөврийн гэрэлтүүлэх хэрэгсэл байрлуулна.

69. Гэрэлтүүлгийн холболт, шилжүүлэх болон бууруулагч хайрцаг, үүр, шугамын залгалт нь барилгын хийц бүтээцийн уналт, усны тусгалд өртөхөөргүй газар байрлагдсан байвал зохино.

70. 220 вольт хүртэлх цахилгаан төхөөрөмжийн хүчдэлийг салгахдаа гал түймэр унтраах хэсгийн дарга, унтраах удирдагчийн хяналт дор бие бүрэлдэхүүн гүйцэтгэх ба 220 вольтоос дээш хүчдэлийг холбогдох мэргэжлийн байгууллагаар салгуулна.

70.1. Цахилгаан гүйдлийг залгуур, гал хамгаалагч гэх мэт зориулалтын хэрэгслийн тусламжтай салгах, таслах бололцоогүй нөхцөлд хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангасны дараа тусгай зориулалтын хайч хэрэглэнэ.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Гал түймэр унтраах хүч, хэрэгслийг удирдах тухай

71. Ой, хээрийн гал түймрийн хил хязгаар тэлсэн, Улсын онц чухал галын аюултай, тэсэрч дэлбэрэх объект, 2-оос дээш анги ажиллаж, удаан хугацаагаар үргэлжилсэн гал түймэрт хүн хүч, техник хэрэгслийг нэгтгэн удирдах, үйл ажиллагааг тасралтгүй зохион байгуулахад нөөц хангалтыг төвлөрүүлэх зорилгоор гал түймэр унтраах шуурхай штаб /цаашид шуурхай штаб гэх/, ар талын алба, хэсгийг зохион байгуулж, мэргэжлийн анги байгууллагатай хамтран ажиллана.

72. Гал түймрийн голомтод хүн хүч, техник хэрэгслийг удирдах гал түймэр унтраах удирдагч /цаашид унтраах удирдагч гэх/-ийн үйл ажиллагаа нь объектын болон ой, хээрийн гал түймрийн нөхцөл байдлыг дүгнэж, шийдвэр гаргах үндсэн дээр удирдан зохион байгуулах зорилготой.

73. Улсын онц чухал болон галын аюултай, тэсэрч дэлбэрэх объект, 2-оос дээш анги ажиллаж байгаа гал түймэр дээр Онцгой байдлын ерөнхий газрын Гал түймэртэй тэмцэх нэгжийн удирдах албан тушаалтан, төв орон нутгийн Онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга, орлогч, холбогдох албан тушаалтан.

74. Хэд хэдэн салаа, тасгийн ажиллагааны үед үйлчлэх хүрээний төв орон нутгийн Онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга буюу тухайн төв суурин газар, объектод тогтоосон журмын дагуу ахлах дарга.

75. Гал түймэр унтраах аврах ажиллагаанд оролцож буй Онцгой байдлын байгууллагын удирдлага, удирдах албан тушаалтан нь гал түймэр гарсан газар ирж, удирдлагыг авсан, өгснийг мэдэгдсэнээр унтраах удирдагчийн үүрэг шилжсэнд тооцно.

76. Гал түймрийн нөхцөл байдалд бодит үнэлгээ өгсний үндсэн дээр унтраах үйл ажиллагааг удирдахын тулд унтраах удирдагч нь гал түймэр унтраах шуурхай штаб, гал түймэр унтраах хэсгүүдийг зохион байгуулж ажиллана.

77. Гал түймэр унтраахаар хоёр буюу түүнээс дээш анги, тасаг, хэсэг ажиллах үед тухайн үйлчлэх хүрээний гал түймэр унтраах аврах, ангийн даргалах бүрэлдэхүүнээс арын албаны даргыг томилж ажиллуулна.

78. Гал түймэр унтраах нэмэлт хүч хэрэгслийг тодорхойлоход дараах хүчин зүйлийг харгалзана. Үүнд:

78.1.Нэмэлт хүч, хэрэгсэл ирэх хүртэл гал түймрийн тархан дэлгэрэлтийг хязгаарлах боломж, гал түймэр ямар хэмжээнд тархах.

78.2.Хошуугаар ус өгөх, иргэдийг аврах, эд хөрөнгийг гаргах, барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийх зэрэг ажлуудыг гүйцэтгэхэд шаардагдах тооцоог гаргах.

78.3.Тусгай албаны болон бусад автомашины хэрэгцээ шаардлагыг тодруулах.

78.4.Гал түймэр унтраах автомашиныг усаар тасралтгүй хангахад ус зөөвөрлөх, ус дамжуулан шахах шаардлагатай эсэхийг тодруулах.

78.5. Ой, хээрийн гал түймрийг унтраахад шаардагдах техник тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг тооцох.

79. Гал түймэр унтрааж байгаа ангиудын байрлалыг өөрчлөх шаардлага гарвал унтраах удирдагч нь байрлал өөрчлөх тухай гаргасан шийдвэрийг тухай бүр анги, салаа, хэсгийн дарга нарт заавал мэдэгдэнэ.

80. Унтраах удирдагчаас өгөх үүрэг нь товч тодорхой байх ёстой. Үүргийн агуулгаас хамааран үүрэг гүйцэтгэгчид биеэр /дохио/ өгөх, шуурхай штаб, холбоо, арын албаны дарга нарт холбоочдоор дамжуулах буюу холбооны техник хэрэгслийг ашиглан өгч болно.

Гал түймэр унтраах шуурхай штаб /шуурхай штаб/

81. Шуурхай штабын бүрэлдэхүүн нь штабын дарга, арын албаны дарга болон гал түймэр унтраах ажиллагаанд хамтран ажиллаж байгаа объектын болон орон нутгийн төр захиргааны байгууллага, гамшгаас хамгаалах улсын албад, мэргэжлийн албадын төлөөлөл, тухайн объектын мэргэшсэн алба хаагч, мэргэжилтнийг заавал оролцуулна.

82. Тархсан, удаан хугацаагаар үргэлжилсэн гал түймрийн үед шуурхай штабын дарга, орлогч, бие бүрэлдэхүүний хамт үүрэг гүйцэтгэнэ.

83. Шуурхай штабын авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ.

83.1. Гал түймэр унтраахаар ирсэн анги, хэсэг болон дайчлагдсан иргэдийг гал түймэр унтраах хэсгүүдэд хуваарилан мэргэжлийн удирдлагаар хангах.

83.2. Гал түймэр унтраах явцыг унтраах удирдагч, олон нийтэд тогтмол мэдээлэх.

83.3. Гал түймэр унтраах ажиллагааны явцад хайгуулын ажил, нөхцөл байдал өөрчлөгдсөн үед унтраах удирдагчид танилцуулах.

83.4. Гал түймэр унтраах нөөц, хүч хэрэгслийг бэлтгэх.

83.5. Гал түймрийн тархалт, хохирлын талаарх урьдчилсан мэдээ баримт цуглуулах, байнгын холбоог зохион байгуулах.

83.6. Шаардлага гарвал гал түймэр гарсан газрыг гэрэлтүүлэх.

83.7. Унтраах удирдагчийн тушаал, шийдвэрийг биелүүлэх ажлыг зохион байгуулах.

83.8. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, бусад албадтай хамтран ажиллах ажиллагааг зохион байгуулах.

83.9. Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах хэсгийн болон шалган зааварлах хэсгийн ахлагчийг томилох.

83.10. Удаан хугацаагаар /4 цагаас дээш/ үргэлжилсэн объектын болон ой, хээрийн гал түймрийг унтраах үед бие бүрэлдэхүүнийг хүнс, хүйтний улиралд дулаан хувцас, байраар хангах.

83.11. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулахад тохиромжтой, аюулгүй газрыг сонгон байрлах.

84. Гал түймэр унтраах ажлыг удирдан зохион байгуулж буй унтраах удирдагч, штабын болон ар талын албаны дарга, холбоочид нь зүүн гарын ханцуй дээр тохойноос дээш газар таних тэмдэгтэй байна.

84.1. Гал түймэр унтраах удирдагч, штабын дарга, ар талын албаны дарга, гал түймэр унтраах хэсгийн дарга, холбоочны таних тэмдгийг наймдугаар хавсралтад зааснаар хийнэ.

84.2. Бие бүрэлдэхүүний дуулга малгайн дээрх таних тэмдгийг наймдугаар хавсралтад зааснаар хийгдсэн байна.

Гал түймэр унтраах үеийн холбооны зохион байгуулалт

85. Гал түймрийн үеийн холбоог анги, хэсэг, бүлэг болон удирдлагын харилцан ажиллагааг хангах, тэдгээрийг удирдан зохион байгуулах, мэдээлэл дамжуулах зорилгоор ажиллуулна. Гал түймэр унтраах голомтод ажиллаж байгаа хэсэг бүрийг холбооны хэрэгсэлтэй үүрэг гүйцэтгүүлэх. Үүнд:

85.1. Удирдлагын холбоог унтраах удирдагч, шуурхай штабын дарга, арын албаны дарга, гал түймэр унтраах хэсгийн дарга, бусад мэргэжлийн албадын дарга нарын хооронд зохион байгуулж ажиллуулах.

85.2. Найдвартай холбоогоор хангахын тулд бүх төрлийн холбооны хэрэгсэл /үүргийн радиостанц, сансрын холбооны болон үүрэн телефоны утас, чанга яригч, өсгөгч/ автомашины болон гал түймэр гарсан объект, аймаг, сумдын холбоо зэргийг ашиглах.

85.3. Удирдлагын холбоо нь унтраах хэсгийн үйл ажиллагааг удирдах, гал түймрийн нөхцөл байдлын талаар мэдээ, мэдээллийг хүлээн авах.

85.4. Унтраах удирдагч болон удирдлагын төв нь мэдээлэл, холбооны бүх төрлийн хэрэгслийг ашиглах.

85.5. Унтраах удирдагч болон удирдлагын төв нь гал унтраах ажиллагаанд оролцогчтой холбоо зохион байгуулах үеийн харилцааны соёл, мэдээллийн аюулгүй байдалд хяналт тавина.

Тавдугаар бүлэг

Нийтлэг үүрэг

Унтраах удирдагчийн үүрэг:

86. Унтраах удирдагч нь дараах үүргийг гүйцэтгэнэ.

86.1. Анхны дуудлагаар ирсэн унтраах удирдагч нь /цаг агаар/ салхины чиглэлийг зөв тооцож, нөхцөл байдлыг үнэлэн гал унтраах автомашиныг оновчтой, аюулгүй газар байрлуулж, хайгуул хийхийн зэрэгцээ иргэдийг аврах ажиллагааг байгаа хүч хэрэгслийг ашиглан нэн даруй зохион байгуулах.

86.2. Гал түймэр унтраах шийдвэрлэх чиглэлийг зөв тодорхойлж, шаардагдах хүч хэрэгслийг тооцоолон гал унтраах үйл ажиллагааны арга тактикийг тогтоох.

86.3. Эрэн хайх, аврах ажиллагааг зохион байгуулж хайгуул хийх бүрэлдэхүүнийг томилно.

86.4. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгүүдэд унтраах үүрэг өгч, тэдгээрийн харилцан ажиллагааг зохион байгуулан, өгсөн үүргийн биелэлтэд хяналт тавьж ажиллах.

86.5. Гал түймрийн нөхцөл байдлын өөрчлөлтөд байнгын хяналт тавьж, тухай бүр шийдвэр гаргах.

86.6. Гал түймрийн голомтод ирсэн үеэс унтрааж дуусган ангиудыг байрлалдаа очих хүртэл удирдлагын төв, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэгтэй холбоо барьж, дуудлагаар гарах, буцах үед аюулгүй байдлыг хангуулна.

86.7. Нэмэлтээр хүч хэрэгслийг нэгэн зэрэг дуудах, байрлуулах ажлыг зохион байгуулах.

86.8. Удирдах албан тушаалтан ирэхэд гал түймрийн нөхцөл байдал, авсан арга хэмжээ, гал унтраах хүн хүч, хэрэгслийн хүрэлцээ, нэмэлт дуудлагаар ирсэн хүн хүч хэрэгсэл, гал түймэр унтраах бодис, усан хангамж, гаргасан шийдвэрийн талаар танилцуулах.

86.9. Гал түймрийн нөхцөл байдалд үнэлгээ өгсний үндсэн дээр шуурхай штабыг зохион байгуулж, байрлах газрыг тогтоох.

86.10. Шуурхай штабт өөрийн байгаа байрлалыг мэдэгдэж, гаргасан шийдвэрийг цаг тухайд нь мэдэгдэх.

86.11. Гал түймэр унтраахад шаардагдах нөөц хүч, техник хэрэгслийг бүрдүүлж удаан хугацаагаар ажилласан бие бүрэлдэхүүнийг хоол хүнс, амрах, дулаацах байр, хуурай хувцас хэрэгслээр хангах.

86.12. Офицер бүрэлдэхүүнээс хөдөлмөрийн аюулгүй байдал хариуцсан албан тушаалтныг томилж, шаардлагатай гэж үзвэл эмнэлгийн яаралтай тусламжийг зохион байгуулах.

86.13. Унтраах үйл ажиллагаанд дайчлан оролцуулсан албадын хамтын үйл ажиллагааг удирдлагаар хангаж, төв, орон нутгийн төр захиргааны байгууллага, объектын инженер техникийн ажилтнуудтай байнга холбоотой байж, гал түймэр унтраах шийдвэр гаргахдаа тухайн объектын онцлогийг харгалзсан заавар журмыг мөрдөх.

86.14. Түймрийг унтрааж дууссаны дараа дахин хайгуул, шалгалт хийж, хэргийн газрыг холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, иргэнд хүлээлгэн өгөх хүртэл хамгаалах ажлыг зохион байгуулан, анги, хэсгийн ажиллах хугацаа, буцах дэс дарааллыг тогтоох.

86.15. Эрх бүхий албан тушаалтанд гал түймрийн хэрэг бүртгэл, шинжээчийн дүгнэлт, акт тогтооход шаардагдах мэдээллийг цуглуулах бололцоог хангах.

86.16. Ачааны шүхэр ашиглан түймэр унтраахаар бүлгээр буусан шүхэрчдийн шаардлагатай хоол хүнс, багаж хэрэгслийг хариуцан зохион байгуулах.

86.17. Тухайн газар орны байдлаас хамааран гал түймэр унтраахаар дайчлагдан ирсэн иргэдийг сэлгэн байрлуулах ажлыг хариуцах.

86.18. Газар орны байршил, гол мөрөн, нуур, цөөрөм, усан хангамжийн байрлал, салхины хурд, чиглэлийг тооцон гал түймэр унтраахаар дайчлагдан ажиллаж байгаа иргэдэд мэдээлэн, гал түймрийн нөхцөл байдлыг ажлын зурагт тэмдэглэх.

86.19. Захиалгаар болон дайчилгаагаар үүрэг гүйцэтгэж байгаа онгоц, нисдэг тэрэг, автомашин техник хэрэгслийн шатахуун, холбоо дохиоллын хэрэгслийн ажиллагааг хянаж нислэгийн үүргийн болон замын хуудсанд тэмдэглэх.

Шуурхай штабын даргын үүрэг

87. Штабын дарга нь унтраах удирдагчид шууд захирагдаж өгсөн үүрэг, тушаалыг хэрэгжүүлэн штабыг удирдаж дараах үүргийг гүйцэтгэнэ.

87.1. Унтраах удирдагчаас хүн хүч, хэрэгслийг байрлуулах талаар гаргасан шийдвэрийг хүлээн авч хэрэгжүүлэх.

87.2. Гал түймэр унтраах хэсгийн дарга нараас авсан мэдээг нэгтгэн гал түймрийн нөхцөл байдалд үнэлгээ өгөх.

87.3. Унтраах удирдагчийн шийдвэрийг анги, хэсгийн дарга нарт шуурхай мэдээлэх, шаардлагатай үед нэмэлт хүн хүч, хэрэгсэл дуудах ажлыг нэн даруй зохион байгуулах.

87.4. Гал түймрийн шуурхай холбоог найдвартай хангах.

87.5. Нөхцөл байдал, хайгуулын үр дүн, унтрааж байгаа үйл ажиллагааны тухай унтраах удирдагчид илтгэж байх.

87.6. Онцгой тохиолдолд бие даасан шийдвэр гаргаж, гаргасан шийдвэр, биелэлтийн талаар унтраах удирдагчид илтгэх.

87.7. Унтраах удирдагч нь штабын даргын гаргасан шийдвэрийн–биелэлтэд хяналт тавих.

87.8. Гал түймэр дээр ирсэн ангийн хүн хүч, хэрэгсэл бэлтгэх.

87.9. Шаардлагатай үед төв, орон нутагт ажиллаж байгаа мэргэжлийн албадыг татан оролцуулах харилцан ажиллагааг хангах.

87.10. Нөхцөл байдлын талаар дээд шатны удирдлага, нэгжид тогтмол мэдээлж байх.

87.11. Гал түймрийн шалтгааныг урьдчилсан байдлаар, анги, салбарын хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагааны талаар мэдээ мэдээллийг нэгтгэх.

87.12. Арын алба, холбоочдын хүчээр штабын баримт бичгийг хөтлөх.

87.13. Удаан хугацаагаар үргэлжилсэн объектын болон ой, хээрийн гал түймрийг унтраах үед гал сөнөөгч, шүхэрчдийг сэлгэн солих, хоол хүнс, хувцас хэрэгслээр хангах.

Ар талын албаны даргын үүрэг

88. Ар талын албаны дарга нь удирдах албан тушаалын офицер байх бөгөөд унтраах удирдагч, штабын дарга нарт шууд захирагдаж, дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

88.1. Усан хангамжийн хайгуул хийх.

88.2. Ангиудыг угтан усны эх үүсвэр дээр хуваарилан байрлуулах, гал түймэр унтраах бодис, техник хэрэгслээр хангах.

88.3. Ус дамжуулан шахах, тээвэрлэх үед ажиллах хүч хэрэгслийн шаардагдах тооцоог гарган штабын дарга, унтраах удирдагчид илтгэх.

88.4. Гал түймэр унтраах автомашин, техник хэрэгслийн хүчин чадлыг бүрэн ашиглах, гал түймэр унтраах бодисоор тасралтгүй хангах арга хэмжээ авах.

88.5. Гал унтраах автомашин, техник хэрэгслийг шатах, тослох материалаар тухай бүр хангаж, шаардлага гарвал гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын бодис, материалыг гал түймэр гарсан газарт тээвэрлэн хүргэх арга хэмжээг зохион байгуулах.

88.6. Гал түймэр унтраах бодис дамжуулах хоолойн шугамыг хамгаалж цагдаагийн байгууллагын алба хаагч нартай хамтран тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг зохицуулах.

88.7. Гал түймэр унтраах автомашин, техник, хэрэгсэл гал түймэр унтраах бодис дамжуулах хоолой, хөөс, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, нөөц бортого, бусад бодис материалын тооцоог хөтөлж, төв шугамын хоолойн дэлгэлт, усны эх үүсвэр дээр байрлуулсан техник, хэрэгсэл ой, хээрийн гал түймрийн хил хязгаар байршлын схемийг тогтоосон таних тэмдгээр үйлдсэн байх.

88.8. Усан хангамжийг (төв орон нутаг, объект) холбогдох мэргэжлийн албадтай хамтран зохион байгуулах.

88.9. Ой, хээрийн гал түймэрт дайчлагдсан машин, техник, хүн, хүчийг бүртгэн байрлуулж, унтраах үйл ажиллагаанд хуваарилах.

88.10. Гал түймэр унтраах үндсэн албаны автомашинаас гадна илүүдэл уснаас хамгаалах, гал түймэр унтраах бодис дамжуулах хоолой, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж тээвэрлэх суудлын буюу ачааны автомашин, шатахуун цэнэглэгч, техникийн засварын болон автобусны нөөцтэй байх ёстой.

88.11. Ар талын ажлыг шуурхай зохион байгуулахын тулд туслагч нарыг томилон ажиллуулна.

Гал түймэр унтраах хэсгийн даргын үүрэг

89. Гал түймэр унтраах хэсгийн дарга нь унтраах удирдагч, шуурхай штабын даргад захирагдаж, хариуцсан хэсэгт унтраах үйл ажиллагааг бүрэн хариуцаж, бие бүрэлдэхүүний аюулгүй байдал, техник хэрэгслийн хэвийн найдвартай ажиллагааг ханган ажиллана.

89.1. Гал түймрийн хайгуулыг тасралтгүй хийж, хариуцсан хэсгийн нөхцөл байдлын талаар унтраах удирдагч, штабын дарга нарт илтгэх.

89.2. Хариуцсан хэсгийн анги, хэсгийн унтраах ажиллагааг удирдах.

89.3. Зэргэлдээх болон хариуцсан хэсэгт ажиллаж буй анги, хэсгийн харилцан ажиллагааг хангах.

89.4. Гал түймрийн нөхцөл байдлын өөрчлөлтөөс хамааран хүн хүч, хэрэгслийг шилжүүлэн байрлуулах шуурхай арга хэмжээ авахаас гадна ой, хээрийн гал түймрийн үед дайчлагдсан иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах.

89.5. Хариуцсан хэсэгт унтраах ажиллагааг богино хугацаанд гүйцэтгэхийн тулд бие даасан шийдвэр гаргаж, энэ тухай унтраах удирдагч буюу штабын даргад илтгэх.

Унтраах ажиллагааны үед бие бүрэлдэхүүний гүйцэтгэх үүрэг:

90. Унтраах ажиллагааны үед бие бүрэлдэхүүн нь дараах үүргийг гүйцэтгэнэ.
Үүнд:

90.1. Гал түймэр унтраахаар ажиллаж байгаа ажлын байрлалыг унтраах удирдагчийн зөвшөөрөлгүй орхин явахыг хориглоно.

90.2. Өгсөн үүргийг биелүүлэхийн тулд идэвх санаачилга, мэргэжлийн ур чадвар гаргаж ажиллах.

90.3. Унтраах үйл ажиллагаанд оролцож байгаа техник, хэрэгслийг хүчин чадлын дагуу бүрэн ашиглах.

90.4. Бусад албан хаагчдад бодит аюул учруулахаар байвал энэ тухай цаг алдалгүй унтраах удирдагчид илтгэх, шаардлагатай үед аврах арга хэмжээ авах.

90.5. Гэмтсэн, түлэгдсэн, хордлого авсан иргэдэд эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх.

90.6. Гал түймэр унтраах үедээ хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрмийг чанд сахиж ажиллах.

90.7. Ой хээрийн гал түймрийн дуудлагаар гарсан бүлэг түймрийн голомтод очмогц 2 цаг тутамд, нөхцөл байдал өөрчлөгдсөн тухай бүрд харьяа газар, хэлтсийн дарга, захирагч, жижүүртэй холбоонд орж, нөхцөл байдлыг мэдээлж, дараагийн үүрэг чиглэл авна. Гал түймэр унтрааж дуусаад хариуцсан багаж хэрэгсэл бүрэн байгаа эсэхийг шалгаж, энэ тухай унтраах удирдагчид илтгэх.

90.8. Бүлгийн дарга тухайн орон нутгийн цаг агаар, орон нутгийн нөхцөл байдлыг үнэлэн унтраах ажиллагааг удирдаж ажиллана.

91. Хайгуулын бүрэлдэхүүнд орсон шүхэрчин болон аврагч, гал сөнөөгчийн үүрэг:

91.1. Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг бүрэн өмсөж, шаардлагатай гал унтраах багаж, хэрэгслийг авч явах.

91.2. Хайгуулын ажлыг удирдаж яваа удирдагчийн үүрэг даалгаврыг чанд биелүүлэх.

91.3. Унтраах ажиллагааг оновчтой зохион байгуулахын тулд хайгуулаар гал түймрийн голомт, шаталтын явц, аврах зам гарц, нисдэг тэрэг, шүхэрчин газардах талбай, цаг агаарын нөхцөл байдлыг тогтоох.

92. Иргэдийг аварч буй аврагч, гал сөнөөгч, шүхэрчний үүрэг:

92.1. Дарга захирагчийн өгсөн үүргийн дагуу иргэдийг аврах зайлшгүй шаардлагатай багаж хэрэгсэлтэй байх.

92.2. Аврах зам, гарцыг ахлах дарга зааж өгөөгүй бол хамгийн аюулгүй дөт замыг сонгож, аврагдаж буй иргэний аюулгүй байдлыг хангах.

92.3. Дулааны өндөр хэм, утаажилт ихтэй нөхцөлд аврах ажиллагааг зайлшгүй хийх бол аварч байгаа иргэнийг хамгаалж богино хугацаанд гаргах.

93. Галын хоолой дэлгэх үеийн гал сөнөөгчийн үүрэг:

93.1. Гар хошуу, гал унтраах даралтын хоолой /цаашид даралтын хоолой гэх/-той ажиллах гал сөнөөгч, аврагч нь аль болох тохиромжтой ойр замыг сонгох.

93.2. Шатаж байгаа болон хурц үзүүртэй зүйл, хүчил зэрэг цоорох, түлэгдэх бодис материал бүхий газраар дэлгэхийг хориглох, зайлшгүй тохиолдолд нимгэн төмөр, банз зэрэг гарын доорх бусад материалыг тавьж дэлгэх.

93.3. Даралтын хоолойг шатны хонгил, нугалбарын зайд дэлгэх үед тотгоноос хоолойн бэхэлгээгээр шатны хийц бүтээцээс бэхэлж дэлгэх.

93.4. Гудамж, зам, хашаа, хаалганы дагуу зам гарцыг хөндлөн дэлгэх үед хоолойн гүүр, төмөр замын рейсийн доогуур, дэр модны хооронд дэлгэх.

93.5. Гудамж, замыг хөндлөн гаргаж дэлгэсэн галын хоолойг гүүрээр хамгаалах, хоолойн гүүргүй үед хөдөлгөөнийг түр хязгаарлах

93.6. Салаа бэлчрийг гудамж, замын дунд байрлуулах, даралтын хоолойг мушгиатай гогцооруулан дэлгэх, холбох тотгоор хатуу газар цохих, хашаа, цонх зэрэг бусад саад дээгүүр зөөлөвчгүйгээр шууд тохож хоолой дэлгэхийг хориглоно.

93.7. Хоолойн шугамыг өндөрт буюу босоогоор дэлгэж байгаа үед зориулалтын бэхэлгээгээр заавал бэхлэх.

93.8. Гал түймэр унтраах тархалтын хоолойн төв шугамд хяналт тавьж, гэмтэж, цоорсон үед нөхөөс, хавчаар хэрэглэж хэвийн ажиллагааг хангах.

94. Хошуутай ажиллаж байгаа гал сөнөөгчийн үүрэг:

94.1. Барилгын хийц бүтээцэд эрчимтэй, ил дөллөн шатаж байгаа нөхцөл байдалд дүгнэлт хийн, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаж, хоолойн нөөцтэйгөөр гал түймрийн голомт руу боломжтой зайд ойртох.

94.2. Усны цацрагийг гал түймрийн тархалтыг угтуулан өгч шаталт буюу халалтын улмаас барилга, байгууламжийн хийц бүтээцийн бөх бат чанар алдагдан хэсэгчлэн буюу бүхэлдээ нурж унахаас сэргийлж хөргөлт хийх.

94.3. Босоо гадаргууд гарсан гал түймрийг унтраахдаа усны цацрагийг дээрээс нь доош чиглэлд өгөх.

94.4. Огцом оройтой дээвэр, өндөрт ажиллах, мөн гурав сунадаг буюу эвхдэг шат хэрэглэхдээ өөрийгөө болон хоолойн шугамыг найдвартай бэхлэх.

94.5. Цахилгаан хүчдэл бүхий тоног төхөөрөмж, шугамын утсанд ойртох, усыг шууд чиглүүлж тавихгүй байх.

94.6. Шилэн сав буюу хагарах савтай бодист гарсан гал түймрийг унтраахдаа усны нарийн цацраг эсвэл агаар механикийн хөөс хэрэглэх.

94.7. Хялбар авалцан асах шингэнтэй сав (резервуар), шахсан хий бүхий баллон, даралттай төхөөрөмж аппарат зэргийг шаталтаас хамгаалахдаа халж буй гадаргууг жигд хөргөх.

94.8. Хөөсний генератораар ажиллахдаа хөөс үүсгэгч сайн нягтарсны дараа хөөс өгч эхлэх хэрэгтэй бөгөөд харин хатуу, нийлэг, тарж бутрах материалын гал түймрийг хөөсөөр унтраахдаа шатаж байгаа бүх гадаргууг бүрхэхээр генераторыг сэлгэн ажиллах.

95. Барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийж буй гал сөнөөгчийн үүрэг:

95.1. Барилгын хийц бүтээцийн задаргааг ахлах даргын тушаалын дагуу заасан хэмжээнд нь хийх.

95.2. Барилгын хийц бүтээцийг автомат болон механик ажиллагаатай хэрэгслээр задлах.

95.3. Гал түймрийн голомтыг унтраахаар барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийхийн өмнө гар хошууг бэлтгэсэн байх.

95.4. Барилгын хийц бүтээцийн задаргааг барилга, тоног төхөөрөмж, эд материалд хамгийн бага хохирол учруулахаар хийнэ.

95.5. Задаргааг төмөр хоолой, арматур, цахилгаан гүйдэл, холбооны шугамыг гэмтээхгүйгээр хийх.

95.6. Хаалга, цонх зэргийг эвдэхгүйгээр онгойлгох, шаардлагатай нөхцөлд бага хэмжээгээр эвдэж задаргааг хийх.

95.7. Онгойдоггүй цонхоор утаа гаргах бол цонхны дээд хэсгийн шилийг хагалах буюу авах.

96. Гал унтраах гадна усны даралтат цэг буюу усны эх үүсвэр дээр ажиллаж байгаа гал сөнөөгчийн үүрэг:

96.1. Усны эх үүсвэрийн байрлалыг судалж, гал түймэр гарсан үед ашиглаж чаддаг байх.

96.2. Гал унтраах хоолой дээгүүр тээврийн хэрэгсэл явахаас хамгаалж хоолойн гүүр тавих, гүүр байхгүй тохиолдолд машин явуулахгүй байх.

96.3. Даргын шийдвэр, хошуучны шаардсанаар хоолойн аль нэг шугамын усыг онгойлгох буюу хааж тохируулах.

96.4. Гал унтраах автомашины жолооч, хошуучин нартай тогтмол холбоо барьж байх.

96.5. Нэмэлт дуудлагаар ирж буй гал түймэр унтраах, аврах ангийг угтах үүрэг авсан үед тэдгээрийг угтаж, байрлах газрыг зааж өгч, гал түймэр унтраах удирдагчийн өгсөн үүрэг, шийдвэрийг дамжуулах.

97. Холбоочноор ажиллаж байгаа гал сөнөөгчийн үүрэг:

97.1. Гал түймэр унтраах удирдагчаас өгсөн үүрэг, шийдвэрийг анхааралтай сонсож, лавлах зүйлийг асууж тодруулан бодит мэдээлэл дамжуулах.

97.2. Даргын амаар өгсөн тушаалыг богино хугацаанд зохих иргэдэд үнэн зөв дамжуулан эргэж мэдэгдэх.

97.3. Даргын шийдвэрийн дагуу удирдлагын төв, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн дуудлага хүлээн авагчтай телефон утас, дохиоллын хэрэгсэл буюу суурин болон машины радио станцаар байнга холбоо барьж байх.

97.4. Өөртөө богино долгионы радио станц, үүрэн телефон, утасны жагсаалт, тэмдэглэлийн дэвтэр, харандаа (үзэг), энгэрийн гэрэлтэй байна.

97.5. Гамшгийн голомтод холбоо зохион байгуулах зааврыг судалж, мэдсэн байх.

98. Гал түймрийг унтрааж дууссаны дараа хяналтын үүрэг гүйцэтгүүлэхээр харуулаар томилсон үед аврагч, гал сөнөөгч, шүхэрчин дараах ажлыг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

98.1. Гал түймэр унтраасан бүх дэвсгэр талбайг хянан үзэж, гал түймрийн голомтыг илрүүлбэл унтраах арга хэмжээ авах, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийг дуудах.

98.2. Даргын шийдвэргүйгээр хамгаалж буй байр, талбайг орхиж явахыг хориглох бөгөөд явах шийдвэр авсан бол энэ тухай объектын болон орон нутгийн захиргаанд мэдэгдэж гал түймэр гарсан газрыг шалгаж, хяналт тавих талаар албан ёсоор мэдэгдэх.

99. Шүхэрчин гал сөнөөгчийн үүрэг:

99.1. Нисэн ажиглагчийн тооцоо, дохиогоор салбар, бүлэг, хэсгийн зааварлагчийн тушаалаар онгоц, нисдэг тэрэгнээс заагдсан газарт буух.

99.2. Газардах талбайн онцлог, газрын салхины хурд, чиглэлийг нарийн тооцон аюулгүй ажиллагааны дүрэм заавруудыг нягт баримтлан аюулгүй байдлыг ханган газардсанаар шүхэр, шүхрийн хэрэгслийг салгаж, аюулгүй газарт хураах.

99.3. Онгоц, нисдэг тэрэгнээс хоол, хүнс, түймрийн багаж зэвсгийг ачааны шүхрээр буулгаж байгаа тохиолдолд зааварлагчийн зөвшөөрлөөр хуваарьт багаж, хэрэгслийг авч түймрийн хэсэгт хүргэх.

99.4. Түймэр унтраах, цурав тавих явцад зааварлагчийн зөвшөөрөлгүй үйлдэл хийх, дадлага туршлагагүй шүхэрчин гал сөнөөгчөөр цуравдагч, үлээгч аппарат болон моторт хөрөөг ажиллуулахыг хориглоно.

100. Гал унтраах автомашины жолоочийн гүйцэтгэх үүрэг:

100.1. Автомашинд бие бүрэлдэхүүн суух журам, гал унтраах техник хэрэгслийн байрлалыг мэдэж, мөрдөн ажиллах.

100.2. Гал унтраах автомашины ашиглалтын заавар, замын хөдөлгөөний дүрмийг чанд мөрдөх.

100.3. Гал унтраах автомашиныг гал түймэр гарсан газарт тээврийн хэрэгсэлд саад болохгүйгээр сэлгэх боломжтой, аюул учирсан үед хөдөлгөөн хийж болохуйц газар байрлуулах.

100.4. Автомашины бүх механизм, агрегатын найдвартай ажиллагааг хангаж салаа, тасгийн даргын шийдвэр, өгсөн үүргийг хугацаа алдалгүй биелүүлж, автомашинаа орхихгүй байх.

100.5. Автомашиныг усны эх үүсвэр дээр зөв байрлуулж ус, агаар механикийн хөөсийг тасралтгүй өгөх.

100.6. Автомашины радиостанцыг шаардлагатай тохиолдолд ашиглах.

100.7. Хөөргөний усыг даралтын хоолойд шахаж, ажлын даралтыг даргын өгсөн шийдвэрийн дагуу зохих хэмжээнд тохируулж байх.

100.8. Хүйтний улиралд хөөргийг хөлдөхөөс болгоомжилж тасралтгүй ажиллуулах.

100.9. Автомашины шатахуун, ус, агаар механикийн хөөсний нөөцөд тогтмол хяналт тавьж даргад илтгэж байх.

100.10. Автомашины хэвийн ажиллагаа алдагдах, зарим механизм ажиллахгүй болох тохиолдолд даргад илтгэхийн хамт гэмтлийн шалтгааныг нэн даруй тогтоож, засах арга хэмжээ авах.

100.11. Гамшгийн голомтод холбоо зохион байгуулах зааврыг судалж, шаардлагатай тохиолдолд ангийн дуудлага хүлээн авагчид мэдээлэл дамжуулах.

101. Автомеханик шат, өргөгч механизм ажиллуулж буй жолооч / техникч/-ийн үүрэг:

101.1. Автомеханик шат, өргөгч механизм жолоодож явахдаа ялангуяа тойрог замаар явах, гүүр доогуур гарахад хориглосон хэмжээ загварыг харгалзан үнэлэх.

101.2. Автомеханик шат, өргөгч механизмыг сунгахдаа дугуйг хатуу хөрс, асфальт зам дээр байрлуулж, сууриудыг сунгаж эдгээр автомашинуудыг сэлгэх боломжтойгоор байрлуулж ажиллуулах.

101.3. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн дүрмийн холбогдох заалтыг үйл ажиллагаанд чанд мөрдөж ажиллах.

Гал түймэр унтраах тасаг, хэсгийн даргын үүрэг

102. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд зохион байгуулалтын тасаг, хэсгийг шууд удирдах ба дараах үүргийг гүйцэтгэнэ.

102.1. Дараагийн шатны дарга ирснээр унтраах удирдагчийн үүргийг шилжүүлэн өгч, өгсөн үүрэг даалгаврын дагуу тасаг, хэсгийн бүрэлдэхүүнийг удирдан зохион байгуулна.

102.2. Гал түймэр унтраах үед тасаг, хэсэгт өгсөн үүргийг зохион байгуулж биелүүлэх.

102.3. Тасаг, хэсгийн өмнө тавигдсан гал түймэр унтраах үүргийг хүн нэг бүрд хүргэх гал түймэр унтраах оноолт номеруудын харилцан ажиллагааг хангах.

102.4. Гал түймэр унтраахтай холбогдуулан өгч байгаа тушаал, шийдвэрийг гал сөнөөгч нэг бүрд хүргэж хэрэгжүүлэн биелүүлэх.

102.5. Гал түймэр унтраах үеийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрмийн шаардлагыг хэрхэн сахин биелүүлж байгаад хяналт тавих.

102.6. Захирагч даргатай байнгын холбоо барьж хариуцсан хэсэгт болсон нөхцөл байдлыг тухай бүр илтгэж байх.

102.7. Хариуцсан тасгийн гал унтраах багаж хэрэгслийн найдвартай, үр ашигтай ажиллагааг хангах.

102.8. Холбооны хэрэгслээр зохих журам, зааврын дагуу харилцах.

Ой, хээрийн гал түймрийг унтраах хэсгийн зааварлагчийн үүрэг

103. Ой, хээрийн гал түймрийг унтраах хэсгийн зааварлагч нь нисэн ажиглагчийн санал болгосноор газардах талбайг агаараас сонгон авахад нь тусалж, өндрийн болон газрын салхины хурд чиглэлийг турших шүхрийн тусламжтай тогтоон шүхэрчдийг аюулгүй газардах нөхцөлийг хангах үүрэгтэй.

103.1. Нисдэг тэрэг газардах талбай хүрэлцээтэй тохиолдолд нисдэг тэрэг буух, тасрах үед шүхэрчид болон хоол, хүнс, багаж, хэрэгслийг буулгах, нисдэг тэрэгний сэнснээс болгоомжлох бүхий л арга ажиллагааг гардан хариуцна.

103.2. Нисэн ажиглагчтай онгоцны холбоо, үүргэвчийн радиостанцыг ашиглан байнгын холбоотой ажиллана.

103.3. Түймэр унтраахаар дайчлагдан ажиллаж байгаа орон нутгийн иргэд, машин техникийг сэлгэн байрлуулах, амрах, хоноглох байр сонгон авна.

103.4. Гал түймэр унтраах удирдагчтай байнгын холбоотой ажиллаж түймрийн шаталтын явц, унтраах ажиллагаанд хяналт тавин ажиллана.

Салааны захирагчийн гүйцэтгэх үүрэг

104. Томилгоот ээлжийн үүрэг гүйцэтгэж байгаа салааны захирагч гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг удирдаж, бие бүрэлдэхүүний хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, техникийн найдвартай үйл ажиллагааг бүрэн хариуцаж, ахлах дарга ирж, удирдлагыг өөртөө авах хүртэл гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулна.

105. Галын анхны дуудлагаар ирсэн томилгоот ээлжийн салааны захирагч нь энэ дүрэмд заасан гал түймэр унтраах удирдагчийн үүргийг гүйцэтгэнэ.

Томилгоот ээлжинд гарч байгаа албан хаагчдын

нийтлэг үүрэг

106. Томилгоот ээлжийн үүрэг гүйцэтгэж байгаа албан хаагчдын нийтлэг үүрэг:

106.1. Томилгоот хуваарийн дагуу оноолт номерын үүргийг бүрэн ойлгож, ноогдсон үүргийн дагуу ажиллаж чаддаг байхын зэрэгцээ ээлжинд гарахдаа тухайн үед гүйцэтгэх үүргийг сайн мэдэх.

106.2. Хүлээж авсан техник, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, багажийг байнгын бэлэн байдалд байлгах.

106.3. Томилгоот ээлжинд гарах үедээ хүлээн авсан гал түймэр унтраах ажиллагааны техник, хэрэгслүүдийг ашиглаж чаддаг байх.

106.4. Холбооны болон телефон хэрэгслүүдээр ажиллах журмыг мэдэх.

106.5. Гал түймэр унтраах ажиллагаанд хэрэглэж болохуйц нуур, гол, горхи, худаг, даралтат усны цэг хамгаалж байгаа объект газрынхаа орох, гарах зам гарц, гүүр, орчны байдлыг судалж мэдсэн байх.

106.6. Гал түймрийн дуудлагаар гарахдаа сандарч тэвдэн хугацаа алдахгүйгээр богино хугацаанд /объектын гал түймэр унтраах ажиллагаанд зориулсан хамгаалах тусгай хувцас, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгслийг өмсөн/ автомашинд тогтоосон дарааллын дагуу байрлалаа эзэлсэн байх.

107. Энэ дүрмийн 105 дугаар зүйлд заасан үүрэгнээс гадна гэрээгээр хамгаалж байгаа гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсэг нь дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

107.1. Хамгаалж байгаа объектыг гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч галын аюулгүй байдлыг хангах.

107.2. Гал түймэр гарсан тохиолдолд мэдээ, дохио өгөх, холбооны хэрэгслүүдийг ашиглаж чаддаг байх.

107.3. Гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн байрлалыг мэддэг байхын зэрэгцээ түүнийг ашиглаж ажиллуулж чаддаг байх.

Гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашины жолоочийн үүрэг

108. Гал түймэр унтраах тусгай автомашины жолооч нар нь томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүнд орж гал түймэр унтраах, аврах ангийн болон салааны захирагчид шууд захирагдан дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

108.1. Түймрийн дуудлагаар гарахдаа хариуцсан нутаг дэвсгэрийн объект, барилга байгууламж, үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, гэр хороололд богино хугацаанд очих, буцах зам гарц, гал унтраах усан хангамжийн байрлалыг судалж мэдсэн байх.

108.2. Гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашины бүтэц зохион байгуулалт, түүнд тоноглогдсон бүх механизм, агрегат /хөөрөг, мотопомп/ багаж хэрэгсэлийг ажиллуулж чаддаг байх.

108.3. Замын хөдөлгөөний дүрэм, Онцгой байдлын байдлын байгууллагын Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрмийг сайтар судалж хэрэгжүүлэн ажиллаж чаддаг байх.

108.4. Худаг, усан сан, даралтад усны цэг дээр гал унтраах зориулалтын автомашиныг байрлуулах зарчмыг мэддэг байх.

108.5. Томилгоот хуваарийн дагуу өөрт оногдсон үүргийг бүрэн биелүүлж чаддаг байх.

108.6. Гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашин, мотопомпыг ажилд байнга бэлэн байлгаж илэрсэн гэмтлүүдийг нэн даруй даргадаа илтгэн засч чаддаг байх.

108.7. Түгшүүрийн дохиогоор автомашиныг үүрэг гүйцэтгэхэд бэлэн болгож, өгөгдсөн тушаалыг биелүүлэх.

108.8. Объект, ой, хээрийн гал түймэр болон дадлага сургуулилтаас цуваагаар буцах бөгөөд автомашины ус, хөөсийг шалгаж, бэлэн байдалд оруулан шууд захирах даргадаа илтгэх.

108.9. Объектын болон ой, хээрийн гал түймрийн дадлага сургуулилын үед хариуцсан автомашинаас холдохгүй байж түүний механизм, агрегатуудын найдвартай ажиллагааг хангасан байх.

108.10. Шатах тослох материалыг арвилан хэмнэх зорилгоор сургууль бусад ажиллагааны дундах чөлөөт цагуудаар автомашины хөдөлгүүрийг унтрааж болох эсэхийг тасгийн буюу томилгоот ээлжийн даргад илтгэсний дараа гүйцэтгэх.

109. Томилгоот ээлжийн жолооч нар ээлжинд гарахдаа дараах зүйлийг нэг бүрчлэн шалгаж үзэх үүрэгтэй. Үүнд:

109.1. Хөдөлгүүрийн ажиллагаа.

109.2. Түлшний савны шатахуун, тэжээлийн системийн ажиллагаа, шатахуун болон усны хоолойнуудын холболт

109.3. Хөдөлгүүрийн тосны хэмжээ.

109.4. Зай хураагуурын шингэний хэмжээ.

109.5. Радиатор, анхны тусламжийн бак, цистернууд дэх усны хэмжээ.

109.6. Вентиляторын рамны чанга сул.

109.7. Шалгах, хэмжих хэрэгслийн ажиллагаа.

109.8. Цахилгаан хэрэгслийн байдал.

109.9. Автомашины бүх анги, хэсгүүдийг гадна талаас нь шалган үзэх ба илэрсэн дутагдуудыг арилгуулах.

109.10. Резин дугуйнуудын байдлыг гадна талаас нь шалгах.

109.11. Рулийн ажиллагаа, тормоз ба араг залгаж салган шалгах.

109.12. Автомашины марк, агрегатад үйлдвэрлэлээс тохируулж гаргасан түлхүүр багаж хэрэгсэл бүрдгэлийн дагуу байгаа эсэх.

109.13. Хуваарьт багаж хэрэгслээс гадна очлуур, комплектор 1-2 ширхэг, конденсатор, гэрлийн шил, 1 кг товуд, нэмэлт багаж хэрэгсэл, запас дугуй байгаа эсэхийг шалгаж авах.

Дуудлага хүлээн авагчийн үүрэг

110. Дуудлага хүлээн авагч нь салааны захирагчид шууд захирагдаж дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

110.1. Томилгоот ээлжид гарахдаа хүлээн авсан бүх мэдээлэл технологи, интернэт, дотоод сүлжээ, холбоо харилцаа, дохио мэдээллийн хэрэгслүүдийг ажиллуулж чаддаг байх.

110.2. Төв, суурин газар байгаа бүх гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсэгтэй харилцах холбооны журам, түүнчлэн анги, хэсгийн хамгаалж байгаа объектод болон ой, хээрт гарсан гал түймэрт очих нэмэлт дуудлагаар дуудагдах бусад анги, хэсгийн утасны дугаарыг цээжээр мэддэг байх.

110.3. Анги, хэсгийн үйлчлэх хүрээний объект, хороололд нэмэлт дуудлагаар гарч ажиллах журмыг мэддэг байх.

110.4. Үүрэг гүйцэтгэж байгаа үед жижүүрийн байрнаас зөвшөөрөлгүй гарч явахгүй байхын зэрэгцээ гал түймрийн дуудлагын мэдээг түргэн шуурхай хүлээн авч бие бүрэлдэхүүнд нэн даруй мэдэгдэж, шаардлагатай хүч хэрэгслийг гаргах.

110.5. Дуудлага хүлээн авагч түр зуур гарах шаардлага тохиолдвол салааны захирагчийн зөвшөөрлөөр холбооны хэрэгслүүдийг мэддэг бөгөөд ажиллуулж чаддаг хүнээр орлуулах.

110.6. Албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа ажлын байраа эзэнгүй орхих, албаны бус яриаг утсаар ярихгүй байх, холбооны өрөөнд томилгоот ээлжийн дарга, ажил хариуцдаг албан тушаалтнаас бусад иргэдийг оруулахыг хориглоно.

110.7. Томилгоот ээлжийг хүлээн авахдаа дуудлага хүлээн авагчийн үүрэг заавар, бусад бичиг баримтуудыг жагсаалтын дагуу хүлээн авахын зэрэгцээ холбооны бусад хэрэгслүүдийг шалгаж үзэх, өрөө байрны доторхи бүх эд хогшлыг хүлээн авч томилгоот ээлжийн даргад дээрх зүйлүүдийг хүлээн авсан тухай болон илэрсэн зөрчил дутагдлын талаар илтгэх.

110.8. Дуудлага хүлээн авагч нь холбооны хэрэгслүүдийг тогтмол шалгаж байхын зэрэгцээ дээд шатны байгууллагатай тогтоосон цагт хуваарийн дагуу холбоо барьж, тэмдэглэл хөтлөн тайванаа илтгэж байх.

111. Гал түймэр гарсан тухай мэдээг хүлээн авмагц дуудлага хүлээн авагч дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

111.1. Тухайн орон нутгийн Цагдаагийн газар, хэлтсийн шуурхай жижүүрт гал түймэр гарсан тухай мэдэгдэх.

111.2. Гал түймэр гарсан тухай мэдээ авмагц яриагаа таслахгүйгээр түгшүүрийн дохиог өгч, түүний дараагаар гал түймэр гарсан газрын хаяг, мэдээ өгсөн иргэний нэрийг магадлаж, хэрэв бололцоо байвал гарсан гал түймрийн нөхцөл байдлыг лавлаж асуугаад гал түймрийн дуудлагын хуудсыг бичиж томилгоот ээлжийн даргад өгч, гарсан гал түймрийн нөхцөл байдлын тухай мэдээ авч чадсан бол тэр тухай мөн мэдэгдэх.

111.3. Гал түймэр унтраах, аврах ангийн үйлчлэх хүрээний бус газруудад гал түймэр гарсан тухай мэдээ хүлээн авбал түүнийгээ тухайн гал түймэр дээр очиж ажиллах үүрэг бүхий гал түймэр унтраах, аврах анги, салбарт нэн даруй мэдэгдэх. Үйлчлэх хүрээг км, баг, дүүрэг, сумаар нь зааглах

111.4. Томилгоот ээлж гал түймрийг унтраахаар гарч явахад тухайн газрын гал унтраах шуурхай төлөвлөгөө хийгдсэн бол томилгоот ээлжийн даргад дуудлагын хуудсыг, шуурхай төлөвлөгөөний хамт өгөх.

111.5. Гал түймэр гарсан газраас гал түймэр унтраах удирдагч буюу түүний тушаалаар холбоогоор дамжуулан нэмэлт дуудлага өгвөл нэмэлт дуудлагаар очих гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсэгт гал гарсан газрын хаягийг дахин мэдэгдэх.

111.6. Томилгоот ээлжийн гарч явсан цаг, мэдээ өгсөн иргэний нэр, бусад гал түймэр унтраах аврах, ангиудыг нэмэлт дуудлагаар дуудсан цаг хугацаа, нэвтрүүлсэн ярианы хамт очсон, ирсэн цагтай нь тэмдэглэл хөтөлсөн байх.

111.7. Томилгоот ээлж, гал түймрийн дуудлагаар гарч явсан, буцаж ирсэн тухай дуудлага хүлээн авагчийн зааварт дурьдсан нэр бүхий албан тушаалтнуудад мэдэгдэх.

111.8. Томилгоот ээлжинд галд түймрийн дуудлагаар гарсан тухай болон гал түймрийн голомтод ажиллаж байгаа нөхцөл байдлын талаар мэдээлэл дамжуулах журмын дагуу холбогдох албан тушаалтнуудад мэдэгдэх.

111.9. Тухайн гал түймрийн дуудлагыг хүлээн авсан тухай болон нөхцөл байдлыг дүгнэж иргэдэд зөвлөгөө өгөх

Тусгай үүрэг

112. Унтраах удирдагчийн үүрэг:

112.1. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны удирдлага зохион байгуулсан байдалд үнэлгээ өгөх.

112.2. Нэмэлт хүн хүч, техник хэрэгсэл дайчлан гаргах шаардлага байгаа эсэхийг тодруулах.

112.3. Унтраах удирдагчийн үүргийг шилжүүлэн авснаа түрүүчийн унтраах удирдагч, гал түймэр унтраах шуурхай штабын дарга, арын албаны дарга, гал түймэр унтраах хэсгийн дарга нарт мэдэгдэнэ.

113. Нэгэн зэрэг хэд хэдэн чиглэлд гал түймрийн хайгуул зохион байгуулах үед унтраах удирдагчийн үүрэг:

113.1. Гал түймрийн хайгуулын хэсэг болон тэдгээрийн бүрэлдэхүүний тоог тогтоох, томилох;

113.2. Барилга байгууламж, орон сууцны давхар хонгил, зэргэлдээх өрөө тасалгаанд, гал түймрийн хайгуулыг зэрэг зохион байгуулах;

113.3. Хайгуулын хэсгийн ахлагч нарыг томилж, гүйцэтгэх ажлын чиглэлээр тодорхой үүрэг өгөх.

113.4. Гал түймрийн тархаж байгаа гол чиглэлд хийх хайгуулыг биечлэн удирдах;

113.5. Мэдээлэл дамжуулах дараалал тогтоох;

113.6. Хайгуулын хэсгийн ашиглаж болох техник хэрэгслийн бэлэн байдал, бие бүрэлдэхүүний хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах;

113.7. Унтраах удирдагч нь хайгуул хийсний үндсэн дээр ажиллах чиглэлийг өгнө.

114. Хайгуул хийх бие бүрэлдэхүүний үүрэг:

114.1. Гал түймрийн хайгуул хийх техник, хэрэгслийн бэлэн байдлыг ханган, удирдагчаас өгсөн зааварчилгаа болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрэм, Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах үед дагаж мөрдөх дүрмийг мөрдөх.

114.2. Унтраах удирдагч болон хэсгийн даргаас өгсөн үүрэг, шийдвэрийг биелүүлж, гал түймрийн голомт руу хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг ханган очих;

114.3. Барилга байгууламжийн хийц бүтээц, төлөвлөлт, үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж, технологийн горим, газар орны онцлог шинж чанарыг сайн мэдэх иргэн, албан тушаалтны мэдээлэл, гал түймэр унтраах төлөвлөгөө, шуурхай карт ашиглах;

114.4. Иргэдийн аюулгүй байдлыг ханган, аюулгүй бүсэд гаргаж, гал түймэрт өртсөн иргэдэд анхан шатны тусламж үзүүлэх;

114.5. Гал түймрийн тархалтыг зогсоох, утаажилтыг багасгах арга хэмжээ авах;

114.6. Түүхэн өв, үнэт материал, тоног төхөөрөмжийг эвдрэл, нуралтаас хамгаалах арга хэмжээ авах;

114.7. Шаталт, утаа тархан дэлгэрэх боломжтой барилгын хийц бүтээц зам, өрөөнүүдийг сайтар шалгах, задаргаа хийх;

114.8. Гал түймрийг унтраах явцад шуурхай штаб, гал түймэр унтраах удирдагчтай байнгын холбоо барьж, хайгуулын үр дүнг илтгэж байх;

114.9. Шаталтын шинж тэмдэг илэрхий байгаа үед хайгуулыг хоолойн шугам дэлгэхтэй зэрэг явуулж болно.

115. Гал түймэр унтраах тархалт хийх үед тасаг, хэсгийн даргын гүйцэтгэх үүрэг:

115.1. Гал түймэр унтраах тархалтыг удирдан хамгийн богино хугацаанд багтаан дуусгах.

115.2. Тасаг, хэсгийн бие бүрэлдэхүүнд гал унтраах хоолой дэлгэх арга, чиглэл, ашиглах усны эх үүсвэр, ажлын шугамд аль болох нөөц хоолой орохоор бодолцож салаа бэлчир байрлуулах газар, гал унтраах хошууны тоо, хошуучдын байрлал, шат тавих газар, барилгын хийц бүтээцэд хаана ямар хэмжээний задаргаа хийх зэргийг тодорхой зааж өгөх.

115.3. Галын шатыг зөв байрлуулсан эсэхийг биечлэн шалгаж үзсэний дараа гал сөнөөгчдийг зохих хамгаалалттайгаар дээш нь гаргах.

115.4. Гал түймэр унтраах тархалтыг хийж дуусгасан тухай ахлах даргад илтгэх.

- 115.5. Эд хөрөнгийг аврах ажлыг явуулах үед тасаг, хэсгийн даргын гүйцэтгэх үүрэг:
- 115.6. Гал сөнөөгчдөд эд хөрөнгийг аврах дэс дараалал, зам гарц, хураах газрыг зааж өгөх.
- 115.7. Аварч байгаа эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хариуцан хамгаалах.
116. Гал түймрийг бүрэн унтраасны дараа багаж, хэрэгслийг хураах команд буюу дохиогоор тасаг, хэсгийн дарга дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:
- 116.1. Тасаг, хэсгийн бие бүрэлдэхүүний ашиглаж байсан гал унтраах багаж хэрэгсэл бүрэн байгаа эсэхийг шалгах.
- 116.2. Гал түймэр унтраах удирдагчид гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэгт буцахад бэлэн болсныг илтгэн буцахдаа цувааны дэг журмыг хатуу баримтлах.
117. Гал түймрийг бүрэн унтрааж дуусаад, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэг буцаж ирсэн тасаг, хэсгийн даргын үүрэг:
- 117.1. Гал унтрааж дуусаад гал түймэр унтраах, аврах анги буцаж ирсэн тасаг, хэсгийг богино хугацаанд бэлэн байдлыг хангуулж энэ тухай удирдах даргадаа илтгэх.
- 117.2. Гал сөнөөгчид, шүхэрчдийн хамгаалах тусгай хувцас, хоолойг хатаах, солих зэрэг арга хэмжээг яаралтай авах.
118. Гал түймрийн дуудлагаар яваа салааны захирагчийн үүрэг:
- 118.1. Автомашины хөдөлгөөн багатай дөт замыг сонгон явах бөгөөд жолооч замын хөдөлгөөний дүрмийг баримталж байгаа эсэхэд хяналт тавих. Автомашин хөдөлгөөний нягтрал багатай баталгаат аюулгүй очих замаар сонгон явах.
- 118.2. Гал түймэр унтраах шуурхай төлөвлөгөө, карт бусад бичиг баримттай танилцах.
- 118.3. Мэдээлэл шуурхай удирдлагын төв, гал түймэр унтраах, аврах ангийн дуудлага хүлээн авагч, гал гарсан газраас өгч байгаа мэдээллийг анхааралтай сонсож удирдлагыг үнэн зөв мэдээллээр хангаж байх.
- 118.4. Гал түймрийн дуудлагаар явж байгаад саатаж зогсвол энэ дүрэмд заасныг удирдлага болгон ажиллах.
119. Гал түймэр унтраах тархалт хийх үед салааны захирагчийн үүрэг:
- 119.1. Шаардлагатай хүн хүч, хэрэгсэл бодисыг гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд богино хугацаанд бэлэн болгох зорилгоор тасаг тус бүрийн гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлж өгөх.
- 119.2. Анхны дуудлагаар ирсэн автоцистернийг гал гарсан газарт аюулгүй зай хэмжээг авч аль болох ойр байрлуулж, юуны өмнө "Б" маркийн буюу агаар механикийн хөөсний генератораар ажиллуулах.
- 119.3. Гал нэгэнт тархсан нөхцөлд автоцистернийг усны эх үүсвэр дээр шууд байрлуулж "РСК-70, РС-А" "А" хошуу гаргаж ажиллуулах.

119.4. Гал түймэр унтраах бодисыг дамжуулан шахах шаардлага гарвал хүчин чадал сайтай автоцистернийг усны эх үүсвэр дээр байрлуулж түүнээс гал унтраах хоолой дэлгэх бөгөөд хүчин чадал багатай автоцистернийг гал гарсан газарт ойр байрлуулж, гал унтраах хоолойг усны эх үүсвэр тийш, мөн галын голомт руу хоёр чиглэлд дэлгэх.

120. Бүлгийн даргын үүрэг:

120.1. Албан хаагчдын хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл болон үлээгч аппаратын сэлбэг түлхүүр багаж шалгаж үүрэг өгөх;

120.2. Түймэрт явахын өмнө шуурхай бүлгийн алба хаагчдад хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын зааварчилгааг өгч, гарын үсэг зурж баталгаажуулах;

120.3. Бүлгийн дарга хээрийн гал түймэр дээр очиж тухайн газар орны байдал, цаг агаарын нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж тактикийн зөв хувилбарыг сонгон ажиллах;

120.4. Бүлгийн алба хаагчдын аюулгүй байдлыг хангаж хяналт тавих.

121. Жолоочийн үүрэг:

121.1. Бүлгийн даргын удирдлага дор тээврийн хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдлыг хариуцаж ажиллах

121.2. Түймэрт явах замд болон түймэр дээр ажиллахдаа хөдөлгөөний хурдыг тохируулж бартаа саадыг тойрч гарах, голчлон түймрийн цурам дотор хөдөлгөөнд оролцох

121.3. Аврагч нар түймэр дээр ажиллах хугацаанд ойроос дагаж, аюулгүй байдлыг хангах

122. Аврагчийн үүрэг:

122.1. Бүлгийн даргын удирдлага дор гал түймэр унтраах болон аврах ажиллагааг явуулна.

122.2. Түймрийн цагийн байдлаас хамаарч айл, хүн, амьтан өртөх аюултай тохиолдолд эхлээд аврах, хамгаалах ажиллагааг явуулна.

122.3. Түймэр унтраах явцад эвдэрч, саатсан техник хэрэгслийг бүлгийн даргад яаралтай мэдэгдэж шийдвэрлүүлэх.

122.4. Түймэр унтраах явцад аюулгүй байдлыг хангаж салхины дээд талаас болон салхины хүч бага үед галыг тасалж унтраах арга хэмжээ авах.

122.5. Албан хаагч бэртэж гэмтэх аюул нүүрлэсэн нөхцөл байдлыг түрүүлж мэдсэн тохиолдолд бүлгийн даргад яаралтай мэдэгдэн холбогдох арга хэмжээг цаг алдалгүй авах.

123. Гал түймэр унтраах тасаг, хэсгийн бүрэлдэхүүн гал түймрийн голомтоос эд материал, үнэт зүйлсийг аварч гаргахдаа:

123.1 Аврах ажлын дэс дараалал, зам гарц, хураах газар зэргийг заан өгч, энэ ажлыг хариуцсан тасгийн даргыг томилох.

123.2 Эд материал, үнэт зүйлсийг аврах ажлыг гал түймэр унтраах ажиллагаатай нэгэн зэрэг явуулах.

123.3 Мал аврахаар болбол аль болох богино хугацаанд малчид, ажилчдыг татан оролцуулж аврах үндсэн болон бэлтгэл замыг ашиглаж бөөнөөр нь тууж, хөтөлж гаргах ажлыг зохион байгуулах.

124. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэгтээ буцаж ирээд томилгоот ээлжийн захирагч нь бие бүрэлдэхүүн болон гал унтраах автомашин, багаж хэрэгслийг гал унтраах бэлэн байдалд богино хугацаанд оруулж, удирдлагын төв, гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн дуудлага хүлээн авагчид гал унтраах бэлэн байдалд орсныг мэдэгдэнэ.

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ

ТӨРӨЛ БҮРИЙН ХҮНД НӨХЦӨЛД ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ АЖИЛЛАГАА

Нэгдүгээр бүлэг

Цаг агаарын хүндрэлтэй үед гал түймэр унтраах

125. Ус дутагдалтай нөхцөлд гал түймэр унтраах:

125.1. Усны хошууг зөвхөн шийдвэрлэх чиглэлд өгч бусад чиглэлд барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийх, шаардагдах хэмжээний зай завсар гаргах замаар гал түймэр унтраах ажлыг зохион байгуулах.

125.2. Гал түймэр унтраахад ашиглаж болох худаг, усан сан зэрэг усны нэмэлт нөөцийн судалгаа гаргах ажлыг зохион байгуулах

125.3. Тархан дэлгэрсэн гал түймрийг унтраахад галын галт тэрэг, насосын станц, гал түймэр унтраах гадна усны даралтат цэгийг ашиглан ус тээвэрлэх, дамжуулан шахах зэргээр усаар тасралтгүй хангах.

125.4. Гал унтраах хоолойн төв шугамаар ус дамжуулан шахах бололцоогүй /гал унтраах хоолой, авто машин, ус дутагдалтай/ ус тээвэрлэгч, ус тээвэрлэх зориулалт бүхий тусгайлан тоноглогдсон автомашин, трактор ашиглан усаар хангах ажлыг зохион байгуулах.

125.5. Бэлэн байгаа усны савыг ашиглаж, түүнийг усаар тасралтгүй дүүргэх арга хэмжээ авах.

125.6. Усны түвшин доор байгаа буюу гал унтраах автомашин ойртож очих боломжгүй усан сан, гол цөөрмөөс гидроэлеватор, мотопомп зэргийг ашиглаж ус соруулах.

125.7. Ус түгээгүүрийн шугамын даралт багаас ус дутагдалтай байвал ус түгээгүүрийн станцын болон объектын хүч нэмэгдүүлэгч насосыг ажиллуулж даралтыг нэмэгдүүлэх, ус түгээгүүрийн зарим шугамыг хааж, гал түймэр гарсан газрын чиглэлд усны өгөлтийг нэмэгдүүлэх.

125.8. Бага диаметртай цацруулагчтай, хаалттай болон усны нарийн цацраг гаргах хошуу хэрэглэх, норгогч бодис, агаар механикийн хөөс зэргийг ашиглаж усыг аль болох хэмнэлттэй зарцуулах.

125.9. Гал түймэр унтраах бодисыг гал унтраах автомашинаар зөөвөрлөн хангаж буй нөхцөлд усаар тасалдуулахгүйн тулд ирж байгаа усныхаа хэмжээнд тохируулан хошууны тоог зөв тогтоох.

125.10. Гал түймэр гарсан газар нь усан хангамж дутагдалтай үед унтраах удирдагч нь барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийж гал түймрийн тархалтыг хязгаарлах, шатаж байгаа бодис материалыг зайлуулах, барилга байгууламжийг техник, механизм ашиглан буулгах, бусад боломжит арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.

126. Хэт хүйтэн нөхцөлд гал түймрийг унтраах:

126.1. Ил задгай орчинд гарсан гал түймрийг унтраах ус хангалттай байвал суурьтай "А" маркийн ус их гаргах хүчин чадалтай хошууг хэрэглэх бөгөөд хаалттай болон цацруулагч хошууг аль болох хэрэглэхгүй байх. Объектын онцлог, галын тархан дэлгэрэлтээс хамаарч гал түймэр унтраах удирдагчийн шийдвэрээр хошууг сонгох

126.2. Том диаметрийн дотортой хоолойг ашиглаж, салаа бэлчрийг бололцоотой бол барилгын дотор байрлуулах, харин гадна байрлуулах тохиолдолд дулаалах.

126.3. Шийдвэрлэх чиглэлд ажиллаж байгаа галын хошуунуудад зориулан нөөц төв шугам дэлгэж, норгохоос хамгаалах.

126.4. Гал унтраах хоолойн холболтыг цасаар хучих.

126.5. Гал унтраах автомашины хөөргөний ажиллагааг зогсоох, хошуу, салаа бэлчрийг бүрэн хаахыг хориглоно.

126.6. Гал унтраах гэмтсэн хоолойг солих, нэмж дэлгэхдээ усны даралтыг бага зэрэг бууруулж байж гүйцэтгэх.

126.7. Хөлдсөн хоолойн нугарсан хэсэг, холболтыг халуун ус, уур, хийгээр гэсгээх, хошууны холболт салаа бэлчир, хошууг гэсгээхэд халуун үлээгч, бамбар ашиглах.

126.8. Галын шатнаас буюу ойролцоо газар хоолойн шугам бэхлэхгүй байх, шатыг усаар норгохгүй байх.

126.9. Гар хошуутай ажиллаж буй гал сөнөөгчийн байрлалыг өөрчлөх үед гал унтраах бодисоор тасалдуулахгүй байх.

126.10. Барилгын шатны хонгилд ус асгаж гоожуулахгүй байх.

126.11. Гал түймрийг бүрэн унтраасны дараа хоолойн шугамыг эвхэхдээ усны даралтыг багасгаж, усаар тасалдуулахгүй байхын хамт хоолойн шугамыг юуны урьд хошууны талаас эхлэн олон хүний хүчээр богино хугацаанд хурааж дуусгах.

127. Хүчтэй салхитай үед ил задгай орчинд шатаж буй гал түймрийг унтраах:

127.1. Хүчтэй хошууг ашиглаж унтраах аргыг голчлон сонгож, гал түймрийн шинэ голомтыг илрүүлж унтраах нөөц хүн хүч, хэрэгслийг төвлөрүүлж ажиллуулах.

127.2. Гал түймэр унтраахад нэн хүнд бэрхшээлтэй болсон үед барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийж, зайлуулахаас эхлэн гал түймрийн тархалтын гол чиглэлд зай завсар гаргах ажлыг хийх. Хүчтэй салхитай үед хээрийн гал түймрийг унтраахдаа бүлэг нь түймрийн хоёр захын ар тал буюу салхин дээд талаас хөөж унтраах аргыг хэрэглэх ба аврагч нар нь түймрийн толгой буюу уулган доор орохыг хатуу хориглоно. Түймрийн салхины чиглэлийн дагуу буюу уулган доор айл, өрх байгаа зайлшгүй шаардлагатай тохиолдолд тэдгээрийг хамгаалах зорилгоор аврах ажлыг зохион байгуулж болно.

128. Шаталтын бүтээгдэхүүн ихтэй нөхцөлд гал түймэр унтраах:

128.1. Шаталтын бүтээгдэхүүн бүхий байр, тасалгаа бүрд галын хайгуул хийж, аврах ажиллагааг зохион байгуулах

128.2. Барилгын шатны хонгил, коридор, аврах бусад замд тархсан шаталтын бүтээгдэхүүнийг зайлуулах арга хэмжээ авах.

128.3. Гал түймрийн дөл шаталтын бүтээгдэхүүн тархах зам, чиглэлийг тогтоох, үүний тулд дөл, шаталтын бүтээгдэхүүн тархаж болох даацын хана, таазны хөндий, агааржуулалтын болон салхивчны суваг бусад нүх, цоорхойг онцгой анхаарах.

128.4. Шаталтын бүтээгдэхүүн ихтэй байранд унтраах ажиллагаа гүйцэтгэхдээ аврагч, гал сөнөөгчийг амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллуулах.

128.5. Шаталтын бүтээгдэхүүнд гэмтэж болох бодис, материалын хэмжээ, байрлалыг тодруулах, ийм бодис материал бүхий байр, тасалгааг аль болох хурдан агааржуулах, аврах ажиллагааг зохион байгуулах.

128.6. Шаталтын бүтээгдэхүүн ихтэй нөхцөлд утаа сорогч, агааржуулагч зэрэг техник, хэрэгслийг өргөн ашиглах.

128.7. Цацруулагч хошуу хэрэглэн усыг бороожуулан өгөх.

128.8. Гал түймэр гарсан байр, тасалгаа болон барилгын хийц бүтээцийн хөндий зайг агаар механикийн хөөсөөр дүүргэх.

128.9. Хөөсөөр дүүргэх байр, тасалгааны эзлэхүүнийг тооцоолж тогтоох.

128.10. Хөөс гадагш урсаж гарах газарт хаалт хийж өгөх.

128.11. Шаардагдах хөөсний хэмжээ, генератор /хөөсний хошуу/-ын тоог тогтоож, тэдгээрийг байрлуулах газрыг зааж өгөх.

128.12. Хөөсийг тодорхойлсон чиглэлд урсгах.

128.13. Утаа сорогчийг байрлуулах газрыг тодорхойлох.

128.14. Хөөсний генератор /хөөсний хошуу/-ыг шаталтын түвшнээс өндөрт байрлуулах.

128.15. Утаа сорогч хэрэгслийг хөөсний генератор /хөөсний хошуу/-ын эсрэг чиглэлд байрлуулж ажиллуулах.

128.16. Гал түймэр гарсан байр, тасалгааг хөөсөөр дүүргэсний дараа амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй хэсгийг оруулж, гал түймрийн нөхцөл байдлыг тогтоох, шаталтын голомтыг илрүүлж, унтраах арга хэмжээг авах. Утаа ихтэй харагдах орчин хязгаарлагдмал үед хээрийн гал түймэр унтраах ажиллагааг зогсоож, автомашин болон аврагч нарыг түймрийн галын захаас холдуулах эсхүл машинтайгаа шатсан газар орж зогсон, өөрсдийн аюулгүй байдлаа хангаж галын дөл харагдаж түймрийг унтраах боломжтой болсон үед унтраах ажиллагааг явуулна.

Цацраг, химийн аюул бүхий объектод

гарсан гал түймрийг унтраах

129. Тэсэрч, дэлбэрэх бодис бүхий объект, байранд гал түймрийг унтраах:

129.1. Тэсэрч, дэлбэрэх бодисын тоо хэмжээ, байрлал, учруулж болзошгүй аюул, гал түймэр унтраах төхөөрөмж, технологийн горимын аюулгүй байдлыг тогтоож тэдгээрийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах.

129.2. Аюултай бүсэд ажиллагсдад мэдээлэх, нэгдсэн дохиог тохирч энэ тухай бүх бүрэлдэхүүнд мэдэгдэх.

129.3. Тэсэрч, дэлбэрэх бодисын мэдрэх чанарыг харгалзан “А” буюу суурин /лафет/-ны хошууг ашиглах, бодис нь хайлмал байдалд шатаж байвал хөөс буюу усны цацруулсан тусгалыг хэрэглэх.

129.4. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаатай зэрэгцүүлэн дулаан өндөр хэмийн болон механик үйлчлэлийн улмаас тэсрэх аюулд хүргэхээс сэрэмжлэн технологийн аппаратыг хөргөх боломжтой гэж үзвэл тэсэрч, дэлбэрэх бодисыг аврах, зөөх ажлыг зохион байгуулах.

129.5. Аюултай бүсэд иргэд, гал унтраах автомашин, техник бөөгнөрүүлэхгүй байх.

129.6. Хайгуулын ажлыг тасралтгүй явуулж, зэргэлдээх барилга, байгууламжийг хяналтад авах.

129.7. Гал түймэр унтраах явцад тэсрэлтийн улмаас шатаж буй барилгын хэсэг, эд материал хол зайд шидэгдэж галын шинэ голомт үүсгэхээс болгоомжлон гал унтраах багаж, хэрэгсэлтэй хэсгийг ажиллуулах.

129.8. Гал түймэр унтраах бэлтгэл нөөц, хүн хүч, хэрэгслийг аюулгүй газар байнга бэлэн байлгах урьдчилсан арга хэмжээг авах.

130. Цацраг идэвхт бодис бүхий объектод гарсан гал түймрийг унтраах:

130.1. Цацраг идэвхт бодис бүхий объектод гарсан гал түймрийг унтраахдаа объектын мэргэжлийн албадтай хамтран хордлогын хэмжээнд хяналт тавьж бие бүрэлдэхүүний ажиллах хугацаа, цацраг идэвхт бодисын хордлогын хязгаар, тархах замыг тодорхойлох.

130.2. Объектын удирдлага, мэргэжлийн албадаас зөвшөөрөл авсны дараа гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг эхлүүлэх.

130.3. Гал түймэр унтраах, аврах ангийн тоо, гарсан гал түймрийн хэмжээг харгалзахгүйгээр гал түймэр унтраах шуурхай штаб байгуулж, хордлого хэмжих албаны болон объектын мэргэжлийн иргэдийг татан оролцуулах.

130.4. Гал түймэр унтраах бодисыг объектын инженер техникийн албатай хамтран сонгож, цацрагийн аюулгүйн норм болон ариун цэврийн шаардлагыг хангах.

130.5. Цацраг идэвхт бодис түүний эх булаг нь эрчимтэй цацраг хий ялгаруулах, ил технологийн төхөөрөмжтэй бол гарсан гал түймрийг салхины дээд талаас нь гал түймэр унтраах оновчтой бодис/ ус, хөөс, нунтаг г.м/ сонгон унтраах.

130.6. Цацраг идэвхт бодисын тархалтын бүсийг багасгах үүднээс бороожуулсан ус өгөх.

130.7. Ослын голомтод гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд оролцох алба хаагчдыг амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, хамгаалах тусгай хувцас, тусгаарлах хувцас болон нэг бүрчилсэн буюу хэсэг бүлгээр хордлогыг хэмжих багаж хэрэгсэлтэйгээр ажил үүрэг гүйцэтгэх.

130.8. Цацраг идэвхт бодисын хордлогын бүсийн гадна хордлого хэмжих багаж хэрэгсэлтэй, хамгаалах тусгай хувцас, тусгаарлах хувцас, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах хэсэг, бэлтгэл хүн хүч, хэрэгслийн нөөцийг бэлтгэх.

130.9. Цацраг идэвхт бодисын хордлоготой бүсийн орох гарц дээр даргалах бүрэлдэхүүнээр ахлуулсан аюулгүйн ажлын хэсгийг томилж ажиллуулах.

130.10. Гал түймэр унтрааж дууссаны дараа гал түймэр унтраах удирдагч аюултай бүсэд ажилласан бие бүрэлдэхүүнийг эмнэлгийн үзлэгт оруулж, ариутгал хийх.

130.11. Гал унтраах техник, хэрэгсэл, гутал хувцас, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг ариутгах.

130.12. Цацраг идэвхт бодис, радиацийн түвшин ихсэж бодис, шаталтын бүтээгдэхүүн нь радиацтай холилдон салхивчийн систем, технологийн болон барилгын хийц бүтээцээр тархах хүндрэлийг тооцох.

130.13. Шаталтын явцад хорт болон цацраг идэвхт бодис ялгарч хүчтэй утаажилт үүсэж цацраг идэвхт бодисоор барилга, технологийн төхөөрөмж, гал унтраах техник, багаж хэрэгсэл, хамгаалах тусгай хувцас бохирдож бие бүрэлдэхүүн хордохоос сэргийлэх.

131. Химийн аюултай бодис хадгалсан объектод гарсан гал түймрийг унтраах:

131.1. Гал түймрийн нөхцөл байдлыг үнэлж мэргэжлийн инженер техникийн ажилчдаас химийн бодис, материалын шинж чанарын мэдээлэл авах.

131.2. Бие бүрэлдэхүүнийг химийн аюултай бодис болон тэдгээрийн задралын бүтээгдэхүүнд өртөх нөхцөлөөс хамгаалж, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангасны дараа унтраах ажиллагаанд оруулах.

131.3. Унтраах ажиллагаа зохион байгуулахад ашиглагдах бодисыг/ хөөс, нунтаг, ус г.м/ сонгон үр дүнтэй арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.

132. Химийн аюултай бодис бүхий объектод гарсан гал түймрийг унтраахад бие бүрэлдэхүүний аюулгүй байдлыг дараах байдлаар хангана. Үүнд:

132.1. Осол болон гал түймрийн улмаас химийн аюултай бодисын агууламж, тэдгээрийн шаталтын бүтээгдэхүүний урьдчилсан мэдээллийг цуглуулах.

132.2. Гал түймэртэй тэмцэх үйл ажиллагааг явуулах боломжтой аюулгүй зай, хэмжээний үнэлгээ хийх,

132.3. Химийн аюултай бодисоор бохирдсон агаарт ажиллах бие бүрэлдэхүүнийг хувийн хамгаалах хэрэгслээр хангах,

132.4. Гал түймрийг унтраах үйл ажиллагаа дууссаны дараа техник, бие бүрэлдэхүүнийг ариутгах арга хэмжээг зохион байгуулах,

132.5. Унтраах ажиллагаанд оролцсон бүрэлдэхүүнд эмнэлгийн тусламж, нөхөн сэргээх цогц арга хэмжээг зохион байгуулах.

133. Химийн аюултай бодис бүхий объектуудад гарсан гал түймрийг унтраахаар ирсэн унтраах удирдагч дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

133.1. Объектын нутаг дэвсгэр дэх салхины чиглэлийг тодорхойлох.

133.2. Нэмэлтээр ирэх гал түймэр унтраах, аврах ангийн хүч хэрэгслийг тодотгох.

133.3. Осол болон гал түймрийн голомтыг бүсчлэн шууд хяналтдаа авах.

133.4. Нэмэлт хүч, хэрэгслийг дуудах, хувийн хамгаалалтын хэрэгслийн нөөцийг бий болгох (тусгаарлах хувцас, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж).

133.5. Осол болон гал түймрийн голомтод шаардлагатай бол цагдаагийн бусад байгууллага, албадыг татан оролцуулах.

133.6. Хүн, хүчний нөөц бүрдүүлэх, алба хаагчдыг ээлжээр амраах ажлыг зохион байгуулах

133.7. Нэн тэргүүнд аврах ажиллагааг зохион байгуулах, ажиллагааны бүхий л асуудлаар штабтай тогтмол холбоотой ажиллах.

133.8. Алба хаагчдын аюулгүй байдлыг хариуцсан, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрмийг дагаж мөрдүүлэх үүрэгтэй алба хаагчийг томилох.

133.9. Химийн бодис тархсан газарт ажиллаж буй алба хаагчдад ажиллагаа явуулах хугацаанд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах, үүний тулд амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийн аюулгүй байдлыг хангах хэсэг, хамгаалалтын цэгүүдийг бий болгох

133.10. Тусгай эмчилгээ, эмнэлгийн тусламж, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, гал унтраах багаж хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангуулах

133.11. Ажиллагааны явцад алба хаагчдын эмнэлэг, эрүүл мэндийн хяналтыг зохион байгуулах.

Шингэрүүлсэн шатдаг хий бүхий объектын гал түймрийг унтраах ажиллагаа

134. Шингэрүүлсэн шатдаг хий бүхий объект, автомашины гал түймрийг унтраах:

134.1. Шингэрүүлсэн шатдаг хийн эзлэхүүн, багтаамж, байрлал, учруулж болзошгүй аюул, гал түймэр унтраах тоног төхөөрөмж, технологийн горимын аюулгүй байдлыг тогтоож тэдгээрийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах.

134.2. Нэн түрүүнд аюул учруулж болох зай хэмжээг тодорхойлж салхины чиглэлийн дээр автомашин хүн хүч хэрэгслийг байрлуулах.

134.3. Ойр орчимд байгаа иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх, аюулгүй бүсийг тогтоох

134.4. Аюултай бүсэд ажиллагсад мэдээлэх, нэгдсэн дохиог тохирч энэ тухай бүх бүрэлдэхүүнд мэдэгдэх.

134.5. Бодисын мэдрэх чанарыг харгалзан салхины дээд талаас нунтаг хуурай химийн бодис, эсвэл CO₂ ашиглах, бодис нь хайлмал байдалд шатаж байвал хөөс буюу өндөр даралтын хошуу ашиглах, усны цацруулсан тусгалыг хэрэглэх.

134.6. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаатай зэрэгцүүлэн дулаан өндөр хэмийн болон механик үйлчлэлийн улмаас тэсрэх аюулд хүргэхээс сэрэмжлэн зэргэлдээх тэсэрч, дэлбэрэх бодис, шингэрүүлсэн шатдаг хий бүхий сав, тээврийн хэрэгслийг хөргөх боломжтой гэж үзвэл аврах, зөөх ажлыг зохион байгуулах.

134.7. Хайгуулын ажлыг тасралтгүй явуулж, зэргэлдээх барилга, байгууламжийг хяналтад авах.

134.8. Гал түймэр унтраах явцад тэсрэлтийн улмаас шатаж буй барилгын хэсэг, эд материал хол зайд шидэгдэж галын шинэ голомт үүсгэхээс сэргийлэн нөөц гал унтраах багаж, хэрэгсэлтэй хэсгийг ажиллуулах.

134.9. Гал түймэр унтраах бэлтгэл нөөц, хүн хүч, хэрэгслийг аюулгүй газар байнга бэлэн байлгах урьдчилсан арга хэмжээг авах

134.10. Унтраах удирдагчийн шийдвэргүйгээр дур мэдэн өөр чиглэлд хошууг байрлуулах, унтраах ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

Хоёрдугаар бүлэг

Олон нийтийн барилгад гарсан гал түймрийг унтраах

135. Сургалт хүмүүжил, соёл-гэгээрэл, үзвэрийн барилга

136. Үзвэрийн газруудад тухайлбал тэдгээрийн үйлчилгээ явагдаж байгаа үед гарсан галыг унтраахдаа үзэгчдийг аврах, хамгаалах нарийн төвөгтэй ажил шаардагддаг. Иймд гал түймэр унтраах удирдагч дараах зүйлд анхаарах хэрэгтэй. Үүнд:

136.1. Үзэгчдийн болон тайзны хэсэгт олон тооны иргэд цугларсан байх.

- 136.2. Тайзны хэсэгт гал түймэр хурдан тархаж үзэгчдийн танхим, салхивчны систем, дээврийн хөндийд дэлгэрэх.
- 136.3. Үзэгчдийн танхимын дээд талын дүүжин хучилт нурж унах, байр тасалгаанд шаталтын бүтээгдэхүүн тархан, дулааны үйлчлэл нэмэгдэх.
- 136.4. Үзвэрийн газруудад гал гарсан үед хамгийн богино хугацаанд үзэгчдийн танхимд байгаа иргэдийг айж сандарч тэвдэхгүй байлгаж, аврах.
- 136.5. Юуны өмнө галерей, тагт, бельэтаж зэрэг шаталтын бүтээгдэхүүн, гал түймэр тархах бүх байрнаас үзэгчдийг авран гаргах.
- 136.6. Тайзны хэсэгт гарсан галыг унтраахдаа хошууг үзэгчдийн танхим талаас гаргаж ажиллахын хамт тайзны хоёр тал, дээд хэсэг, бусад өрөө тасалгаанд хамгаалалтын хошуу ажиллуулна. Хэрэв гал эсэргүүцэх хөшиг нээлттэй үед гал гарвал түүнийг буулгаж, үзэгчдийн танхим талаас хөргөлт хийж, мөн нэгэн адил хамгаалах.
- 136.7. Гал түймрийн тархалтыг зогсоохын тулд дренчер, бусад төхөөрөмж, суурьтай хошуу зэрэг байнгын хэрэгслийг ашиглах.
- 136.8. Гал түймэрт шатаж буй декорац, чимэглэлийг тайзан дээр буулгаж унтраах.
- 136.9. Гал түймэр унтраах хүн хүч, хэрэгсэл дутагдалтай буюу гал түймэр үзэгчдийн танхим руу тархан дэлгэрч, утаажиж байгаа тохиолдолд үзэгчдийн танхимд иргэд байвал утаа гаргах нээлхийг зөвхөн гал түймэр унтраах удирдагчийн зөвшөөрлөөр онгойлгох.
- 136.10. Үзэгчдийн танхимын дээрх дээврийн хөндийг шалгах.
- 136.11. Театрын барилгын газар доорх давхар, хөгжимчдийн байранд гал түймэр гарсан үед агаар механикийн хөөс хэрэглэж гал түймрийн, голомтыг унтраахын зэрэгцээ тайзны эргэх хүрээ, хөгжимчдийн байр, бусад өрөөнд гал түймэр тархахгүй байх хамгаалалтыг хийж, агаар механикийн хөөсний хошуу гарган ажиллуулах
- 136.12. Үзэгчдийн танхимд гал түймэр гарсан үед анхны хошууг гал түймрийн голомт болон тайз талаас өгч дээвэр бусад өрөө, тасалгааг хамгаалалтад авч ажиллах.
- 136.13. Гал эсэргүүцэх хөшгийг буулгаж, гал түймэр тархан дэлгэрсэн нөхцөлд тасралтгүй хөргөлт хийх.
- 136.14. Дээвэрт галын дөл, утаа ихэсгэхгүй, шаталтын ачааллыг нэмэгдүүлэхгүй байхад анхаарч дүүжин таазыг хамгаалах арга хэмжээ авах.
- 136.15. Агааржуулалтын системийг шалгаж, шаардлагатай бол задаргаа хийж, хошуугаар ус өгөх.
- 136.16. Үзвэрийн газарт гал түймэр гарсан үед тархалтыг иргэд, өмч хөрөнгийг аврах ажиллагаанд саад болохгүйгээр зохион байгуулах
- 136.17. Гал түймрийн голомтыг илрүүлэх, хоолойн шугамыг дэлгэхдээ байнгын шат, орох, гарах хаалгыг ашиглах.

136.18. Барилгын хийц бүтээц нурах, баримал чимэглэлийн зүйлс унах, татуурга, дэгээ тасарч дор нь ажиллаж байгаа албан хаагч гэмтэж, бэртэхээс болгоомжлох.

137. Олон нийтийн барилгад /эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг/ гарсан гал түймрийг унтраах:

137.1. Эмнэлэг, сургууль, хүүхдийн байгууллагын доторх зохион байгуулалт нь онцлог байршилтайгаас гадна рентген хальс, эмийн агуулах, эмийн сан, химийн төрөл бүрийн бодис материал, хийн баллон, цахилгаан тоног төхөөрөмжийн байр зэрэг олон өрөө тасалгаатай байдаг. Эдгээр байгууллагад олон тооны өвчтөн, хүүхэд, сурагчид нэг дор байрлаж байдаг учраас гал гарсан үед аврах ажлыг маш нарийн дэг журамтай зохион байгуулахыг шаардана.

138. Хайгуулын үед үндсэн үүргээс гадна дараах байдлыг тодруулна. Үүнд:

138.1. Гал түймрийн аюулд өртөж болох өрөө тасалгааны өвчтөн, сурагчдыг аврах талаар эмнэлэг, сургуулийн ажилтнууд ямар арга хэмжээ авч хэрэгжүүлснийг тогтоох.

138.2. Үйлчлүүлж буй өвчтөн, сурагчдын тоо, тэдгээрийг аврах зам, гарцыг тодорхойлох.

138.3. Эмнэлэг, сургуулийн ажилтнуудаас аврах ажиллагаанд ямар алба хаагчдыг татаж оролцуулах, иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх.

138.4. Аврах зам, гарцыг хамгаалах шаардлага, хорт хий, шаталтын бүтээгдэхүүнийг багасгах боломж байгаа эсэх.

138.5. Үйлчлэгч, ажилчдын туслалцаатайгаар айж сандралд орохоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах, ялангуяа амаржих газар, сэтгэл мэдрэлийн болон халдварт өвчнийг анагаах эмнэлэг, цэцэрлэг, бага сургуульд энэ ажлыг онцгой анхаарч зохион байгуулах.

138.6. Рентген хальс, изотоп, химийн бодис бүхий лабораторийн байрлалыг тогтоож, изотоп, хальс, химийн бодисыг хамгаалалтад авах буюу гаргах арга хэмжээ авах.

138.7. Эм, эмийн төрлийн зүйл, эмийн сан, эмчилгээний тоног төхөөрөмж зэргийг уснаас хамгаалах ажлыг зохион байгуулах.

138.8. Халдварт өвчтөн бүхий байранд гарсан галыг унтраасны дараа эмнэлгийн ажилтны өгсөн заавраар гал түймэр унтраах, аврах ангийн бие бүрэлдэхүүнийг ариутгах арга хэмжээ авах.

138.9. Сургуулийн барилгад гарсан галыг унтраахдаа байранд байгаа сурагчдын тоо, насны ялгаврыг тодруулах.

138.10. Хамгийн түрүүнд бага насны хүүхдээс эхлэн дэс дараалалтай богино хугацаанд аварч гаргахад багш нарт туслалцаа үзүүлэх.

138.11. Сургалтын кабинетуудын тоног төхөөрөмжийг хамгаалж, аврах ажиллагааг зохион байгуулах.

138.12. Аврах ажиллагааг зохион байгуулж дууссаны дараа сургуулийн удирдлагад хүүхдүүдийг бүртгэх үүрэг өгөхийн зэрэгцээ сургуулийн бүх өрөө тасалгаа, утаажсан байруудад үзлэг, шалгалт хийх.

138.13. Цэцэрлэг, өдөр өнжүүлэхэд гарсан гал түймрийг унтраах үед тоглоом, унтлагын болон туслах чанарын байр, тасалгаа, мөн ханын шкаф, ор, хөшиг, бусад газруудад хүүхэд үлдсэн эсэхийг сайтар шалгаж эрхлэгч, хүмүүжүүлэгч багш нараар хүүхдийг бүртгүүлэх ажлыг гүйцэтгүүлэх.

139. Музей, архив, номын сан, үзэсгэлэн, банкны салбар зэрэгт гарсан гал түймрийг унтраахдаа:

139.1. Дурьдсан газруудын дарга, албан тушаалтнуудаас ховор үнэт зүйл байгаа газар болон галын дөл, утаа нөлөөлж байгаа эсэхийг тодруулах.

139.2. Гал түймрийг ямар хүч, хэрэгсэл, бодисоор унтрааж болохыг тодотгох.

140. Байгууллагын захиргаатай хамтран үнэт ховор эд зүйлсийг аврах дэс дарааллыг тогтооно. Үүнд:

140.1. Гал түймрийг унтраах явцад үнэт материал, зүйлсийг усанд автагдахаас хамгаалах, аварч гаргах арга хэмжээг нэгэн зэрэг зохион байгуулах.

140.2. Объектод байгаа гал түймэр унтраах байнгын болон тусгай төхөөрөмж хэрэгслийг ашиглах нөхцөл, боломжтой эсэхийг тогтоох

140.3. Гал түймрийг унтраах, барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийхдээ өрөө тасалгааны урлал, чимэглэл, үзвэрийн зүйлийг хамгаалах

140.4. Барилгын давхарын хучилт, хамар хана, барилгын хийц бүтээцийн хөндий зай, агааржуулаптын болон халаалтын шугамыг сайтар шалгаж, гал түймрийн тархалтыг зогсоох арга хэмжээ авах.

140.5. Объектын ажилчин, албан хаагчдын бүх хүчээр үнэт эд материалыг хамгаалах ажлыг зохион байгуулах.

140.6. Музей, архив, номын сан, үзэсгэлэн, банкны салбар зэрэг объектод гарсан гал түймрийг унтраахдаа галын дотортой хоолой, хаалттай “Б” хошуу, агаар механикийн хөөс, гал түймэр унтраах нунтаг бодис, инертийн хий зэргийг ашиглах.

141. Худалдаа, нийтийн хоол, ахуй үйлчилгээний барилгад гарсан гал түймрийг унтраах:

141.1. Худалдааны байгууллага, агуулах нь их хэмжээний багтаамжтай өндөр үнэ бүхий бараа материал байдаг онцлогтой тул гарсан гал түймрийг унтраах арга хэмжээ, хэрэгслийг сонгож авахдаа хадгалагдаж буй материалыг харгалзах.

142. Эдгээр газруудад гарсан гал түймрийг унтраах гал түймэр унтраах удирдагч нь галын хайгуулаар тогтоовол зохих нийтлэг үүргээс гадна дараах зүйлийг тодруулна. Үүнд:

142.1. Бараа материалын байршил хураалт, хайрцаг, савны тоо хэмжээ

142.2. Гал түймрийг унтраах ямар хэрэгслээр, яаж унтраах аргыг тогтоох

142.3. Үнэт бараа материалыг зөөж гаргах, ачих, буулгах хэрэгсэл, харуул хамгаалалт тавих шаардлагатай эсэхийг тодруулах.

142.4. Авалцан асах, тэсрэх, дөллөн шатах аюултай бодис хадгалсан агуулахад гарсан галыг унтраахдаа бие бүрэлдэхүүний хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах асуудлыг урьдчилан боловсруулж, тэсрэлт үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах.

142.5. Гал түймэр гарсан дэлгүүр, агуулахад ус өгсөнөөс шаталт нь эрчимжих бодис материал байвал юуны түрүүнд зөөж гаргах.

142.6. Дэлгүүр, агуулахын байранд гарсан гал түймэр нь өндөр хэм, их утаатай байдаг учраас гал түймрийг унтраахдаа амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, утаа сорогч хэрэглэхээс гадна цацруулагч хошуугаар ус өгөх, агаар механикийн хөөсийг ашиглах.

142.7. Дэлгүүр, агуулахад гарсан гал түймрийг унтраахдаа үр ашиггүй их ус зарцуулахаас болгоомжилж, хадгалж буй бараа материал юуны түрүүнд үнэтэй бараа материалыг зөөж гаргах.

142.8. Хураалттай хөвөн материалд гарсан гал нь гадна талаараа хурдан тархах бөгөөд ийм галыг унтраахдаа брезент, бүтээлгээр хучих, норгох, шатаагүй боодолтой хөвөнг зөөж гаргах, нэвчлэгч бүхий усыг суурьтай "А" хошуугаар өгөх.

Гуравдугаар бүлэг

Тээврийн хэрэгсэл, олон зориулалттай барилга, байгууламж

143. Төмөр замын тээврийн хэрэгсэлд гарсан гал түймрийг унтраах:

143.1. Төмөр замын галт тэрэгний диспетчертэй байнгын холбоотой байж гал түймрийн нөхцөл байдал, галт тэрэгний байршил, зам гарцын талаар болон гал түймэр унтраах үйл ажиллагаатай холбогдсон мэдээ, зөвлөгөө тогтмол авч ажиллах.

143.2. Галын даралтын хоолойг замын рельс доогуур буюу зам дагуулан галт тэрэгний хөдөлгөөн, сэлгэх байдалд саад болохгүйгээр дэлгэх.

143.3. Галт тэргэнд гарсан гал түймэр нь зэргэлдээх зорчигчидтой галт тэрэгэнд тархах, гал түймрийг цаашид дэлгэрүүлэхгүйгээр чөлөөтэй замд гаргаж болох эсэх, түүнчлэн шатаагүй галт тэргүүдийг холдуулж аюулгүй зайд гаргах боломжийг тогтоох.

143.4. Шаардлага гарвал шатаагүй галт тэргүүд болон хажуу талын зам дээр байгаа зорчигчидтой галт тэрэг, тэсрэх, хордуулах, хялбар авалцан асах, шатах шингэн бүхий цистернуудийг сэлгэн холдуулах ажлыг зохион байгуулах

143.5. Тээвэрлэж яваа ачааны шинж байдлыг харгалзан ус, агаар механикийн хөөс бусад унтраах хэрэгслийг сонгон авч хэрэглэх.

143.6. Зорчигч тээврийн галт тэрэгний бүх өрөө тасалгаанд хайгуулын ажиллагааг нарийн явуулах.

143.7. Хялбар авалцан асах, шатах шингэн бүхий цистернд гарсан гал түймрийг унтраахдаа шингэнд гарсан гал түймрийг унтраах аргыг хэрэглэх.

143.8. Шатамхай шингэн асгарсан үед далан байгуулах буюу урсгаж холдуулах суваг татах ажлыг зохион байгуулах.

143.9. Төмөр замын станцад байгаа гал түймэр унтраах бүх хэрэгсэл тухайлбал усан хангамж, гал түймэр унтраах галтд тэрэг зэргийг ашиглах.

144. Агаарын хөлөг, нисэх онгоц, нисдэг тэргэнд гарсан гал түймэр унтраах:

144.1. Нисэх онгоц, нисдэг тэрэгнээс үйлчлэгч, багийн бүрэлдэхүүн зорчигчдыг аль болох богино хугацаанд аварч гаргах ажлыг зохион байгуулах.

144.2. Юуны түрүүнд онгоцны их биеийн доод хэсгийн шатахууны гал түймрийг тухайлбал аврах хаалга, нээлхийд гарсан гал түймрийг агаар механикийн хөөсөөр бусад их биеийг усаар хөргөн, галын дөлийг усны хүчтэй хошуугаар унтраах арга хэмжээ авах.

144.3. Аврах үндсэн болон аварийн хаалга, нээлхий, шаардлагатай үед их биеийн бүрээсний зарим хэсэгт тусгай хөрөө, металл тасдагч ашиглаж задаргаа хийх.

144.4. Нисэх аппаратын их биеэр гал түймэр дамжин хурдан тархахаас урьдчилан сэргийлэх, агаар механикийн хөөсний хошууг онгоцны хөдөлгүүр, нисэгчдийн бүхээг, их биеийн хэсэг, түүнчлэн баллон тэсэрч болох хэсгүүдэд чиглүүлж ажиллуулах.

144.5. Гал түймэр унтраах явцад нисэх онгоц, нисдэг тэргийг салхины дагуу галын дөл тархах явдлыг хязгаарлах зорилгоор татагч механизм ашиглаж эргүүлэх, сэлгэх.

144.6. Салхитай үед нисэх аппаратын дээд хэсэгт хялбар авалцан асах шингэн шатах буюу газраар урссан шингэнийг бетон хэсгээс шороон гадаргуу руу, эсвэл усны суваг руу урсгах харин салхигүй бол агаар механикийн хөөс, ферон, нүүрсхүчлийн хий зэргээр бүрхэж, унтраах.

144.7. Нисэх онгоц, нисдэг тэрэг нь зогсоол дээрээ шатаж байгаа үед хажуугийн онгоц аппаратуудыг усаар хөргөж, нэн даруй аюулгүй бүсэд зайлуулах.

144.8. Нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний хөөргөх, буулгах төхөөрөмжид гарсан гал түймрийг унтраахдаа магни хайлшийн хэсгийг шаталтаас тусгаарлахын тулд хошууны үзүүрт 5-7 атмосфер даралттай байхаар хүчтэй бөөн усан цацраг гаргаж ажиллах.

144.9. Хошуучдын аюулгүй байдлыг хангахын тулд тэдгээрийг шаталт явагдаж буй газраас 8-10 метр хол зайд байрлуулах.

144.10. Аварийн байдалтай нисэх онгоцыг аврах баг, нислэгийн удирдагчтай хамтран бие бүрэлдэхүүнийг дулаан эсэргүүцэх хувцас, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, объектын гал түймэр унтраах ажиллагаанд зориулсан хамгаалах тусгай хувцасаар иж бүрэн хувцаслаж онгоц хөөрөх, буух зурвасны дэргэд шаардлагатай хүн хүч, техник хэрэгслийг төвлөрүүлсний эцэст буулгах.

144.11. Нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний битүү болон задгай зогсоол, засвар үйлчилгээний газар гал түймэр гарсан үед дараах зүйлийг анхаарах шаардлагатай. Үүнд:

144.12. Битүү зогсоол, засварын газрын барилгын хийц бүтээцийг усны бөөний тусгалтай хүчтэй хошуугаар хөргөж хамгаалах

144.13. Нисэх онгоц, нисдэг тэргийг чиргүүлт техник ашиглан аврах, аюулгүй бүсэд гаргах.

145. Гарааш, троллейбусны паркт гарсан гал түймрийг унтраахад;

145.1. Гал түймэр унтраах тархалтыг хийхдээ аврах ажиллагаанд саад болохгүйгээр зохион байгуулах.

145.2. Анхны "А" хошууг гарааш, паркийн дотор талд гарсан гал түймрийг унтраахаар ажиллуулах.

145.3. Барилгын хийц бүтээцэд гарсан гал түймрийг унтраахын хамт тээврийн хэрэгслийг хамгаалах, шатахууны сав дэлбэрэхээс болгоомжлон шаардлагатай үед агаар механикийн хөөс өгөх.

145.4. Гарааш, парк, талбайд байгаа автомашин, техникийг үйлчлэгч, техникчдийг дайчлан трактор, тээврийн бусад хэрэгсэл ашиглан түрэх, жолооны хүрдийг залах зэрэг арга хэрэглэн аварч гаргах.

145.5. Гарааш, парк дотор өндөр хүчдэлийн цахилгаан гүйдлийг салгаж, таслах арга хэмжээ авах.

145.6. Гарааш, парк дотор өндөр хүчдэлийн цахилгаан гүйдлийг салгаж, таслах арга хэмжээ авах.

145.7. Барилгын хийц бүтээц, ялангуяа дээвэр багануудыг эрчимтэй хөргөж утааг зайлуулах.

145.8. Барилгын хийц бүтээц, ялангуяа дээвэр багануудыг эрчимтэй хөргөж утааг зайлуулах.

146. Барилгын давхруудад гарсан гал түймрийг унтраах:

146.1. Барилгын давхаруудад гарсан гал түймрийг унтраахад юуны өмнө алба хаагчид объектын гал түймэр унтраах ажиллагаанд зориулсан хамгаалах тусгай хувцас, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийг бүрэн өмсөж, хаалттай РСК-50, РС-Б "Б" төрлийн хошуу, хөөсний генератор /хөөсний хошуу/-ыг хэрэглэх.

146.2. Хүчтэй хошууг гагцхүү гал түймрийг эрчимтэй тархаж байгаа үед хэрэглэх.

146.3. Барилгын дээд давхар, дээвэрт гарсан гал түймрийг унтраахад барилгын дотуур усан хангамж, байнгын зориулалттай хуурай хоолойг ашиглах, үүний тулд даралт нэмэгдүүлэх хөөргийг ажиллуулах.

146.4. Хэрэв шаталт нь нэг давхар буюу хэд хэдэн давхарт тархсан бол гал унтраах анхны хошууг шатаж байгаа давхарт, дээд, доод давхаруудад хамгаалалтын хошууг гаргаж ажиллуулах.

146.5. Давхаруудын салхивч, агааржуулалт, хогийн суваг, нэвт үлээх хонгил зэрэг барилгын хийц бүтээцийн нүх сүвээр шаталт, шаталтын бүтээгдэхүүн тархахаас сэргийлж гал унтраах хошууг дээд, доод давхар, дээврийн хөндийд өгөхийн хамт хамар хана, давхар дундын хучилтад задаргаа хийх.

146.6. Барилгын аль нэг давхарын олон өрөө тасалгаанд гал түймэр нэгэн зэрэг тархсан тохиолдолд хүн хүч хэрэгсэл хүрэлцээтэй бол нэгэн зэрэг, хүрэлцэхгүй бол дарааллын журмаар усны хошууг гаргаж унтраах.

146.7. Ингэхдээ гал түймрийг нэг буюу хоёр талаас нь хөөж унтраах арга тактикийг хэрэглэх.

146.8. Шатах болон тэсвэрлэн шатах материалаар баригдсан секц, тусгаарлах хана буюу хамар хананд гал түймэр тархсан тохиолдолд үл шатах материал бүхий хийц бүтээцтэй шатны хонгил талаас унтраах аргыг хэрэглэх.

146.9. Шатаж байгаа болон зэргэлдээх өрөөнүүдийн барилгын хийц бүтээцийг сайтар шалгаж, задаргаа хийх, ялангуяа босоо байрлал бүхий хийц бүтээцийн дээд, доод хэсгийг нарийвчлан шалгаж үзэх.

146.10. Барилгын давхар дундын хучилт, шатаж нурах аюул гарч байгаа бол хучилт дээр болон доод давхарт ажиллаж байгаа иргэдийг гаргах, эд материалыг аврах ажлыг зохион байгуулах.

146.11. Барилгын давхаруудад гарсан гал түймрийг унтраах усны хошууг шатны хонгил, зарим тохиолдолд цонх, тагт, галын шат, аврах олс ашиглан ажиллуулах.

146.12. Барилгын хийц бүтээцийг дээд, доод давхарт нэгэн зэрэг задлан давхар дундын хучилтын гал түймрийг хөөсөөр унтраах.

147. Барилгын доорх зоорийн давхарт гарсан гал түймрийг унтраах:

147.1. Барилгын доорх зоорийн давхрын байршил, хадгалж буй бодис, материал, тэдгээрийн шинж чанар, шаталтын байдал, барилгын хийц бүтээц болон тэдгээрээр галын шаталт тархан дэлгэрч болох чиглэл, аюулын зэргийг тогтоох.

147.2. Гал түймэр унтраах ажлыг зохион байгуулахын хамт зоорийн давхарын тааз, багана зэрэг хийц бүтээцийг эрчимтэй хөргөх, шаталтын бүтээгдэхүүнийг гаргаж шаталтын дулааныг бууруулах.

147.3. Цахилгаан эрчим хүчний болон гэрэлтүүлгийн гүйдлийн сүлжээг яаралтай салгах арга хэмжээ авах.

147.4. Барилгын доорх зоорийн давхарт шаталтын бүтээгдэхүүн ихтэй бол агаар механикийн хөөс өгч, утаа сорогч ашиглах.

147.5. Гал түймрийн голомтыг илрүүлэх, унтраахын тулд барилгын хучилт, ханыг цоолох, байгаа нүх, цоорхойг ашиглаж гал түймрийн голомтод хүрч унтраах.

147.6. Агааржуулалтын систем бусад нүх цоорхойгоор, мөн төмөр бетон болон төмөр хийц бүтээц, цонх, хаалгаар дамжин гал түймрийн дөл шаталт, утаа нь дээд давхаруудад тархсан эсэхэд байнга хяналт тавих.

147.7. Барилгын дээд давхруудад байгаа иргэдэд аюул учруулахаар бол аврах ажиллагааг шуурхай зохион байгуулж, иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх.

147.8. Дулааны шугам сүлжээний хоолойн шугамын дулаалга тусгаарлагч материалын шаталтын хэмжээг тодорхойлох.

147.9. Техникийн албаны иргэдийг оролцуулан объектын дулаалгын шаталтын дулааны үйлчлэлийг багасгах арга хэмжээ авах.

147.10. Дулаалгын материалд задаргаа хийж, гал түймрийн тархалтыг зогсоох.

147.11. Гал түймрийг унтраахдаа “Б” маркийн хошуу хэрэглэх, эсвэл туннелийг уур буюу агаар механикийн хөөсөөр дүүргэх.

148. Дээврийн хөндий, мансардын давхарт гарсан галыг унтраах:

148.1. Дээврийн хөндийд гарсан гал түймрийг унтраахдаа анхны хошууг барилгын дотор талын шатыг ашиглан гал түймэр унтраах бодисыг өгөх.

148.2. Шаталтын бүтээгдэхүүн, их хэмжээний дулааны үйлчлэлийг гаргах, хошуучин гал сөнөөгчийг ажиллуулах зорилгоор дээврийн зарим хэсэгт задаргаа хийх.

148.3. Дээврийн хөндийд гарсан гал түймрийг унтраахдаа хаалттай болон цацруулагч хошуугаар гал түймэр унтраах бодисыг өгөх.

148.4. Дээврийн болон сонсох цонх, гадна талын аврах шат, автомеханик шат ашиглан гал түймэр унтраах бодисыг өгөх.

148.5. Агааржуулалтын болон хогны суваг, шатны хонгил, цонх, дээврийн хучилт, барилгын дулаан хангамж, цахилгаан шугам сүлжээний систем, мансардны давхарын гал тархаж болох хана, хөмсгийг сайтар шалган гал түймэр тархахаас хамгаалах.

148.6. Дээврийн хучилтын шатаж буй хэсэгт дээд болон доод талаас нь задаргаа хийх.

148.7. Дээврийн хөндий, доод талын давхрыг илүүдэл уснаас хамгаалах.

148.8. Дээврийн хучилтыг шатаж байгаа хэсгийн дээд болон доод хэсэгт олон хүн ажиллуулахгүй байх, аюулгүй байдлыг хангах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах.

149. Өндөр барилгад гарсан гал түймрийг унтраах:

149.1. Хайгуулын үед үндсэн үүргээс гадна дараах нөхцөл байдлыг тодотгох.

149.2. Иргэдийг аврах зам, гал түймрийн голомтод аль болох ойртон очих боломжтой эсэхийг тогтоох.

149.3. Бие бүрэлдэхүүн, гал унтраах техник хэрэгсэлийг дээш нь гаргахад цахилгаан шат ашиглах боломжтой эсэхийг тогтоох.

- 149.4. Гал түймэр унтраах болон дулааны үйлчлэлийг бууруулах, утаа соруулах тоног төхөөрөмжийг ашиглаж болох эсэхийг тогтоох.
- 149.5. Утаанд үл автах шат, тагт, гал унтраах тусгай зориулалтын автомеханик шат, авто өргөгч, бусад аврах хэрэгслийг ашиглаж болох эсэхийг тогтоох.
- 149.6. Учирч буй аюулын зэргийг тодорхойлж, ялангуяа дээд давхарт байгаа иргэдийг аврах арга хэрэгсэл, зам гарцыг тогтоох.
- 149.7. Өндөр барилгын утаа зайлуулах тоног төхөөрөмжийг ажиллуулж, аврах замд буй шаталтын бүтээгдэхүүн гадагш соруулах, барилгыг шаталтын бүтээгдэхүүнд автагдуулахгүй байх ажлыг зохион байгуулах.
- 149.8. Эрэн хайх бүлгийг ажиллуулах.
- 149.9. Гал гарсан газар хамгийн богино хугацаанд шаардагдах амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах хэсэг, автомеханик шат, авто өргөгчийг татан төвлөрүүлэх.
- 149.10. Аврах ажиллагааг шуурхай зохион байгуулах зорилгоор жолооч, холбоочин чанга яригчийг ашиглах.
- 149.11. Гал түймэр унтраах бодис өгөхдөө юуны өмнө галын дотуур усан хангамж бусад зөөврийн хэрэгсэл, хуурай хоолойг ашиглаж хүч нэмэгдүүлэх насосыг ажиллуулах.
- 149.12. Ачааны болон хүн зөөвөрлөх цахилгаан шат, автомеханик шат, авто өргөгч, шаардлагатай үед нисдэг тэрэг зэргийг ашиглан гал унтраах хүч хэрэгслийг дээд давхаруудад гаргах.
- 149.13. Аравдугаар давхараас эхлэн галын даралтын хоолойн шугамыг аврах олс, эвхээстэй хоолойг ашиглан дэлгэж, хоолойн шугамыг 20 метр тутамд барилгын даац бүхий хийц бүтээцээс сайтар бэхлэх.
- 149.14. Бие бүрэлдэхүүн, автомашин техникийг барилгын хийц бүтээцийн нуралт, доош унаж буй эд материалд өртөн, гэмтэж бэртэхээс хамгаалах.
150. Эрчим хүчний үйлдвэрлэл, өндөр хүчдэл, цахилгаан тоног төхөөрөмж бүхий байранд гарсан гал түймрийг унтраахдаа дараах аюулгүй байдлыг хангана. Үүнд:
- 150.1. Дээрх объектод гарсан гал түймрийг унтраах үед цахилгаан төхөөрөмжийн гүйдэл дамжуулах хамгаалалтгүй хэсэгт хүрэх ойртох, ус, хөөсний цацраг цахилгаан гүйдэл таслаагүй тоног төхөөрөмжид хүрснээс түүгээр дамжин бие бүрэлдэхүүн цахилгаан гүйдэлд цохиулахаас урьдчилан сэргийлэх.
- 150.2. Генератор, трансформатор, цахилгаан гүйдэл дамжуулах шугам сүлжээ, ил ба далд хуваарилах байгууламж, тэнд тавигдсан таслах, залгах тоног төхөөрөмж гэмтсэнээс гал хурдан тархах, хуваарилах байгууламж, трансформатороос масло асгарч кабелин суваг, хагас давхар, нарийн хэмжүүрийн тэжээлийн шугам, аккумуляторын байгууламж, барилгын хийц бүтээц, дулаалганд гал түймэр дэлгэрч, дэлбэрэхээс урьдчилан сэргийлэх.

150.3. Радиацийн түвшин нэмэгдэж аюул үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх./радиацийн сав шугам хоолой, устөрөгчийн хөргөлт бүхий системийн гэмтлээс тэсрэх аюултай хий үүсэх/.

150.4. Хамгаалалт дохиоллын болон холбооны найдвартай ажиллагааг алдагдуулахгүй байх.

150.5. Нягт утаажиж, хорт хий ялгаруулахаас хамгаалах.

150.6. Хайгуулыг амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй, туршлагатай даргалах бүрэлдэхүүнээр ахлуулан гал түймэр тархан дэлгэрэх бүх чиглэлд хийх.

151. Хайгуулын үед үндсэн үүргээс гадна дараах нөхцөл байдлыг тодруулна. Үүнд:

151.1. Эрчим хүчний объектын ээлжийн ахлагчтай холбоо тогтоож гал түймрийн нөхцөл байдалд үнэлгээ өгч гал түймэр унтраах албан ёсны зөвшөөрлийг бичгээр авах.

151.2. Аврагч, гал сөнөөгч нар ямар цех, хэсгийн өрөө, тасалгаанд орж ажиллаж болохыг тодотгох.

151.3. Гал түймэр унтраах явцад цахилгаан тоног төхөөрөмж аюултай байж болох, ямар систем, агергатаар гал дамжин тархаж дэлгэрэхийг тодруулах.

151.4. Эрчим хүчний объектод гарсан гал түймрийг унтраахдаа объектын болон Онцгой байдлын байгууллагын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн дүрмийн заалтыг мөрдөх.

151.5. Цахилгаан тоног төхөөрөмжид гарсан гал түймрийг юуны өмнө байнгын гал унтраах хэрэгслийг ашиглан унтраах.

151.6. Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн гал түймрийг унтраах ажиллагааг объектын инженер техникийн ажилтан нарыг оролцуулан, гал түймэр унтраах шуурхай штаб байгуулж, штабын бүрэлдэхүүнтэй харилцан тохиролцсон үндсэн дээр цахилгаан гүйдлийг салгасны дараа гүйцэтгэх.

151.7. Гал түймэр унтраах аврах, ангийн бүрэлдэхүүнээс цахилгаан тоног төхөөрөмжийн хүчдэлийг салгаж, гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг бие дааж дур мэдэн үйлдэхийг хатуу хориглох.

151.8. Резинэн болон хуванцар хийцийн тусгаарлагч бүхий кабель шугамын утас их байгаа байранд гарсан гал түймрийг унтраахдаа бие бүрэлдэхүүнийг хордлогоос хамгаалж, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллуулах.

151.9. Барилгын хийц бүтээцэд задаргаа хийхдээ цахилгаан шугам сүлжээ, агрегат, тоног төхөөрөмжийг гэмтээхгүй байх.

151.10. Кабелийн туннельд гарсан гал түймрийг агаар механикийн бага буюу дунд өсөлтийн хөөс, инертийн хийгээр унтраахын хамт кабелийн хагас давхар, туннелээс татсан кабелийн байранд гал түймэр тархахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах.

151.11. Цахилгаан тоног төхөөрөмж бүхий байранд нэг дор иргэд байлгахгүй байхаар урьдчилсан арга хэмжээ авах.

152. Их хэмжээний талбай бүхий шатамхай хучилттай барилгын гал түймрийг унтраах:

152.1. Их хэмжээний утаа ялгаруулан хучилтын хөндий болон доод талын гадаргуугаар түргэн хугацаанд гал түймэр тархан дэлгэрэх.

152.2. Хучилт нь нурах, түүнд задаргаа хийхэд бэрхшээлтэй байх.

152.3. Гарсан гал түймрийг унтраахдаа галын хошууг нэгэн зэрэг хоёр чиглэлд ажиллуулах.

152.4. Гадна орцноос гал түймрийн голомт хүртэл ихээхэн хол зайтай байх.

152.5. Хучилтын доод хэсгийн гал түймрийг суурьтай болон “А”, дээд хэсгийн гал түймрийг “А” буюу “Б” хошуугаар унтраах. Мөн дэвшилтэт техник технологи ашиглах.

152.6. Хучилтын ферм, зангилгаа хэсэг, тулгуур багана зэрэг даацын үндсэн хийц бүтээцийг галын дөлөөс хамгаалахаар хошуу ажиллуулах.

152.7. Хучилт нь гал эсэргүүцэх, гал тэсвэршилттэй бүстэй байлаа ч уг бүсийн доод талаар нөгөө хэсэгт гал тархахаас хамгаалан зохих тооны хүн хүч, хэрэгсэл ажиллуулах.

152.8. Гал түймэр унтрааж дуусах хүртэл хайгуулыг үргэлжлүүлэн хучилтын хийц бүтээцэд байнгын ажиглалт хийж байх.

152.9. Хучилтад гарсан гал түймэр нь илт тархан дэлгэрсэн тохиолдолд завсар зай гаргаж, шатаагүй хэсгийг хамгаалах, түүний тулд гал эсэргүүцэх ханыг ашиглан шаардагдах тооны хүч хэрэгслийг ажиллуулах.

153. Үйлдвэрийн барилгад гарсан гал түймрийг унтраах:

153.1. Гал түймрийг унтраахад: Гал түймрийн үед хошуугаар ажиллахын зэрэгцээ утаа сорогч, зөөврийн хэрэгсэл, цонх, хаалга зэргийг ашиглан утааг зайлуулах ажлыг гүйцэтгэх.

153.2. Агааржуулалтын систем, технологийн дотоод тээврийн хэрэгслийг цахилгаан гүйдлээс салгаж зогсоох, эдгээрт тархсан гал түймрийг агаар механикийн хөөсөөр унтраах.

153.3. Хөвөн болон нийллэг материалд гарсан гал түймрийг нэвчлэгч, усаар унтраах.

153.4. Барилгын хучилт, баганын хийц бүтээц, агааржуулалтын болон даралтат дамжуурга, тээврийн төхөөрөмжийн байдлыг шалгах ажлыг зохион байгуулах.

153.5. Шатах материалаар хийгдсэн давхар хоорондын хучилтын шаталтыг агаар механикийн хөөсөөр унтрааж, хучилтын дээд доод хэсэгт задаргааг нэгэн зэрэг хийх.

154. Гурил тэжээлийн үйлдвэр, үр тарианы агуулахад гарсан гал түймрийг унтраах:

154.1. Хайгуулыг хийхдээ үйлдвэр, хадгаламжийн барилгын хийц бүтээц, агааржуулалт, тоосны систем, үр тариа, гурил дамжуулах дотоод тээврийн систем зэргийн онцлог тэдгээрээр дамжин гал түймэр тархах боломжийг нарийвчлан тогтоох.

154.2. Үйлдвэр, хадгаламжийн технологийн ажиллагаа агааржуулалтын болон тоосны системийн ажиллагааг хаах буюу зогсоох хэрэв хаалтын төхөөрөмж гэмтсэн бол агаар, дамжуулах хоолойг задалж, түүнийг агаар механикийн хөөсөөр дүүргэх.

154.3. Үр тариа хадгалах барилгад гарсан гал түймэр нь богино хугацаанд доод давхар, тээврийн шугамаар тархан дэлгэрэхээс урьдчилан сэргийлж, хүч, хэрэгсэл хүрэлцээгүй бол дарш хадгалах хэсгээс их хэмжээний тариа асгаж, гал түймрийн тархалтыг зогсоох.

154.4. Үр тариа хадгалах цамхагийн хэсэгт гал түймэр гарсан бол барилгын байнгын шат, автомеханик шат зэргийн тусламжтайгаар даршлах байрны дээд давхарын байрыг ашиглан цамхагийн дээрээс мөн барилгын дотор талын шатыг ашиглан доод талаас нь бусад өрөө тасалгаатай холбосон нарийн хонгил, гал түймрийг унтраахад ашиглах.

154.5. Үйлдвэрт гарсан гал түймэр унтраах үед эхний хошууг гал түймрийн голомт болон дээд давхруудын гал түймрийг унтраахаар гаргаж ажиллуулах.

154.6. Гурилын болон үр тарианы тоос, гурилыг урьдчилан норгож дараа нь бөөн тусгалаар ус өгөх.

154.7. Шаталт явагдаагүй зэргэлдээх байрны барилгын хийц бүтээц, тоног төхөөрөмжийг усны цацрагаар норгох.

154.8. Галерей болон дотоод тээврээр дамжин гал түймэр тархан дэлгэрэх явдлыг хязгаарлахын тулд усан хөшгөөр хамгаалах тээврийн туузыг тасалж зайлуулах арга хэмжээ авах.

154.9. Шаталт явагдаагүй байранд байгаа тариа, гурилыг уснаас хамгаалах ажлыг зохион байгуулах.

154.10. Үр тариа хатаах байранд гал түймэр гарсан үед гал түймэр унтраах удирдагч нь хатаагч камерт дулаан өгөхийг зогсоох, салхивчуудын ажиллагааг хаах, хатаагч байрнаас агуулах руу тариа өгөхгүй байх, шатаж буй тариаг хатаагч руу их хэмжээгээр буулгах зэрэг арга хэмжээг авах.

155. Мод боловсруулах үйлдвэр, модон материалын агуулахад гарсан гал түймэр унтраах:

155.1. Гал түймрийн тархалт, хорт хий ялгаруулахыг зогсоох хязгаар заагийг тодорхойлж, ажиллаж буй хошуу нь гал түймэр унтраахад хүрэлцээтэй эсэхийг тогтооно. Үүнд:

155.2. Шаталтын бүсэд хүчтэй хошуу гарган унтраахын зэрэгцээ зэргэлдээх барилга байгууламж, хураалттай модон материалыг нэмэлт хошуугаар хамгаалах.

155.3. Хоорондын завсарыг агаар механикийн хөөсөөр дүүргэх тусгай хэсэг тавих, эцэст нь барилга байгууламж, хураалттай модон материалд задаргаа хийх, өөр газар зөөвөрлөх, тээвэрлэх зэргээр зай гаргах.

155.4. Ойрхон байгаа гол мөрөн, нуур цөөрөм зэрэг усны эх үүсвэрийг ашиглах, ус дутагдалтай үед гал түймэр унтраах усаар тасралтгүй хангах ар талын албыг зохион байгуулах.

155.5. Гал түймрийн тархалт, унтраах үйл ажиллагаанд байнгын хяналт тавьж хайгуулыг тасралтгүй хийх.

155.6. Шатаж байгаа газраас хөнгөн материал салхинд хийсч шаталтын шинэ голомтыг бий болгохоос хамгаалж харуул, хэсэг томилох.

155.7. Бие бүрэлдэхүүнийг амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, хамгаалах тусгай хувцас, хэрэгслээр хангаж, бэлтгэл хүн хүч, хэрэгслийг байнгын бэлэн байдалд байлгах.

155.8. Мод боловсруулах үйлдвэр, модон материалын агуулахад гарсан гал түймрийг унтраах үед усны нөөц хангалттай болсон үед суурьтай болон “А” хошуу хэрэглэх.

155.9. Хураалттай гуалин болон хөрөөдсөн модон материалд гарсан гал түймрийг дээд хэсгээс нь эхлэн банз, гуалингийн үзүүр талаас нь хураалтын байдлыг харгалзан унтраах.

155.10. Гарсан гал түймрийг унтраахын зэрэгцээ шаталтад өртөөгүй модон материалыг механизм ашиглан зайлуулах арга хэмжээ авах

155.11. Модон материалын агуулахад гарсан гал түймрийг унтраахаар ажиллаж буй албан хаагчдыг дулаан эсэргүүцэх хувцастай ажиллуулах.

155.12. Барилга, хураалттай модон материал, усан санд дөхөж ойртох зам гарц нь модон материал, үйлдвэрийн хаягдлаар дүүрч хаагдсан байх.

155.13. Хөрөөдсөн болон хөрөөдөөгүй модон материалын агуулахад гарсан гал түймэр нь их хэмжээний дулаан ялгаруулах.

156. Төмөрлөгийн үйлдвэрт гарсан гал түймрийг унтраах:

156.1. Гал түймрийн хайгуулыг үед үндсэн үүргээс гадна технологийн тоног төхөөрөмжийг зогсоох, цахилгаан хүчдэлийг салгасан эсэхийг тогтооно.

156.2. Шингэний системд масло өгөх, хялбар авалцан асах болон шатах шингэнийг нүүрс дамжуулах зам, уурхайд нэмэгдлээр өгөх шаардлагатай эсэхийг судлах.

156.3. Туузан дамжуулагч, шилжүүлэн ачих зангилгаа, кабелийн суваг, газар доорхи давхар, машин зааланд гал түймэр тархах боломжтой эсэхийг тогтоох.

156.4. Гал түймэр гарсан үед гал түймэр унтраах шуурхай штаб зохион байгуулах.

156.5. Ажиллах орчны агаарт шинжилгээ хийлгэх зорилгоор мэргэжлийн албыг татан оруулж, амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах.

156.6. Туузан дамжуулагчид гарсан гал түймрийг унтраахдаа хүчтэй хошуугаар ус өгөх ажлыг зохион байгуулахын зэрэгцээ даацын хийц бүтээц, ачих зангилгаа, багануудад хамгаалалтын хошуу гарган хошуучдын байрлалыг тодотгох.

156.7. Маслын хүчтэй шаталтын үед төмөр нуруу, дээврийн гал түймрийг унтраах, хөргөхөд хүчтэй хошуунуудыг ашиглах.

156.8. Цахилгаан машины танхимын зүгээс масло дамжуулах сувгийн хамгаалалтад хөөсний хошуу өгөх.

156.9. Шингэний системээс масло асгарсан үед объектын захиргаанд мэдэгдэж масло өгөх ажиллагааг зогсоох арга хэмжээ авах.

156.10. Маслотой хонгилд гарсан гал түймрийг хөөсний хошуугаар унтраах, аваар ослын үед масло асгарсан байвал зэргэлдээх даацын хийц бүтээцийг хөргөж ажиллах.

157. Хөргөгч бүхий байранд гарсан гал түймрийг унтраах:

157.1. Хөргөгч бодис бүхий шугам сүлжээнд аваар гарсан үед бие бүрэлдэхүүн түлэгдэх, хордох аюулаас сэргийлэх.

157.2. Шаталт явагдаж буй газар, тархалтын хэмжээ, утаажилтын байдал, иргэдэд аюул тулгарч байгааг харгалзан аврах ажлыг зохион байгуулах, гал эсэргүүцэх бүс /тусгаарлагч/ бий эсэх, барилгын хийц бүтээцэд болон хадгалж буй бодис, бүтээгдэхүүний талаар мэдээ авах, тодруулан тогтоох.

157.3. Утаа ихтэй болон аммиак бусад бодис ялгарсан орчинд гал түймрийг унтраахдаа амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, хамгаалах тусгай хувцсыг бүрэн өмсөж, утаа сорогч, гэрэлтүүлэг зэргийг хэрэглэж ажиллах.

157.4. Шаталт явагдаж байгаа байранд хөргөгч бодис өгөх, агааржуулалтын системийн ажиллагааг зогсоох, хөргөгч төхөөрөмжүүд болон хөргөлтийн системийн гэмтсэн хэсгийг гал түймрийг унтраахаар ажиллаж байгаа албан хаагчдад аммиак үйлчлэхгүй байхаар салгах.

157.5. Галын тархалтын хязгаарыг тогтоохын тулд дулаан тусгаарлагчид шалгалтын бүрэн задаргаа хийх.

157.6. Аюул бүхий бүсээс эд материал, бүтээгдэхүүнийг аварч гаргах арга хэмжээ авах.

157.7. Гал түймэр гарсан хэсэгт байгаа өндөр хүчдэлийн цахилгаан төхөөрөмжийг цахилгаан гүйдлээс салгах.

157.8. Гал түймрийн голомтод ус өгөх, дулааны үйлчлэл, утаажилтыг багасгахын тулд шаардлагатай тохиолдолд хана буюу хучилтыг цоолох.

157.9. Хөргөгч сав, халуун тусгаарлагч бүхий байранд гарсан гал түймрийг нэвчлэгч бүхий нарийн цацраг усаар буюу агаар механикийн хөөсөөр унтраах.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Ил задгай орчинд гарсан гал түймрийг унтраах

158. Газрын тосны бүтээгдэхүүн хадгалах саванд хадгалагдаж байгаа хялбар авалцан асах шингэн болон шатах шингэн, шингэрүүлсэн шатдаг хийнд гарсан гал түймрийг унтраах:

158.1. Технологийн шугам хоолой болон бохир усны суваг бусад системд гал түймэр дамжин тархах.

158.2. Шатаж байгаа шингэн болон шатаагүй зэргэлдээх ГТБХС дах шингэний нэр, төрөл, хэмжээ, түвшин, доод усны түвшин, ГТБХС-ны тагны эвдрэлтийн шинж байдлыг нягтлан нарийн тогтоох.

158.3. ГТБХС-ны далангийн байдал, газрын тосны бүтээгдэхүүн хадгалах сав задрах үед шингэн асгарах, цацагдах, тэсэрч дэлбэрэх, зэргэлдээх, ГТБХС-д аюул учруулах эсэх, шингэний асгарч урсах чиглэл, замыг тодруулах.

158.4. Үйлдвэрийн бохирын болон үерийн усны сувгууд, хяналтын худаг, усан хаалт байгаа эсэх, тэдгээрийн ажиллагааны байдлыг тогтоох.

158.5. ГТБХС дах шингэнийг юүлэх, гадагш гоожуулах эсвэл ГТБХС-ыг ус буюу уураар дүүргэх бололцоо байгаа эсэхийг мэдэх.

158.6. Гал түймэр унтраах байнгын төхөөрөмж, усан хангамжийн хүрэлцээ, зэргэлдээх объектоос хөөс үүсгэгчийг богино хугацаанд татаж авах бололцоо байгаа эсэхийг тогтоох.

159. Агаар механикийн хөөсний атакад бэлтгэх үед гал түймэр унтраах удирдагч дараах шаардлагыг хангавал зохино. Үүнд:

159.1. Гал түймэр гарсан газар тооцоо ёсоор хүрэлцэх тоо хэмжээний агаар механикийн хөөс үүсгэгч, хөөсний генератор, өргөгч механизм зэргийг бэлтгэх.

159.2. Шаардагдах тооны хөөсний генератор /хөөсний хошуу/, өргөгч механизм, гал сөнөөгчдийг бэлтгэх асуудлыг чадвартай офицерт хариуцуулан өгөх.

159.3. Агаар механикийн хөөсний атак эхлэх, дуусах болон шатах шингэлэг асгарах, цацагдах зэрэг аюултай үед бие бүрэлдэхүүнийг холдуулах тусгай дохионуудыг тогтоож зарлах.

159.4. ГТБХС-д гарсан галыг унтраахад тооцоо ёсоор шаардагдах хүч, хэрэгслийг бэлэн болгосон байх.

159.5. Объектын захиргаа, инженер техникийн ажилтнууд оролцсон гал түймэр унтраах шуурхай штабыг зохион байгуулж, резервуар, түүнийг холбосон шугам сүлжээг хаах, агаар механикийн хөөсний атакад бэлтгэх, шатаж байгаа болон зэргэлдээх ГТБХС-ыг хөргөх, аюулгүй байдлын дүрмийг сахиулах зэрэг үйл ажиллагааг хариуцсан ажилтнуудыг тус тус томилох.

159.6. Гал түймэр унтраах байнгын төхөөрөмжийг ашиглах.

159.7. Шаталт явагдаж буй бүс рүү шатахуун, хий орох шугамын хаалтыг хааж байгаа үйлчлэгч иргэдийг шаардлагатай үед усаар хамгаалах хошуу гаргаж ажиллуулах.

159.8. Шатахуун юүлэх эстакадад гал түймэр гарсан үед галт тэрэг цистернуудийг яаралтай холдуулах.

159.9. Гал түймэр гарсан газар ирмэгц юуны өмнө шатаж байгаа болон зэргэлдээх резервуаруудыг "А" буюу зөөврийн лафетны хошуугаар хөргөж, энэ ажиллагааг хөөсний атак хийж байгаа үед мөн гал түймрийг бүрэн унтрааж дууссанаас хойш ч гэсэн үргэлжлүүлэх.

159.10. ГТБХС-ийн паркийн далан дотор шаталт явагдаж буй үед агаар механикийн дунд өсөлтийн генератор гаргаж унтраах.

159.11. Хэрэв олон ГТБХС-д нэгэн зэрэг шаталт явагдаж, унтраах хүн хүч хэрэгсэл дутагдалтай байвал юуны өмнө шаталт явагдаагүй зэргэлдээх ГТБХС-нд аюул учруулж болох ГТБХС-ны галыг урьдаар унтрааж, дараа нь бусад резерварт гарсан галыг унтраах ажлыг зохион байгуулна.

159.12. ГТБХС-ын галыг салхины дээд талаас авто өргөгч, автомеханик шат болон хөөс өгөгч төхөөрөмжийг ашиглан унтраах.

159.13. ГТБХС-т гарсан галыг унтраасны дараа дахин шаталт үүсэхээс сэргийлж агаар механикийн хөөсийг тасралтгүй өгч, шаталтын гадаргууг хөөсөөр бүрэн бүрхэх.

159.14. Хөргөлтийн ажиллагааг галыг бүрэн унтраах ГТБХС-ыг гүйцэд хөргөх хүртэлх хугацаанд үргэлжлүүлэн явуулах.

159.15. ГТБХС-ийн гал түймрийг унтраах хүн хүч, хэрэгсэл хүрэлцэхгүй байгаа тохиолдолд шингэнийг гадагш юүлэх арга хэмжээг хөргөлттэй нэгэн зэрэг явуулах.

159.16. ГТБХС дах шатаж байгаа нефть бүтээгдэхүүн дэвэрч цацагдахаас сэргийлэх арга хэмжээг цаг алдалгүй авахын тулд түүний халалтын байдалд тасралтгүй хяналт тавьж ёроолын усыг гадагш үе үе юүлж байх.

159.17. Ус, цахилгаан, тээвэр, цагдаа бусад албадтай холбоо тогтоож, гал түймрийг амжилттай унтраахад дэмжлэг авах.

159.18. Аюулгүй байдлыг хангахын тулд гал унтраахаас бусад ажил үүрэг гүйцэтгэж байгаа ажилчин, албан хаагчид, бие бүрэлдэхүүнийг далангийн дотор талаас холдуулж, далангийн дотор ажиллаж буй албан хаагчдын тоог цөөн байлгах үүднээс хошуучдыг ээлжлэн нэг нэгээр солих.

160. Ой, хээрийн гал түймрийг унтраах:

160.1. Ой, хээрийн гал түймэр нь их хэмжээний талбайг эзлэн богино хугацаанд хурдан тархдаг учир, гал түймэр гарсан газар орчныг сайн мэдэх хүнээр газарчлуулан нөхцөл байдлыг үнэлнэ. Үүнд:

160.2. Нөхцөл байдлыг үнэлэхдээ шаталтын байдал, тархсан талбай, газар орчны байдал, түймрийн тархалтын чиглэл, хурд, унтраах явцад гал түймэр нь төв суурин газар тархан шатаж болох эсэхийг тогтоох.

160.3. Байгалийн усны хүрэлцээ, ойртож очих замыг ашиглах бололцоо байгаа эсэх.

160.4. Гал түймрийн тархалтад нөлөөлж болох хүчин зүйл /тухайлбал: залуу шилмүүст ой, унаж өгөршсөн мод, галд амархан шатах өвс ургамал, модон материалын түр агуулах гэх мэт/ байгаа эсэх.

160.5. Ойн зах, гал түймрийн хилд түймэр унтраах механикжсан хэрэгсэл хүргэх, шаталтыг зогсоож унтраах зам, гарц байгаа эсэх, тэдгээрийг ашиглаж болох эсэх.

160.6. Угтвар цурав тавих тулгуур газар, шугамыг хаана сонгож авах зэргийг тодруулан тогтооно. Түймэр нь ихээхэн тархаж, өргөн талбай эзэлсэн бол гал түймрийн тархалт, унтрааж буй явц, байдлыг нисэх онгоц, нисдэг тэрэг, газар зүйн байрлал болон өндөрлөг газрыг ашиглах, түймрийн захаар эргүүл хийх зэргээр тодруулах.

161. Ой, хээрийн гал түймрийг унтраах үед гол хүч, хэрэгслийг тухайн байдалд зохицуулан дараах чиглэлд төвлөрүүлнэ. Үүнд:

161.1. Төв суурин газар талаас

161.2. Ой, мод бэлтгэх үйлдвэр, агуулах талаас

161.3. Үлэмж их хэмжээний ой мод бүхий талыг хамгаалахад чиглүүлэх.

161.4. Хөрсний түймрийн үед гал, дөлийг цохиураар цохих, шороо цацах, цурав тавих, далан гаргах.

161.5. Оройн мөчрийг тайрах, эсрэг /гал/ цурав тавих.

161.6. Ойн хөрсний түймрийн шаталтын дагуу унтраах ажлыг нэгэн зэрэг явуулах буюу эхлээд шаталт явагдсан хэсэгт шатаж байгаа, цаашид түймрийн шинэ голомт үүсгэж болох аюултай голомтуудыг хэсэгчлэн жижиг голомт болгон унтраах.

161.7. Ой, хээрийн гал түймрийг юуны түрүүнд ар талаас нь унтрааж дараа нь хоёр жигүүрээр хаан шахаж шаталт явагдаж буй хэсгийн нүүрэн тал, урд хэсгийн галыг унтраах.

161.8. Ой, хээрийн гал түймрийн шаталтын эрч нь орой, ялангуяа шөнийн цагт буурдаг учраас гал түймэр унтраах удирдагч нь энэ үеийг идэвхтэй ашиглаж унтраах арга хэмжээг яаралтай зохион байгуулах.

161.9. Ойн түймрийн цурам доторх түймрийг унтраахдаа захгаас нь дотогш чиглэлээр цэвэрлэгээ хийх маягаар унтраана. Үүнд:

161.10. Цурмаас гал алдагдуулахгүйн тулд голоороо шатаж буй модыг хөрөөдөж дотогш унагах.

161.11. Түймрийг цурам дотор зөвхөн дотогш чиглэлээр унтраах ба гол нь шатаж байгаа модыг хөрөөдөн унагах, унтраах

161.12. Цурам дотор шатаагүй үлдсэн хэсгийг зурвас татан хамгаалах

161.13. Үүрээр гал түймрийн эрч буурч багассан үед аль болох их хүчээр унтраах ажлыг зохион байгуулах

161.14. Ой, хээрийн гал түймрийн тархалт ихэссэн үед нөхцөл байдлыг тогтоох, унтраах аргачлалыг сонгохын тулд агаарын хяналтыг зохион байгуулна.

161.15. Ой, хээрийн гал түймрийн голомтод ажиллахдаа хүн нэг бүрийн хээрийн үүргэвч, хамгаалах нөмрөг, эмч, холбоочинтой байх

161.16. Ой, хээрийн гал түймрийг унтраах үед үлээгч аппарат, моторт хөрөө гэх мэт дуу чимээ ихтэй багажаар ажиллаж байгаа үед гал түймэр унтраах хэсгийг 3-аас доошгүй алба хаагчийн бүрэлдэхүүнтэй томилно. Ой, хээрийн гал түймэрт 3 хоногоос дээш хугацаагаар ажилласан тохиолдолд тухайн сум суурин газраас хоол, хүнс шатах тослох материалын нөхөн хангалт хийлгэх.

Тавдугаар бүлэг

Хөдөөгийн суурин газар гарсан объектын гал түймэр болон хээрийн гал түймрийг унтраах онцлог

162. Хөдөөгийн суурин газарт гарсан гал түймэр, хээрийн гал түймрийг унтраахад гал унтраах үндсэн болон тусгай албаны автомашин, гал унтраахад зориулан тоногдсон хөдөө аж ахуйн болон бусад техник /ус, сүү, бензин тээвэрлэгч, ус шүршигч анжистай трактор, бороожуулагч насос бүхий автомашин, трактор/ зэргийг ашиглах,

162.1. Хөдөө суурин газар /сум, баг, аж ахуйн нэгж/, хээрийн гал түймрийг унтраах төлөвлөгөөг орон нутгийн Онцгой байдлын газар, хэлтэс, гал түймэр унтраах, аврах анги, сум, баг, аж ахуйн нэгж, хэсэг урьдчилан боловсруулсан байх.

162.2. Анги, хэсгийн жижүүр, орон нутгийн холбооны салбар зэргийг ашиглан гал түймрийн дуудлагын хуваарь ёсоор ирэх хүн хүч, хэрэгслийг цаг алдалгүй дуудах ажлыг зохион байгуулах.

162.3. Галын шаталтын талбай, тархан дэлгэрэх, чиглэл, иргэд болон мал, амьтан зэргэлдээх барилга, байр сууц, гэр, үнэт материал, агуулахад учруулах аюулын зэргийг тодотгон тодорхойлох.

162.4. Шийдвэрлэх чиглэлд байгаа хүн хүч, хэрэгслийг ашиглан гал түймэр унтраах ажлыг зохион байгуулахын хамт галын тархалтыг зогсоох, хязгаарлах, иргэдийг аврах, мал, эд хөрөнгийг зөөж холдуулах арга хэмжээ авах.

162.5. Гал түймэр тархан дэлгэрэхээс хамгаалах зурвас, далан гаргахдаа трактор, бульдозер зэрэг техникийг өргөн ашиглах.

162.6. Гал түймэр унтраахад ашиглах байгалийн усан санд дөхөж ойртох боломжгүй бол мотопомп, гидроэлеватор ашиглах арга хэмжээ авах.

162.7. Улсын нөөцийн болон орон нутгийн нөөцийн салбар, сүрэл, багсармал тэжээлд гарсан гал түймрийн ил дөлийг унтраахын тулд боллоцоотой бол нэвчлэгч бүхий усан хошуу гаргаж ажиллуулах.

162.8. Хөдөө аж ахуйн техник, малчин, ажилчдын хүчээр шатаж буй өвс, сүрэл, багсармал тэжээлийг тараах, зөөж зайлуулан галыг унтраах.

162.9. Зэргэлдээ байгаа шатаагүй өвс, сүрэл зэргийг хамгаалахын тулд цацруулагч хошуугаар ус тавих, устай хувин бүхий иргэдийг ажиллуулах, брезинт, эсгийгээр хучиж, норгож чийглэх арга хэмжээ авах.

162.10. Бордоо химийн хордуулагч бодис, гербифидийн агуулахад гарсан гал нь иргэдийг хордуулах аюултай тул тэдгээрийн шинж чанарыг сайн мэдэх мэргэжилтнийг гал түймэр унтраах ажиллагаанд татан оролцуулж зөвлөгөө авах, аюулгүй байдал хариуцсан хүн томилж, анхны тусламж үзүүлэх хэсгийг зохион байгуулж ажиллуулах.

162.11. Хадгалж буй бодис материалын онцлог шинж байдалд тохируулан гал түймэр унтраах хэрэгслийг сонгон авч хэрэглэх.

162.12. Химийн хордуулагч бодис материалд гарсан гал түймэр унтраасан усыг хүн, малд аюулгүй газар тунахаар урьдчилсан арга хэмжээ авах.

162.13. Гал түймэр унтрааж буй хошуучдыг салхины дээд талд байрлуулах, агуулахын дотор ажиллаж байгаа албан хаагчид амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах.

162.14. Салхины доод талд байрласан орон сууц, малын байрлуу хордуулагч хий, уурын манан бөөгнөрч нүүх тохиолдолд тэнд байгаа хүн, малыг яаралтай нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ авах.

162.15. Тарианы талбайд тархсан гал түймрийн талбайн хэмжээ, салхины хурдаас хамааран хүн хүч, техник хэрэгслийн байдлаас шалтгаалж автоцистерн, ус тээвэрлэгч, ус шүршигч зэргийг ашиглан шаталтын нүүрэн тал дагуух хөрсийг норгох, шүүр, цохиураар цохих, анжистай трактор ашиглан хөрсийг эргүүлэн хязгаарлах хаалт зурвас гаргах зэргээр гал түймрийн тархалтыг зогсоож унтраах арга хэмжээ авах.

162.16. Улс орны хэмжээнд хавар, намрын хуурайшилт, гал түймрийн тархан дэлгэрэлтийн хурд болон иргэдэд аюул учруулж байгаа байдлыг харгалзан гал түймрийн тархалтыг дэлгэрүүлэхгүй байх, шаталтыг байгаа хэмжээнд нь зогсооход бүх хүн хүч, хэрэгслийг богино хугацаанд цаг алдалгүй төвлөрүүлэн зохион байгуулах арга хэмжээг авах.

ГУРАВДУГААР ХЭСЭГ

ТОМИЛГООТ ЭЭЛЖИЙН АЖИЛЛАГАА

Нэгдүгээр бүлэг

Нийтлэг үндэслэл

163. Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Галын аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг Онцгой байдлын ерөнхий газрын эрхлэх асуудлын хүрээнд Төв, орон нутгийн Онцгой байдлын газар, хэлтэс нь гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэг, эрэн хайх аврах анги, салбарыг мэргэжлийн нэгдсэн удирдлага зохин

байгуулалтаар хангах, аюулт үзэгдэл ослын болон гал түймэртэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэхтэй холбогдсон ажлыг улсын хэмжээнд нэгтгэн зохион байгуулж чиглүүлэх, гамшиг болон гал түймрийн үүсэлт, шалтгаан нөхцөлийг судлах, арилгах гамшиг, гал түймэртэй тэмцэх техник, тоног төхөөрөмж, мэргэжлийн боловсон хүчний хангалтыг зохион байгуулах, гамшгаас хамгаалах болон гал түймрийн улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

164. Томилгоот ээлжийн бие бүрэлдэхүүн нь өөрсдийн үүргийг биелүүлэхийн тулд

164.1. Өргөсөн тангарагтаа үнэнч байж төр, аж ахуйн нэгж, иргэний амь нас, өмч хөрөнгийг гал түймрийн болзошгүй аюулаас авран хамгаалахад чин шударгаар зүтгэх.

164.2. Албаны нууцыг нарийн чандлан сахих, хувийн болон албаны бэлтгэл бэлэн байдлыг өндөржүүлэх.

164.3. Гал түймэр унтраах оноолт үүргийг гүйцэтгэхдээ мэргэжлийн ур чадвар, авхаалж самбаа гарган ажиллаж дарга, захирагчийнхаа үүрэг даалгаврыг ёсчлон гүйцэтгэж, суралцах.

164.4. Газар, хэлтэс, салбар, анги, хэсэг хариуцсан албан тушаалтнууд өөрсдийн бие бүрэлдэхүүнд дээрх хүмүүжлийг төлөвшүүлэхэд үлгэрлэн манлайлах.

Хоёрдугаар бүлэг

Албаны нууцыг хадгалах

165. Алба хаагчид үүргээ гүйцэтгэхдээ төрийн болон албаны мөн хувь хүний нууцыг задруулахаас урьдчилан сэргийлэх, эрх бүхий албан тушаалтны зөвшөөрлөөр хуулийн байгууллагад мэдээлэл өгөх ба бусад ямар ч тохиолдолд нууц задруулахгүй байх үүргийг хүлээнэ.

165.1. Албаны нууцыг алдах, задруулахад хүргэвэл зохих хууль тогтоомжийн дагуу ноцтой гэмт хэрэг өдүүлсэнд тооцогдоно.

165.2. Албаны нууцыг задруулсанд тооцогдох хүчин зүйлүүд:

165.3. Хамгаалж байгаа объект газрын тухай холбогдох ямар нэгэн мэдээг бусдад задруулах

165.4. Анги, хэсгийн өөрчлөлт, алба хаагчийн тоо, бүх төрлийн зэвсэг техник мөн түүнчлэн хариуцсан газрын нийт хамгаалалтын журам, зарчмын тухай.

165.5. Ямар нэгэн зөрчил гарсан тухай бусдад задруулах.

165.6. Албаны яриаг олон нийтийн газар болон бусад иргэдийн дэргэд ярих.

165.7. Албан баримт бичгийг хөтлөх, хадгалах талаар тогтоосон журмыг зөрчих зэрэг явдлууд нь албаны нууцыг задруулсанд шууд тооцно.

Гуравдугаар бүлэг

Томилгоот ээлжийн зохион байгуулалт

166. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн томилгоот ээлжийн үндсэн зорилго. Үүнд:

166.1. Объектын болон ой, хээрийн гал түймэр гарсан үед нэгдсэн зохион байгуулалтад орж богино хугацаанд очиж, гал түймрийг байгаа хэмжээнд нь хохирол багатай унтраах үүргийг гүйцэтгэх, түүнчлэн бие бүрэлдэхүүнийг сургаж дадлагажуулахад чиглэгдэнэ.

166.2. Онцгой байдлын газар, хэлтсийн харъяа Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгүүд нь ажил үүргээ тасралтгүй гүйцэтгэхийн тулд томилгоот ээлжээр ажиллана.

167. Томилгоот ээлж гэдэг нь гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашин, техник хэрэгсэлтэйгээр үүрэг гүйцэтгэх хүн хүч бүхий гал түймэр унтраах, аврах ангийн салаа, тасгийг хэлнэ.

168. Бэлтгэл ээлж гэдэг нь томилгоот ээлжинд үүрэг гүйцэтгээд буусан, 24 цаг амарсан бүрэлдэхүүнийг хэлнэ. Бэлтгэл ээлжийн томилгоонд томилогдсон алба хаагч ой, хээрийн болон объектын гал түймэр унтраах ажиллагаанд нэмэлтээр үүрэг гүйцэтгэнэ.

169. Томилгоот ээлжийг 24 цагийн хугацаагаар томилох бөгөөд хуулийн хүрээнд 4 ээлжээр ажиллахаар зохион байгуулна. Томилгоот ээлжийг баяр ёслолын болон өдөр шөнийн ямар ч цагт ажиллуулж болно.

170. Томилгоот ээлжийг дотор нь тасаг болгон хувааж болох бөгөөд тасгийн бүрэлдэхүүнийг гал түймэр унтраах аврах, ангийн зэрэглэл, техник, хэрэгсэлийн тоо, мөн хамгаалж буй объектын онцлогийг харгалзан зохион байгуулна.

171. Онцгой байдлын газар, хэлтсийн харъяа гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсэг нь өөрсдийн хариуцсан нутаг дэвсгэр, үйлчлэх хүрээнд байгаа объект аж ахуйн нэгж, гэр хороололд гал түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлж, гарсан гал түймрийг богино хугацаанд унтраах бэлтгэл бэлэн байдлыг хангасан байна.

172. Томилгоот ээлж нь батлагдсан цагийн хуваарь, гал түймэр унтраах оноолт үүргийн дагуу ажиллах бөгөөд бие бүрэлдэхүүнээс үндсэн үүргээ үнэнч шударгаар гүйцэтгэж, чанд хатуу сахилга бат, сэтгэл зүйн бэлтгэл, өндөр сонор сэрэмжтэй байхыг шаардана.

Томилгоот ээлжийн техник хэрэгсэл

173. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн томилгоот ээлжийн хуваарьт гал түймэр унтраах, аврах хэрэгсэл бүхий тусгай зориулалтын автомашин техник, хэрэгсэл байна.

174. Гал түймэр унтраах, аврах техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг үйл ажиллагаанд бэлэн байлгах нь томилгоот ээлжийн бие бүрэлдэхүүний үндсэн үүрэг мөн.

175. Эвдрэл гэмтлээр буюу эсвэл өөр шалтгаанаас гал түймэр унтраах томилгоот хуваариас гарсан автомашин, хэрэгсэлүүдийг нэн даруй засварлан ажилд оруулна. Үүнд:

175.1. Хэрэв бэлтгэл автомашинтай бол гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагч, хэсгийн даргын тушаалаар нэмэгдлээр, бэлтгэл машингүй бол тухайн хэлтэс, албаны даргын шийдвэрээр нөөц гал унтраах автомашиныг томилгоот хуваарьт оруулах ажлыг гүйцэтгэнэ.

175.2. Гал унтраах, аврах хэрэгсэл, аврагч, гал сөнөөгчийн хувийн багаж хэрэгслийг томилгоот ээлжийн даргын шийдвэрээр сольж энэ тухай гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагч, хэсгийн даргад илтгэнэ.

175.3. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсэгт аврах болон галын техник хэрэгсэлээс гадна байлдааны буу зэвсэг байж болно.

175.4. Байлдааны бууг ашиглах, эзэмших, хадгалах журмыг дагаж мөрдөж буй хууль тогтоомж, эрх зүйн актад нийцүүлэн аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга тогтоох бөгөөд тусгай бүртгэлийг хөтлөнө.

175.5. Байлдааны сумыг лац, ломбо, цоожтой хайрцагт хадгална

175.6. Лацны тэмдгийг гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн болон салааны захирагчийн аль нэг нь хадгалах бөгөөд бууны бүрэн бүтэн байдалд хийх шалгалт, сумны хайрцагийг лацдахад дээрх дарга нар байлцаж хүлээлцэнэ.

Томилгоот ээлжийг захирах

176. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн томилгоот ээлж нь гал түймэр унтраах аврах, ангийн захирагч, Онцгой байдлын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга, орлогч, хариуцлагатай жижүүр нарт шууд захирагдана.

Томилгоот ээлжийг шалгах

177. Онцгой байдлын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга, орлогч, хариуцлагатай жижүүр, ерөнхий эргүүл, гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагч нар харъяа гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн томилгоот ээлжийн бэлэн байдлыг түгшүүрийн дохиогоор шалгана. Томилгоот ээлжийн салааны захирагч нь салааны албан хаагч, автомашин техникийн бэлтгэл бэлэн байдлыг шалгана. Үүнд:

177.1. Бие бүрэлдэхүүний өдөр тутмын баримт бичгийн хөтлөлт

177.2. Гал түймэр унтраах дасгал сургуулилтын норматив

177.3. Өдөр тутмын цагийн хуваарийн хэрэгжилт

177.4. Гал унтраах автомашин, багаж хэрэгслийн бэлтгэл, бэлэн байдал.

177.5. Тусгай зориулалтын автомашин техник хэрэгсэлийн шатахуун, засвар үйлчилгээний бүртгэл.

177.6. Ой, хээрийн гал түймэр болон ногоон бүсийн эргүүлийн үүрэг гүйцэтгэхэд шаардлагатай багаж хэрэгслийг байнгын бэлэн байдал.

Томилгоот ээлжийг халалцах

178. Томилгоот ээлжийг халалцахын өмнө үүрэг гүйцэтгэх алба хаагчдын ирцийг ээлжийн үүрэг гүйцэтгэж буй салааны захирагч, салааны захирагчийн туслах бүртгэнэ.

179. Томилгоот ээлжийг халалцахад бэлэн болсон тухай ээлж хүлээлгэн өгөх салааны захирагч хүлээн авах салааны захирагчид мэдэгдсэнээр ээлжийн үүрэг гүйцэтгэж буй дуудлага хүлээн авагч ангийн түгшүүрийн дохиог 1 секундын хугацаатай 3 удаа дуу гаргаж ээлж хүлээлцэх салааны алба хаагч нар (энэ үед автомашин унтраасан байна) дулааны улиралд гадна, хүйтний улиралд ангийн байрлалд аюулгүй байдлыг хангуулан Цэргийн жагсаалын дүрэмд заасны дагуу дэлгээ жагсаалаар жагсана.

180. Ээлж хүлээн авах салааны захирагч жагсаалаас гарч “Салаа НОМХОН” командыг өгч алба хаагчдад томилгоот ээлжийн хуваарийг уншиж танилцуулан, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн зааварчилгаа танилцуулна. Томилгоот ээлж халалцахаар жагссан алба хаагчид Цэргийн дүрэмт хувцас өмсөх дүрэмд зааснаар хээрийн хувцсыг өмссөн байна.

Хуваарийг унших үед алба хаагч нэрээ сонсмогц “Бу” гэх ба командгүйгээр жагсаалаас гарч ээлж хүлээлгэн өгч байгаа салааны жагсаалын өөдөөс харж номхон зогсож байрлалаа эзэлнэ. Алба хаагчид томилгоот хуваарийн дагуу байрлалаа эзэлж дуусмагц томилгоот ээлжийн салааны захирагч жагсаалаас гарч “Анхаар ЭЭЛЖ ХАЛАЛЦ” командыг өгнө.

Үүний дараа ээлжийн үүрэг гүйцэтгэх алба хаагч нар хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн зааварчилгаа авсан тухай гарын үсэг зурж баталгаажуулна. Оноогдсон хуваарийн дагуу автомашин, багаж хэрэгсэл, анги, хэсгийн дотоод цэвэрлэгээ, холбооны хэрэгслийг биечлэн шалгаж хүлээн авна.

Гал унтраах автомашины жолооч нар автомашиныг хүлээлцэх үед автомашины хөдөлгүүрийг асаан, дуут дохиог 3 удаа дуу гаргаж тавиулангаас гарган “Зогс” тэмдэглэгээний харалдаа зогсоож автомашиныг асаалттайгаар гадна үзэмж, гэрэл дохио, тусгай дуут гэрэл дохио, авцуулах холбоо болон тоормос, хөөргөний хэвийн ажиллагааг шалгана. Автомашиныг хөдөлгүүрийг унтрааж, масло, тосны түвшнийг хэмжих, явах эд анги болон гал унтраах бодис, хөөс үүсгэгч, шатахууны хэмжээ болон дагалдах багаж хэрэгслийг шалгаж тэмдэглэлд хөтөлнө.

Гал сөнөөгч нар ээлж халалцах үед оноогдсон хуваарийн дагуу автомашин, багаж хэрэгслийг хүлээн авна.

181. Томилгоот ээлж халалцахаар 2 дугаар хонхны дуунаар ээлж хүлээн авч байгаа салааны алба хаагчид хамгаалах тусгай хувцас хэрэгслийг бүрэн өмсөж жагссан байна.

182. Гал унтраах автомашины жолооч нар автомашиныг хүлээн авахдаа гал түймэр унтраах дүрэмд заагдсан үүргийг хэрэгжүүлэхээс гадна хөдөлгөөн үйлдэх болон зогсохдоо анхааруулах дохиог /сигнал/ 3 удаа дуу гаргаж аюулгүй байдлыг хангана.

183. Ээлж халалцаж, цаг дуусмагц томилгоот ээлжийг хүлээн авах салааны захирагчийн тушаалаар ээлжийн үүрэг гүйцэтгэж буй дуудлага хүлээн авагч түгшүүрийн дохиог 1 секундын хугацаатай 2 удаа дуу гаргаж ээлж хүлээлцэх салааны алба хаагч нар (энэ үед автомашин унтраасан байна) дулааны улиралд гадна талбайд, хүйтний улиралд ангийн байрлалд аюулгүй байдлыг хангуулан Цэргийн жагсаалын дүрэмд заасны дагуу дэлгээ жагсаалаар жагсана.

184. Ээлж хүлээн авах салааны захирагч жагсаалаас гарч *“Салаа НОМХОН”* командыг өгч ээлжийн хуваарийн дагуу гүйцэтгэх оноолт номеруудыг дуудах үед алба хаагч *“Эрхэм дэслэгчид.Таны тушаалаар автомашин, багаж, хэрэгслийг бүрэн хүлээн авсан /эсхүл тийм багаж гэмтэлтэй, дутуу/ ахлагч Болд”*.

Үүний дараа салааны захирагч илэрсэн зөрчлийг томилгоот ээлжийн хуваарьт тэмдэглэнэ. Хүлээлгэн өгсөн салааны захирагчид ээлжийг хүлээн авсныг мэдэгдэнэ.

Томилгоот ээлжийг хүлээлгэн өгөх салааны захирагч, ээлж халалцахад бэлэн болсон тухай ангийн захирагчид мэдэгдэнэ.

185. Томилгоот ээлжийг хүлээлгэн өгч байгаа салааны захирагч ээлж хүлээлгэн өгөх салаа жагсаалын эхэнд, хүлээн авах ээлжийг жагсаалын төгсгөлд жагсааж ангийн захирагчид илтгэл өгнө. Илтгэл авсан ангийн захирагч алба хаагчидтай мэндчилээд, томилгоод ээлжийн ажилд үнэлгээ дүгнэлт өгөн, үүрэг тавьж цаашид гүйцэтгэх ажлын чиглэлийг зааж өгнө.

186. Ангийн захирагч үүрэг өгсний дараа ээлж хүлээлгэн өгсөн салааны захирагч салааг удирдаж ээлж хүлээн авсан салааны урдуур жагсаалын алхаагаар алхана.

187. Томилгоот ээлж хүлээн авсан салааны захирагч алба хаагчдыг ангийн цагийн хуваарийн дагуу дараагийн ажилд оруулна.

188. Томилгоот ээлжийг халалцаж байгаа үед дохио өгөхөөс өмнө гал түймрийн дуудлага ирвэл бууж байгаа томилгоот ээлж гарч явах бөгөөд гарах томилгоот ээлж нь гал гарсан газар дээр юмуу эсвэл явсан томилгоот ээлжийг буцаж ирсэн үед халалцана.

189. Буух ээлж нь гал түймэр дээр ажиллаж байгаа бол ээлжийг гал түймэр гарсан газар дээр халалцуулж болно.

190. Ой, хээрийн гал түймрийн дуудлага ирвэл бэлтгэл ээлж болон, аврах бүлгийг гаргах бөгөөд хүн хүч дутагдсан үед Үндэсний аврах бригад, гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгээс нэмэлт хүн, хүч авна. Ой, хээрийн гал түймрийн дуудлагаар замд явж байгаа үед гал түймэр гараагүй буюу унтарсан гэсэн мэдээ хүлээн авсан тохиолдолд томилгоот бүлгийн бүрэлдэхүүн нь газар, хэлтсийн даргаас буцах шийдвэр өгөөгүй бол дуудлага өгсөн газар заавал очих ёстой.

191. Томилгоот ээлжинд гарч байгаа салаа ээлжийн захирагч ээлж халалцах үед дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

191.1. Автомашин, холбоо, дохионы хэрэгсэл, хэрэгсэл, гал түймэр унтраах, аврах анги, аврах отряд, хэсгийн эд хогшил, томилгоот ээлжийн орон байрыг шалгах.

191.2. Бууж байгаа томилгоот ээлжийн салаа ээлжийн захирагчаас албан бичиг хэргүүдийг зохих жагсаалтын ёсоор биечлэн хүлээн авах.

191.3. Томилгоот ээлжийн салааны захирагч нар харуул ээлж хүлээлцэж байгаа байдалд биечлэн хяналт тавьж илэрсэн зөрчлийг газар дээр нь арилгуулах.

Томилгоот ээлжийн дотоод журам

192. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн байрны байрлал, багтаамжаас хамааран дараах журмаар жижүүрийг томилон ажиллуулна. Үүнд:

192.1. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн тавиулан, нүүрэн тал, хашааны үүдэнд.

192.2. Хянах өндөрлөгт.

192.3. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн эргэн тойрон болон төв хаалга, ээлжийн байранд.

192.4. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн дотоод дэг журмыг сахиулах.

193. Гэрээгээр хамгаалж байгаа объектоос гал түймэр унтраах аврах, анги тусдаа байвал тавиуланд жижүүр томилон ажиллуулна.

194. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн тавиулангийн жижүүрт зөвхөн жолооч нарыг томилон ажиллуулна.

195. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн тавиулангийн жижүүр дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

195.1. Гал түймэр гарсан дуудлагыг иргэн ирж өгсөн тохиолдолд салааны захирагчид мэдэгдэж, уулзуулах.

195.2. Гараашийн гарах хаалганы өмнө талбайд томилгоот ээлж гарч явахад саад учруулж болохуйцаар автомашин, бусад тээврийн хэрэгслийг түр боловч зогсоохгүй байх.

195.3. Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн байрнаас дарга нарын зөвшөөрөлгүйгээр эд аж ахуйн зүйл гадагш гаргахыг хориглох.

195.4. Гал түймэр унтраах аврах, ангийн байранд гадны хүн оруулахгүй байх ба тэднийг оруулах тухай салааны захирагчид илтгэж шийдвэрлүүлэх.

196. Томилгоот ээлжийн гадна жижүүрийг салааны захирагч томилон ажиллуулна. Гадна жижүүр дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

196.1. Томилгоот ээлжийг гал түймрийн дуудлагаар гарч явсны дараа Онцгой байдлын газар, хэлтэс, гал түймэр унтраах аврах, ангийн захирагч болон шалгалтын иргэдээс бусад хэнийг ч албаны байранд оруулахгүй байх.

196.2. Томилгоот ээлжийг гал түймрээс буцаж ирэх хүртэл сонор сэрэмж, харуул хамгаалалтыг чанд сахих.

196.3. Томилгоот ээлжийг гал түймрийн гарч явсан цагаас эхлэн автомашин техник, албаны байрны бүрэн бүтэн байдлыг хариуцах.

197. Томилгоот ээлжийн жижүүрийн томилолтыг 2 цагаас доошгүй хугацаагаар гүйцэтгүүлнэ. Өвлийн улиралд салааны захирагчийн шийдвэрээр жижүүрийн цагийг тогтооно.

Гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн томилгоот хуваарь

198. Гал унтраах тусгай болон туслах албаны автомашин бүрд томилгоот хуваарийг хийж танилцуулна.

199. Томилгоот хуваарьт мэргэжлийн шатны сургалтад хамрагдаагүй, гал түймэр унтраах, аврах багаж хэрэгсэл, амьсгалын бие даасан төхөөрөмж, техникийн үйл ажиллагааны онцлог, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны дүрмийг судлаагүй, жолооч, гал сөнөөгч нарыг томилохыг хориглоно.

200. Жолооч, гал сөнөөгчдийг томилгоот хуваарийн дагуу оноолт номеруудад томилохыг салааны захирагч хариуцах бөгөөд бүрэлдэхүүний албаны мэдлэг, ур чадвар, дадлага туршлагын байдлыг харгалзан томилолтын хуваарийг хийнэ.

201. Томилолтын ээлжинд томилогдсон бие бүрэлдэхүүн оноолт номерын хувийн хэрэгсэлийг иж бүрэн хүлээн авна.

Албаны байрны дотоод дэг журам

202. Томилгоот ээлжинд томилогдсон бие бүрэлдэхүүн нь гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн дарга, салааны захирагчийн зөвшөөрөлгүйгээр үүрэг гүйцэтгэж байгаа байрыг дур мэдэн орхин явахыг хориглоно. Үүрэг гүйцэтгэж байгаа байрыг орхин явсан тохиолдолд Цэргийн нийтлэг дүрмийн 3 дугаар бүлгийн 36-д заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

203. Томилгоот ээлжийн бие бүрэлдэхүүнийг гал түймэр унтраах аврах, анги, хэсгийн цагийн хуваарийн дагуу шөнийн цагт /унтаж/ амрахыг зөвшөөрнө.

204. Салааны захирагч нь шөнийн цагт дуудлага хүлээн авагчтай ээлжлэн 3 цагаас илүүгүй хугацаагаар амарч /унтаж/ болно.

205. Томилгоот ээлжийн байр буюу сургалт хүмүүжлийн ажил зохион явуулдаг байранд цагийн хуваарийг баримтлан ном, сонин унших, шатар, даам, шагай тоглохыг зөвшөөрнө.

206. Анги, хэсгийн байранд, гадна орчинд зөвшөөрөгдсөн цэгээс бусад газар тамхи татахыг хориглоно.

207. Томилгоот ээлжинд байгаа нийт бие бүрэлдэхүүн дүрэмт хувцастай байх бөгөөд байрандаа малгай, гадуур хувцасаа тайлсан байна. Харин салааны захирагч, дотоод томилолттой жижүүрүүд бүгд малгайтай байна.

208. Томилгоот ээлжийн байрыг цэвэр байлган, ангийн нүүр талын буюу харуулын хаалганаас бусад хаалгыг түгжээтэй байлгана.

Албаны байранд иргэдийг нэвтрүүлэх

209. Томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүний үйл ажиллагааг шалгах болон албан хаагчидтай албан хэргээр уулзахаар ирсэн иргэдийг нэвтэрүүлнэ.

210. Томилгоот ээлжийг шалгах аар ирсэн албан хаагчийг харуул болон салааны захирагч нүүр царайгаар танихгүй бол үнэмлэх бичиг баримтыг шалгасны дараа оруулна. Хэрэв шалгагч хүн цэргийн цолтой бол түүний цолоор, цолгүй бол түүний албан тушаалыг дурьдаж илтгэнэ.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Томилгоот ээлжийн өдөр тутмын цагийн хуваарь

211. Томилгоот ээлжийн цагийн хуваарьт нийт бие бүрэлдэхүүнд албан тушаалын мэргэжлийн сургалт, сэтгэл зүйн бэлтгэл дадлагыг зохион байгуулах, хариуцсан автомашин техник, багаж хэрэгслийн үйлчилгээ хийх, бэлэн байдлыг хангах, хооллох, амрах цагийг хамруулсан байвал зохино.

212. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн бие бүрэлдэхүүн өдөр тутамын дадлага сургалтыг явуулахдаа томилгоот ээлжийг бүрэн хүлээн авч бэлтгэл бэлэн байдлыг хангасны дараа явуулна.

213. Гал түймэр унтраах тактик, тархалтын дадлага сургалтыг анги, хэсгийн томилгоот хуваарьт байгаа гал унтраах тусгай зориулалтын автомашин техник, багаж хэрэгсэлийг ашиглан хийх боловч гал түймрийн аюул гарсан үед томилгоот ээлж шуурхай дуудлагаар гарч явахад саад болохооргүйгээр зохицуулан зохион байгуулна.

214. Томилгоот ээлжийн үүргийг гүйцэтгэх явцдаа мэргэжлийн хичээлийн хөтөлбөрөөс гадуур гал түймэр унтраах тактикийн болон тархалтын дадлага сургалт хийх, шүхрийн дадлага, бие бялдрын бэлтгэл бэлэн байдал хангуулах, гал унтраах шуурхай төлөвлөгөө, карт боловсруулах, бие бүрэлдэхүүний гүйцэтгэх үүргүүдийг судлуулах, хариуцсан объектын галын аюулгүй байдлыг хангуулах зэрэг дадлагын хичээлүүдийг бэлтгэл бэлэн байдлаа алдахгүйгээр зохион байгуулж болно.

215. Томилгоот ээлжийн бие бүрэлдэхүүнтэй хөтөлбөрөөс гадна хичээллэх дадлага сургуулилтыг томилгоот ээлжийн дарга нараас өдрийн цагийн хуваарьтай зохицуулан явуулна.

216. Гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашин техник, багаж хэрэгсэл, шүхэрт үйлчилгээ, цэвэрлэгээг болон ажлын байрыг дараагийн ээлжинд хүлээлгэн өгөхөд бэлтгэх ажлыг цагийн хуваарийн дагуу ээлжийн бие бүрэлдэхүүнээр гүйцэтгүүлнэ.

217. Гал унтраах тусгай зориулалтын автомашин техникт хийх засвар үйлчилгээг томилгоот хуваарьт болон бэлтгэлд байгаа автомашин техникийн байдлыг харгалзан анги, хэсгийн дарга / захирагч/-аас тогтооно.

218. Томилгоот ээлж гал түймрийн дуудлагаас буцаж ирсний дараа цэвэрлэгээг захирагчаас өгсөн үүргийн дагуу гүйцэтгэнэ.

219. Аж ахуйн ажлууд /өрөө тасалгаанд болон гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн орчинд их цэвэрлэгээ хийх бусад аж ахуйн ажил/-ыг цагийн хуваарийн дагуу томилгоот ээлжийн захирагчийн зөвшөөрлөөр хийнэ. Томилгоот ээлжийн бие бүрэлдэхүүнийг ангийн байрнаас гадуур аж ахуйн ажил хийлгэхийг хориглоно.

Тавдугаар бүлэг

Томилгоот ээлжийн өдөр тутмын дадлага сургалт

220. Өдөр тутмын дадлага сургалт нь бие бүрэлдэхүүнд хууль тогтоомж, төр засгийн бодлого шийдвэрийг хүргэх, хэрэгжүүлэх арга замыг зааж сургах, өргөсөн тангарагтаа үнэнч байх, албаны мэдлэг ур чадвараа сайжруулах, нарийн чанд сахилга бат, өндөр сонор сэрэмжтэй байж гал унтраах бэлтгэл бэлэн байдлыг найдвартай хангах, албандаа дур сонирхолтой болгох, алба, мэргэжлээрээ бахархах үзэл төлөвшүүлэхэд чиглэгдэнэ.

221. Өдөр тутмын дадлага сургалтыг томилгоот ээлжийг удирдаж буй алба хаагч хамтран мэргэжлийн ур чадвар, сэтгэл зүйн бэлтгэлийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн сургалтыг алба хаагч нараар болон мэргэжилтэн нараар ангийн цагийн хуваарийн дагуу зохион байгуулна.

222. Томилгоот ээлж дээр зохион байгуулах дадлага сургалтын ажлыг Онцгой байдлын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн Онцгой байдлын газар, хэлтсээс дэвшүүлсэн зорилт, гаргасан тушаал шийдвэрийг бие бүрэлдэхүүнд нэг бүрчлэн хүргэж ойлгуулахад чиглүүлнэ.

223. Гал түймэр унтраах, аврах ангийн байранд үүрэг гүйцэтгэж буй томилгоот ээлжийг шуурхай дуудлагын дохиогоор гарч явахад саад болохуйц ажлуудыг зохион байгуулахыг хориглоно.

Зургаадугаар бүлэг

Салааны захирагчийн нэмэлт үүрэг

224. Салааны захирагч дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

224.1. Гал түймэр унтраах удирдагч, шуурхай штабт ямар аргаар гал түймрийн тухай мэдээлэх.

224.2. Утас, цахилгаан, автомашин, холбооны хэрэгсэл гэмтэж эвдэрсэн тохиолдолд засах арга хэмжээ авахуулах.

224.3. Гал түймрийн дуудлагаар хүн хүч, техник хэрэгслийг бүрэн гаргах.

224.4. Гарсан гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсэгтэй харилцан ажиллах.

224.5. Гал түймэр дээр мэргэжлийн албадтай хамтарч ажиллах журмыг мэддэг байх.

225. Салааны захирагчийн ажил үүргийн хуваарийг гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн дарга /захирагч/ батлана. Ажил үүргийн нэмэлт хуваарьт дараах зүйлүүдийг тусгасан байна. Үүнд:

225.1. Томилгоот ээлж гал түймрийн дуудлагаар гарч явсан тухай хэнд ямар ээлж дарааллаар мэдэгдвэл зохих.

225.2. Аймаг, төв суурин доторхи хуваарьт газруудад гал түймэр гарсан тухай мэдээг хүлээн авмагц аврах, гал түймэр унтраах аврах ямар анги, хэсгийг дуудах ба хэнд мэдэгдэх.

225.3. Гал түймрийн дуудлагын дэс дараалал, харилцах ажиллагааны тухай тусгай үүргүүдийг мэдэх.

225.4. Албаны гүйцэтгэх үүргийн тухай нэмэлт үүргүүд ба холбоо дохионы ажиллагааны онцлогуудыг мэддэг байх.

Галын түймрийн дуудлагын хуудас

226. Гал түймрийн дуудлагын хуудас /4-р хавсралт/-ыг дуудлага хүлээн авагч хүлээн авах бөгөөд дуудлага гарсан тухай мэдээг хүлээн авмагц гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн томилгоот хуваарьт байгаа бие бүрэлдэхүүнийг гарч ажиллуулах хуудсыг бичиж цаасаар бөгөөд тусгай зөвшөөрөгдсөн мэдээлэллийн сүлжээгээр дамжуулан өгнө.

Томилгоот ээлжийн цагийн хуваарь

227. Томилгоот ээлжийн дотоод журам, цагийн хуваарийг ээлжийн даргын өрөөнд байрлуулна.

Үйлчлэх хүрээний усан хангамж, гал түймэр унтраах гадна, дотор усны даралтат цэгийн тодорхойлолт, жагсаалт

228. Гал түймрийг унтраахад ашиглах худаг, усны нөөц гал түймэр унтраах гадна усны даралтат цэг, зам гарцын судалгааг томилгоот ээлж бүр хийж, автомашинд байрлуулах бөгөөд улирал бүр заавал тодотгол хийсэн байна. Дээрхи судалгаа нь салааны захирагчид дэлгэмэл хэлбэрээр байх бөгөөд ээлж халалцах үед хүлээлцэж байна.

Үйлчлэх хүрээний төв, суурин газрын ерөнхий төлөвлөлтийн зураг

229. Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах нутаг дэвсгэр, объект, гэр хороололыг хэсэгчлэн хуваарилсан схем зураг гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгүүдэд байх ёстой бөгөөд тэр схем зургийг дуудлага хүлээн авагчийн өрөөнд байрлуулна.

230. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангийн хамгаалалтад байгаа объектын ерөнхий схем зураг мөн дуудлага хүлээн авагчийн өрөөнд байвал зохино.

Гал түймэр унтраах багаж, хэрэгсэлийн бүртгэл

231. Гал түймэр унтраах тусгай зориулалтын автомашинд байгаа багаж хэрэгслийн бүрдлийг автомашин бүрээр мөн шүхэр болон ой хээрийн гал түймэр унтраах багаж хэрэгсэл, дэвшилтэт техник тоног төхөөрөмж бүрийг паспортжуулан салааны захирагч, нярав, техник хэрэгсэл хариуцсан мэргэжилтэн нар хариуцаж байх

бөгөөд ээлж халалцах үед багаж хэрэгслийн иж бүрдэл, бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж хүлээлцэнэ. Гал түймэр, дадлага сургалтаас буцаж ирсэн үед бүх багаж хэрэгслийг бүртгэж, харуулын томилолтод тэмдэглэнэ.

Гал түймэр унтраах усан хангамжийг шалгах

232. Гал түймэр унтраах усан хангамжийг /худаг, гал унтраах гадна, дотор усны даралтат цэг бусад төрлийн усны нөөц/ ангийн томилгоот ээлжээс тогтмол шалгах бөгөөд шалгасан дүнгийн талаар тэмдэглэл хөтөлнө. Томилгоот ээлжинд гарсан салааны захирагч ээлж халалцах үед тэмдэглэлийг дараагийн ээлжинд хүлээлгэн өгнө.

---oOo---

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024
оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24
дугаар тушаалын хоёрдугаар хавсралт

Хууль тогтоомж, стандартаар тодорхойлогдоогүй гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд ашиглагдах нэр томъёоны тодорхойлолт

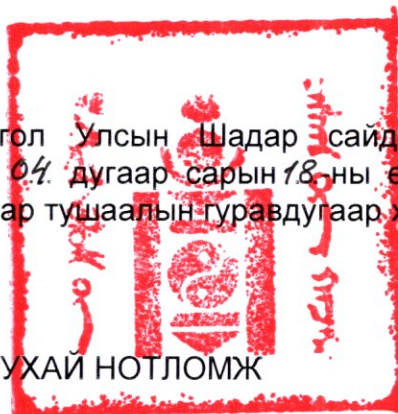
Нэр	Тодорхойлолт
Гал түймрийн хайгуулын ажиллагаа	Гал түймрийн голомтод гал түймрийн талаар мэдээлэл цуглуулах, нөхцөл байдлыг үнэлэх, түүнийг арилгах арга хэмжээг зохион байгуулах шийдвэр гаргахыг хэлнэ. Гал түймэр гарсан цагаас эхлэн унтраах хүртэл тасралтгүй хийгдэнэ.
Оноолт номер	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн томилгоот ээлжийн үүрэг гүйцэтгэх хуваарьт томилгодсон гал сөнөөгч, аврагчийн албан тушаал
Хошуу	Гал түймрийн голомтод гал унтраах бодисыг өндөр даралтаар өгөх зориулалт бүхий хэрэгсэл
Хошуучин гал сөнөөгч, аврагч	Гал түймэр унтраах ажиллагаанд гар хошуутай ажиллаж байгаа оноолт номерыг
Хошуучны байрлал	Гал түймэр унтраах ажиллагаанд хошуучин гал сөнөөгч, аврагчийн үүрэг гүйцэтгэж буй байрлал
Төв шугам	Гал түймэр унтраах үндсэн болон туслах автомашинаас гал түймэр унтраах бодис дамжуулах салаа бэлчирт холбогдсон даралтын хоолойг
Ажлын шугам	Гал түймэр унтраах үндсэн болон туслах автомашинаас болон салаа бэлчирээс хошуутай холбогдсон гал түймэр унтраах бодис дамжуулах даралтын хоолойг
Гал түймэр унтраах тасаг	Үндсэн, тусгай, туслах автомашинд үүрэг гүйцэтгэх боломжит бүрэлдэхүүн
Гал түймэр унтраах хэсэг	Хамтын удирдлагад орж тодорхой хэсэгт, нэгдсэн үүрэг, зорилготойгоор хүн хүч, техник хэрэгслийг төвлөрүүлсэн хэсэг
Гал түймэр унтраах тархалт	Гал түймрийн үед гал унтраах үйл ажиллагааны үүрэг гүйцэтгэхээр хүн хүч, техник хэрэгслийг бэлэн байдалд оруулсан байдал
Гал түймрийн тархалтыг зогсоох	Гал түймрийг бүрэн унтраах нөхцлийг бүрдүүлж тархалтыг цаашид зогсооход чиглэсэн үйл ажиллагаа
Гал түймрийг бүрэн унтраах	Гал түймэр дахин асах нөхцлийг хязгаарласан үйл ажиллагаа
Гал түймэр унтраах нэмэлт дуудлага	Урьдчилан боловсруулсан төлөвлөгөө болон дуудлагын журмын дагуу дэс дарааллаар гал түймэр унтраах, аврах ангиудыг гаргах хуваарь

Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны техник хэрэгсэл	Гал унтраах тусгай зориулалтын автомашинд төхөөрмжлөгдсөн тодорхой үүрэг гүйцэтгэх чиглэлтэй гар буюу механикжсан багаж, хүн нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, аврах төхөөрөмж, багаж хэрэгсэлийн иж бүрдэл
Гал түймэр унтраах зориулалтын усан хангамж	Гал түймэр унтраах гадна, дотно усан хангамж, нөөц ус хадгалж ашиглахаар хийсэн инженер техникийн байгууламж, ус соруулж болохуйц гол, горхи, нуур цөөрөм
Гал түймрийн мэдээлэл	Гал түймрийн үед үүсэж болох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж олон нийтэд зарлах
Гал түймрийн тархалт	Орон зай, цаг хугацаагаар гал түймрийн параметрийн өөрчлөлт
Гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн үйлчлэх хүрээ	Дуудлагаар ажиллах гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн нутаг дэвгэр
Гал түймэр унтраах дуудлагаар гарах дараалал	Гал түймрийг унтраахын тулд нэмэлт хүн хүч, техник хэрэгслийг дуудах журмыг тодорхойлсон баримт бичиг.
Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд оролцож буй хүн хүч, хэрэгсэл	Гал түймрийг унтраахад шаардагдах гал унтраах техник, бодис болон гал түймэр унтраах, аврах анги, хэсгийн бие бүрэлдэхүүн, дайчлагдсан ба сайн дураар тусалж буй иргэд
Гал түймрээс иргэдийг аврах	Гал түймрийн аюултай бүсээс өөрөө бие даан гарч чадахгүй байгаа иргэдийг тухайн голомтоос гаргах үйл ажиллагаа
Гал түймэр унтраах, аврах ангийн тактикийн өгөгдөхүүн	Тодорхой нэгж хугацаанд өөрсдийн техник хэрэгслийг ашиглан гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны үүрэг даалгаврыг үр дүнтэйгээр гүйцэтгэх бие бүрэлдэхүүний чадавх
Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны ар тал	Гал түймрийн үед хүн хүч, хэрэгслийг нэгтгэн төвлөрүүлж гал унтраах үйл ажиллагааны ар талын албыг зохион байгуулж найдвартай ажиллагааг хангах хэсэг
Гал түймэр унтраах хүн хүч, хэрэгслийг удирдах	Гал түймрийн нөхцөл байдлыг үнэлж унтраах үйл ажиллагааг оновчтой зохион байгуулах, нэгдсэн удирдлага зохион байгуулалт, уялдааг хангах зорилготой хийгддэг /гал түймэр унтраах шуурхай штаб/ гал түймэр унтраах удирдагчийн үйл ажиллагаа
Гал түймэр унтраах шуурхай штаб	Гал түймрийн үед хүн хүч, техник хэрэгсэл болон гал унтраах үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах төв
Гал түймрийн нөхцөл байдал	Гал түймрээс үүссэн болон хайгуулын үр дүнд тогтоосон бодит нөхцөл
Гал түймэр унтраах бодис	Шаталтыг зогсоох физик-химийн шинж чанарыг агуулсан бодис

Гал түймэр унтраах төлөвлөгөө	Улсын онц чухал болон галын аюултай объектод гарсан галыг унтраах зохион байгуулалтын асуудлыг боловсруулж гарын авлага болгон ашиглахад зориулсан баримт бичиг
Ой, хээрийн гал түймрийн цурам	Ой, хээрийн гал түймрийн тархалтыг хязгаарласан боловч голомтод шаталт үргэлжлэн явагдаж байгааг хэлнэ.
Ой, хээрийн гал түймрийн цурав	Ой, хээрийн гал түймрийн тархалтыг эсрэг байгалийн саадыг ашиглан зориуд угтуулж тавьсан шаталтыг хэлнэ.
Ой, хээрийн түймрийг бүрэн унтраах	Ой, хээрийн түймрийн эх үүсвэрийг дахин асахааргүйгээр таслан зогсоосон үйл ажиллагааг хэлнэ
Утаажилтын бүс	Шаталтын бүтээгдэхүүнээс ялгарч буй хорт хий утаа хязгаарлагдмал орчинд хуримтлагдаж тархсан байдлыг

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 04 дугаар сарын 18 ны өдрийн 24 дугаар тушаалын гуравдугаар хавсралт

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААСАН ТУХАЙ НОТЛОМЖ

Дугаар №

.... он ... сар ...өдөр
нийслэл

аймаг,

Гал түймэр гарсан газрын хаяг

..... аймаг, нийслэлийн .....сум, дүүргийн Гал түймэр унтраах аврах ... дугаар ангийн ..... дугаар салааны захирагч, /үүрэг гүйцэтгэгч, / ..... цолтой ..... овог, нэр би, тус ангийн ..... нарыг байлцуулан ..... /аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороо/ ..... гудамж ..... /байр, хашаа/ ..... /тоот/ ..... / үйлдвэр, барилга, байшин, гэр гэх мэт/- т гарсан гал түймрийг унтраасан тухай нотломжийг үйлдэв. Үүнд:

1. Гарсан гал түймрийн тухай мэдээлэл:

Гал түймрийн мэдээ авсан	Он, сар, өдөр	
	Цаг, минут	
	Утасны дугаар	
	Овог, Нэр	

2. Гал түймэр гарсан газарт гал унтраах тасаг хүрэлцэн очсон тухай:

1	ГТУАА-иас гал түймэр гарсан газар хүртэлх зай /км/	
2	Эхний дуудлагаар хүрэлцэн очсон гал түймэр унтраах тасгийн цаг, минут	
3	Нэмэлт дуудлагаар очсон тасгийн цаг, минут	
4	Замд гарсан саатал /техникийн, замын түгжрэл, байгалийн нөхцөл, бусад/	
5	Саатсан цаг, минут	

3. Гал түймрийн голомтод ажилласан хүн, техник:

д/д	Хүн, техник	Эхний дуудлагаар /тоо/	Нэмэлт дуудлагаар /тоо/	Нийт
1	Ажилласан хүн			

Ахлах зохицуулагч (Байцаагч)				
Ангийн захирагч				
Ангийн орлогч, сургалт хариуцсан мэргэжилтэн				
Салааны захирагч /үүрэг гүйцэтгэгч/				
Салааны захирагчийн туслах				
Тасгийн дарга				
Жолооч				
Гал сөнөөгч				
Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын бүлэг, хэсгийн ажилтан				
Бүгд хүн	Офицер			
	Ахлагч			
	Ажилтан			
Ажилласан техник				
2	Жижүүрийн шуурхай алба			
	Үндсэн албаны			
	Тусгай албаны			
	Туслах албаны			
	Автомеханик шат			
	Авто өргөгч			
	Дайчлагдсан			
	Техникийн			
	Гэрэл холбооны			
Бүгд	Хүн			
	Техник			

4. Гал түймрийн үеийн шаталтын нөхцөл байдал:

№	Өгөгдөхүүн	Хэмжээ	Тайлбар
1	Хүрэлцэн очих үеийн шаталтын талбай /м ² /		
2	Гал унтраах бодис гаргасан цаг, минут		
3	Нэмэлт хүч тасаг очсон үеийн шаталтын талбай /м ² /		

4	Нэмэлт хүч тасгийн гал унтраах бодис гаргасан цаг, минут		
5	Гал түймрийн тархалтыг зогсоосон цаг, минут		
6	Гал түймрийг бүрэн унтраасан цаг, минут		
7	Гал түймрийг унтраахад зарцуулсан цаг, минут		
8	Анхны дуудлагаар очсоноос хойш гал түймрийн тархалтыг зогсоосон цаг, минут		

5. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаа:

д/д	Асуулт		Хариулт
1	Гал түймэр унтраах, аврах ангийг очихоос өмнө гал түймрийг унтраах талаар хэн ямар арга хэмжээ авсан талаар		
2	Гал түймэр унтраахад ашигласан хошууны төрөл, тоо		
3	Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийн төрөл, тоо		
4	Шатны тоо, төрөл		
5	Даралтын хоолойн төрөл, тоо		
6	Зарцуулсан	Ус /тонн/	
		Хөөс /литр/	
		Шатахуун /литр/	
7	Гал түймэр унтраах автомат тоног төхөөрөмж ажилласан эсэх, төрөл, тоо		
8	Ойролцоох худаг, усан сан ашигласан эсэх		
9	Гал түймэр унтраахад оролцсон сайн дурын бүлэг, хэсэг		
10	Гал түймэр тархахад нөлөөлсөн хүчин зүйлс, /хүн, техник, гал унтраах бодис дутагдсан, салхи ихтэй, хялбар шатамхай бодис материал, галын аюулгүй зай хэмжээ зөрчсөн, бусад/		

6. Гал түймэрт өртсөн хүн, эд зүйлс:

д/д	Гал түймэрт өртсөн хүн, эд зүйл, бараа материал	Тоо, ширхэг	Овог нэр, нас, хүйс, шатсан эд зүйлс.
1	Нас барсан хүн		
2	Түлэгдсэн хүн		
3	Гал түймэр унтраах явцад бэртэж гэмтсэн хүн		
4	Гал түймэрт шатсан зүйл /байшин, гэр, амбаар, хашаа, саравч,		

	өвс, мал, амьтан, барилга байгууламж, автомашин, тоног төхөөрөмж гэх мэт/		
5	Шатсан бичиг баримт/ санхүүгийн болон иргэний, бусад/		

7. Гал түймрээс авран хамгаалсан хүн, эд зүйлс:

д/д	Аварсан хүн, эд зүйлс	Тоо ширхэг	Аварсан хүн, хөрөнгийн нэр	Аварсан хөрөнгө /төгрөг/
1	Аварсан хүн			
2	Аварсан хөрөнгө /хүн, байшин, гэр, амбаар, хашаа, саравч, өвс, мал, амьтан, барилга байгууламж, автомашин, тоног төхөөрөмж гэх мэт /			

8. Гал түймрийн нөхцөл байдлын талаар:

д/д	Шалтгаантай холбоотой асуулт	Гал түймэр унтраах удирдагч гал түймрийн нөхцөл байдлын талаар тодорхой бичих
1	Анхны голомт үүссэн байж болох газар	
2	Тэсэрч, дэлбэрэх, шатамхай бодис, материал зүйл байсан эсэх	

9. Гал түймэр унтраах үед мөрдөх дүрэм зөрчигдсөн эсэх:

д/д	Үнэлгээний үзүүлэлт	Тайлбар
1	Гал түймэр унтраах дүрэм	
2	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн дүрэм	
3	Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах үед дагаж мөрдөх дүрэм	

10. Гал түймэр унтраасан байдалд өгсөн үнэлгээ:

д/д	Үнэлгээний үзүүлэлт	Өгсөн үнэлгээ

1	Иргэн, хуулийн этгээдээс гаргасан санал, гомдол	
2	Удирдлагаас өгсөн үнэлгээ	

11. Гал түймэр унтраасан тухай нотломж хянасан:

...../Ангийн захирагчийн албан тушаал, цол, овог, нэр/

Үйлдсэн:

...../салааны захирагч, салааны захирагчийн туслах, тасгийн даргын албан тушаал, цол, овог, нэр/

Байлцсан албан хаагчид: ..... /албан тушаал, цол, овог, нэр/

Гал түймэр унтраасан тухай нотломж бичих заавар

Энэхүү нотломжийг Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, Энэхүү Гал түймэр унтраах дүрэм, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн дүрэм, Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжтэй ажиллах дүрэм, журам болон холбогдох норм, стандартыг баримтлан бичиж баримтжуулна. Үүнд:

1. Нотломж нь “Гал түймрийн дуудлага”-ын хуудас, гал түймэр унтраасан схем зургийн хамт хүчин төгөлдөр болно.
2. Шаардлагатай тохиолдолд Гал түймэр унтраах, аврах анги, салаа, тасгийн бие бүрэлдэхүүний гал түймэр унтраасан талаарх ярилцлагыг хавсаргаж болно.
3. Гал түймрийн дуудлагын хуудсыг асуулгын дагуу үнэн зөв, бүрэн бичиж, дуудлага авсан албан хаагч цол, овог нэрээ бичиж гарын үсэг зурж баталгаажуулна.
4. Нотломжийг асуулгын дагуу үнэн зөв, бүрэн бичиж, гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд оролцсон бүх албан хаагчдад танилцуулж, гарын үсэг зурж баталгаажуулна.

5. Гал түймрийн голомтоос аварсан хөрөнгийн үнэлгээг урьдчилсан байдлаар гаргахын тулд дараах ерөнхий аргачлалаар тооцож, мөнгөн /төгрөг/ дүнгээр бичнэ.
Гал түймрийн голомтоос аварсан эд хөрөнгийг дараах хүчин зүйлийг харгалзан тооцно. Үүнд:

а/. Барилга байгууламжийн суурийн талбай 500 м²-аас ихгүй, 1-ээс 3 давхар объект, байшин, гэрт гарсан гал түймрийг байгаа хэмжээнд нь унтраасан бол уг объектын шатаагүй хэсэг, эд хөрөнгийг.

б/. Гал түймэр зэргэлдээх объектод тархсан бол уг объектын шатаагүй хэсэг, эд хөрөнгийг.

в/. Нийтийн болон хувийн орон сууц, олон нийтийн барилга байгууламжийн орц, давхарт гарсан гал түймрийг байгаа хэмжээнд нь унтарсан бол гал гарсан давхар болон түүний дээд давхрын өмч хөрөнгийг.

г/. Өндөр барилга байгууламжид гарсан гал түймрийг байгаа хэмжээнд нь унтраасан шаталтад өртөөгүй бүх давхаргыг.

д/. Барилгын дээврийн хөндийд гарсан гал түймрийг байгаа хэмжээнд нь унтраасан бол шаталтад өртөөгүй хэсгийг

е/. Барилгын газар доорх давхар нь 1 болон түүнээс дээш бол тухай газар давхрын шатаагүй хэсгийг бүхэлд нь.

ж/. Автомашин, техник, тоног төхөөрөмжийн шаталтад өртөөгүй хэсгийг тус тус аварсанд тооцно.

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААСАН ТУХАЙ ЯРИЛЦЛАГА

.... он ... сар ...өдөр

аймаг, нийслэл

Гал түймэр гарсан газрын хаяг

..... аймаг, нийслэлийн .....сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт 20....оны ... дугаар сарын .... өдөр Гал түймэр унтраах аврах .... дугаар ангийн бие бүрэлдэхүүн ..... /аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хороо/ ..... гудамж ..... /байр, хашаа/ ..... /тоот/ ...../ үйлдвэр, барилга, байшин, гэр гэх мэт/- т гарсан гал түймрийг унтраасан тухай ярилцлагыг зохион байгууллаа.

Гал түймэр гарсан тухай мэдээлэл

.....аймаг, нийслэлийн.....сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт 20.... оны...дүгээр сарын....-ний .....цаг ..... минутад ..... сум, дүүргийн..... хороо. баг .....мэдээллийн товч утга ..... гарсан гал түймрийг унтраасан тухай ярилцлагыг 20..... оны ..... дугаар сарын .....-ний өдөр.....нэртэй газар зохион байгууллаа

Гал түймрийн голомтод ажилласан хүн, техник

.....гал түймрийн голомтод үүрэг гүйцэтгэсэн бүрэлдэхүүнийг.....цол....нэр албан тушаал.....авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, гал түймрийг унтраах ажиллагааг зохион байгуулсан тухай.....

Гал түймрийн нөхцөл байдлын талаар

Гал түймэр унтраах ажиллагаанд оролцсон алба хаагч бүр гал түймрийн нөхцөл байдлын талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ үүрэг гүйцэтгэсэн тухай гал түймрийг унтраахад ололттой тал, дутагдалтай талыг ярилцлагын тэмдэглэлд тусгаж цаашид анхаарах асуудлыг дүгнэн хэлэлцэнэ.

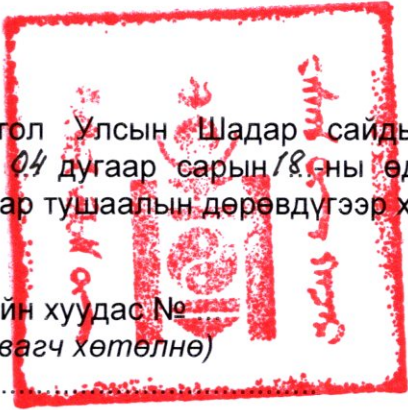
1. Гал түймэр унтраасан талаарх хамт олны ярилцлага нь гал түймрийн дуудлага авсан цагаас эхлээд, гал түймэр унтраах, аврах ангийн байранд ирэх хүртэл бүхий л үйл ажиллагааг дурдсан байна.

2. Ярилцлага нь албан хэрэг хөтлөх, бичиг хэргийн стандартын шаардлага хангасан байна.

3. Ярилцлагаар гал түймэр унтраах ажиллагааны үед гарсан хүндрэл, зөрчигдсөн дүрэм, журам, стандарт, алдаа дутагдал, цаашид анхаарах асуудал, унтраах арга зүйн талаар ярилцаж дүгнэлт, санал тусгасан байна.

---oOo---

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24 дугаар тушаалын дөрөвдүгээр хавсралт

Дуудлага мэдээллийн хуудас № .....
(дуудлага хүлээн авагч хөтөлнө)

1. Хаяг .....
2. Дуудлагын утга .....
3. Дуудлага өгсөн хүний нэр .....
4. Утасны дугаар .....
5. Дуудлага хүлээн авсан цаг, минут .....

д/д	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн дугаар			Цаг, минут	
1	Анхны дуудлагаар	Цаг, минут	Гарсан		
			Очсон		
			Буцсан		
			Ирсэн /ГТУАА-д/		
Гал түймэр унтраах, аврах ангийн дугаар					
2	Нэмэлт дуудлагаар	II	Цаг, минут	Дуудсан	
				Очсон	
				Буцсан	
				Ирсэн /ГТУАА-д/	
Гал түймэр унтраах, аврах ангийн дугаар					
3	Нэмэлт дуудлагаар	III	Цаг, минут	Дуудсан	
				Очсон	
				Буцсан	
				Ирсэн /ГТУАА-д/	
4	Галын тархалтыг зогсоосон цаг, минут				
5	Галыг бүрэн унтраасан цаг, минут				
6	Зарцуулсан бодис				
7	Зарцуулсан шатахуун				

Дуудлагын хуудас хөтөлсөн ..... / /

20 оны ..... дугаар сарын ..... ний өдөр

Жич: 1. Шуурхай дуудлагын хуудас нь А5 хэмжээтэй, эхний хуудсанд бичигдсэн бүрдэл дараагийн хуудсанд хуулагдан бичигддэг /хортой/ тусгай хэвлэмэл хуудас, тусгай цахим технологи ашиглаж байж болно.

2. Гал түймэр унтраах тактик, тархалтын сургуульд ашиглана.

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024
оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24
дугаар тушаалын тавдугаар хавсралт

ХҮН ХҮЧ, ХЭРЭГСЛИЙН ТООЦОО

Д/д	Гал түймэр унтраах, аврах анги хэсэг	Ирсэн цаг минут	Гал түймэр унтраах, аврах үйл ажиллагааны оноолт номерын тоо	Гал түймэр унтраах, аврах үйл ажиллагааны үүрэг авсан цаг минут	Гал түймэр унтраах, аврах үйл ажиллагааны хэсгийн дугаар	Гүйцэтгэсэн ажил ба биелүүлсэн цаг минут	Гал түймэр унтраах, аврах үйл ажиллагаанаас буцсан цаг минут
А	Б	1	2	3	4	5	6

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ УДИРДАГЧ _____

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ, АВРАХ АНГИ, ХЭСГИЙН ДАРГА
/ЗАХИРАГЧ/ _____

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24 дугаар тушаалын зургаадугаар хэвсрэлт

МЭДЭЭЛЭЛ БОЛОН ЗАХИРАМЖИЙН ТООЦОО

Д/д	Цаг минут	Юу дамжуулсан	Хэнд дамжуулсан	Хэнээс дамжуулсан	Хэн хүлээн авсан
А	1	2	3	4	5

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ, АВРАХ АНГИЙН

САЛААНЫ ЗАХИРАГЧ _____

ДУУДЛАГА

ХҮЛЭЭН АВАГЧ _____

ГАЛ ТҮЙМЭР УНТРААХ, АВРАХ АНГИУДЫН ГАЛ ТҮЙМРИЙН ДУУДЛАГААР
ГАРАХ ДАРААЛАЛ, ХҮЧ НЭМЭГДҮҮЛЭН АЖИЛЛАХ

Гал түймэр унтраах, аврах ангиуд нь Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, “Гал унтраах анги, хэсэг, аврах нэгжид тавих шаардлага” MNS 6412:2013 стандартад зааснаар үйлчлэх хүрээний зайд үүрэг гүйцэтгэх бөгөөд нэг ангийн хүчин чадлаар унтраах үйл ажиллагааг зохион байгуулах боломжгүй үед хүч нэмэгдүүлсэн дуудлагаар зэргэлдээх сум, дүүргүүдийн гал түймэр унтраах ангийг гал түймэртэй тэмцэх нэгжийн удирдах албан тушаалтан, шуурхай удирдлагын ерөнхий зохицуулагч, зохицуулагчийн шийдвэрээр гарах бөгөөд хэд, хэдэн ангийг зэрэг гаргаж болно.

Улсын стратегийн бөгөөд онц чухал объект, тэсрэлт, дэлбэрэлтээс үүссэн болон газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулахад гарсан их хэмжээний гал түймрийн үед 4 ба түүнээс дээш гал түймэр унтраах аврах ангийг гал түймэртэй тэмцэх нэгжийн удирдах албан тушаалтан, шуурхай удирдлагын ерөнхий зохицуулагч, зохицуулагч шууд дуудлагаар нэгэн зэрэг гаргана.

Террорист халдлага, нийтийн эмх замбараагүй байдал үүссэн үед тухайн бүс, байршилд гал түймэр унтраах ажиллагааг Төрийн цэргийн болон Хууль сахиулах байгууллагын хамгаалалт дэмжлэгтэйгээр томилгоот бүрэлдэхүүний аюулгүй байдал хангагдсаны үндсэн дээр зохион байгуулна.

д/д	Анхны дуудлагаар гарах гал түймэр унтраах аврах анги N°1	Хүч нэмэгдүүлсэн нэгдүгээр дуудлагаар N°1	Хүч нэмэгдүүлсэн хоёрдугаар дуудлагаар N°2	Шууд дуудлагаар гарах № 3	Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжийн дуудлагаар №4
1	Гал түймэр гарсан газраас хамгийн ойр зайд байрлах гал түймэр унтраах аврах анги	Анхны дуудлагаар ажиллаж байгаа гал түймэр унтраах аврах ангид хамгийн ойр зайд байрлах гал түймэр унтраах аврах анги	Анхны дуудлагаар ажиллаж байгаа гал түймэр унтраах аврах ангид ойролцоо зайд байрлах гал түймэр унтраах аврах анги	Гал түймэр гарсан газраас ойр зайд байрлах гал түймэр унтраах аврах ангиуд	Амьсгалын бие даасан төхөөрөмжөөр тоноглогдсон буюу зориулалтын автомашин бүхий гал түймэр унтраах аврах ангиуд

Жич: Анхны дуудлагаар гарах гал түймэр унтраах, аврах анги нь гал түймрийн голомтод ажиллаж байгаа үед хүч нэмэгдүүлсэн дуудлагаар ажиллах гал түймэр унтраах, аврах ангийг гаргах бөгөөд зохицуулалтыг хийнэ.

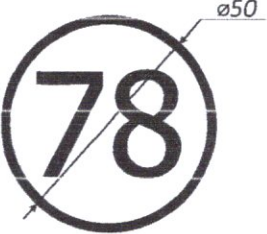
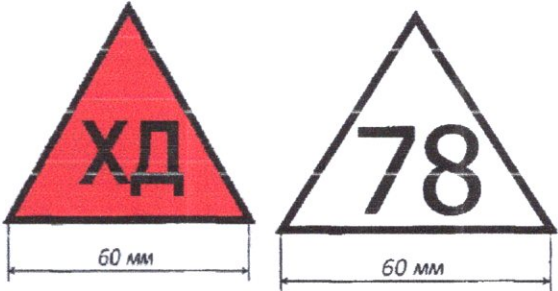
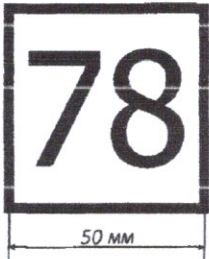
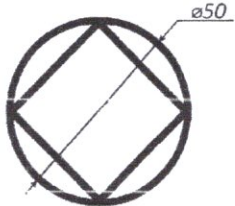

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24 дугаар тушаалын наймдугаар хавсралт

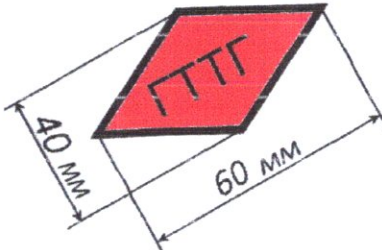
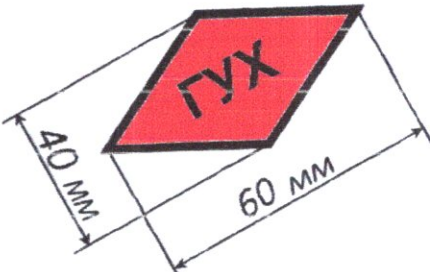
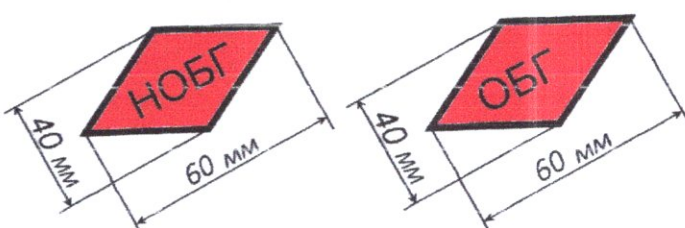

АЛБАН ТУШААЛТНЫ ТАНИХ ТЭМДЭГ

s	Албан тушаал	Товчилсон үг	Дуулганы зураглал
1	Гал сөнөөгч	ГС	
2	Тасгийн дарга, салааны захирагчийн туслах	ТД/СЗТ	
3	Салааны захирагч	СЗ	
4	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагчийн орлогч	АО	
5	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагч	АЗ	
6	Аймгийн газрын орлогч, Сум, дүүргийн хэлтсийн дарга,	ХД/ГО	

7	НОБГ-ын ГТТХ-ийн дарга	ХД	
8	Аймаг, нийслэлийн ОБГ-ын дарга	ОБГ/НОБГ	
9	ГТТГ-ын ГТУХ-ийн дарга	ГУХ	
10	ГТТГ-ын дарга	ГТТГ	
11	ОБЕГ-ын дарга	ОБЕГ	
ТАНИХ ТЭМДГИЙН ХЭМЖЭЭ			
1	Гал сөнөөгч	78 	

2	Салааны захирагчийн туслах, тасгийн дарга	
3	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагчийн орлогч	
4	НОБГ-ын ГТТХ хэлтсийн дарга, Салааны захирагч	
5	Гал түймэр унтраах, аврах ангийн захирагч	
6	Аймгийн ОБГ-ын орлогч, Сум, дүүргийн хэлтсийн дарга,	
7	ОБЕГ-ын дарга	

8	ГТТГ-ын дарга	
9	ГТТГ-ын ГТУХХАА-ны дарга	
10	Аймаг, нийслэлийн ОБГ-ын дарга	
Таних тэмдгийг цацруулагчтай материалаар хийнэ.		
ХАНЦУЙН ТЭМДГИЙН ХЭМЖЭЭ		
<p>Гал түймэр унтраах удирдагч /Г-1/, штабын дарга /Ш-1 /, арын албаны дарга /А-1/, гал түймэр унтраах хэсгийн дарга /Г-2/, авран хамгаалах хэсгийн дарга /А-2/ болон холбоочин /Х-1/-гийн ханцуйн таних тэмдэг.</p> <p>Ханцуйн таних тэмдэг нь Г-1, Ш-1, Г-2, А-2 гэсэн товчилсон үсгүүдийг улаан даавуун дээр цагаан өнгөөр, А-1, Х-1 гэсэн товчилсон үсгийг цагаан даавуун дээр хараар бичсэн байна. даавууны хэмжээ нь 400мм х 100 мм-ээр, товчилсон үсгийн өргөн нь 40 мм, өндөр нь 60 мм, бичээсний мөрний өргөн нь 10 мм-ээр бичнэ.</p>		
11	Гал түймэр унтраах удирдагч	Г-1

Монгол Улсын Шадар сайдын 2024
оны 04 дугаар сарын 18-ны өдрийн 24
дугаар тушаалын есдүгээр хавсралт

ДУУГУЙ ДОХИО

